

VILKAVIŠKIO KRAŠTO KNYGNEŠIAI

Abraitis Pranas

[gyveno Šūklių k., Kybartų vls., Vikaviškio aps.] – knygnešys.

1895 07 04 drauge su knygnešiu Jurgiu Dženkaičiu buvo sulaikytas Virbalio muitinės zonoje, sulaikomas turėjo 134 liet. knygas.

Adomaitis Jonas

[gyveno Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaiviškio aps.] – valstietis.

Prieš 1892 03 04 iš jo buvo atimtas 1892 m. liet. kalendorius.

Akucevičius Motiejus

[gimė apie 1867 Trilaukio k., Pajevonio vls., Vilkaiviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1896 12 28 zemskiniai stražninkai ieškodami šautuvo kratė jo namus ir spintoje rado 6 liet. knygas. 1898 03 18 caro paliepinu nubaustas 14 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Aleksa Juozas

[gyveno Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaiviškio aps.] – valstietis, knygnešių talkininkas.

Savo ūkyje slėpdavo iš M. Lietuvos knygnešių pargabentą liet. spaudą ir perduodavo ją kitiems knygnešiams. Iš jo liet. spaudą imdavo Petronėlė Aleksaitė.

Aleksaitė (Aleksiūtė) Petronėlė

[gimė 1881 04 01 Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaiviškio aps. – 1939 07 10 Starkų k., Alksnėnų vls., Vilkaiviškio aps.] – siuvėja, knygnešė.

Liet. spaudą platino nuo 1898 m., sulaukusi 17 m. Susipažino su knygnešiu J. Kancleriu, kuris pas kaimyną Jurgį Baliūną palikdavo iš M. Lietuvos pargabentą liet. spaudą. Gresiant kratoms, padėdavo J. Baliūnui išslapstyti paliktus spaudos ryšulėlius laukuose (bulvėse, javuose). J. Baliūnui pasiūlius, pradėjo vežioti spaudinius į Balsupius V. Bielskui, į Naumiestį – A. Baltrušaičiui, kun. Petruį Maslauskui – į Alvitą. Palaikė ryšius, nuveždavo liet. spaudos knygnešiams J. Navickui, J. Kudirkai, A. Ališauskui, J. Aleksai ir kt. Platindavo Žaliosios, Alvito, Keturvalakių, Kalvarijos apylinkėse. 1899 m. buvo pirmoji krata jos tėvų ūkyje. Dalį nespėtu paslėpti spaudinių sudegino. Nuo 1933 04 01 paskirta 25 Lt valstybinė knygnešio pensija; Lankeliškių k. (Bartninkų vls.) gavo 0,25 (1/4) ha žemės.

Aleksaitė – Baliūnienė Domicelė

[gimė 1864 Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaiviškio aps. – 1930 08 15 ten pat, palaidota Kudirkos Naumiesčio kapinėse (Šakių r.)] – valstietė, knygnešė.

Liet. spaudą platino savo apylinkėse nuo 1890 m. Dirbo drauge su vyru knygnešiu Jurgiu Baliūnu: padėdavo slėpti knygnešių atneštą spaudą, pasikrovusi į vežimą nuveždavo nurodytais adresais.

Ališauskas Mykolas

[gimė 1847 10 02 Gavaltuvos k., Sasnavos vls., Vilkaiviškio aps. – 1875 07 08 Pilviškių k., Vilkaiviškio aps.] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Baigė Seinų kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1871 07 09 ir paskirtas kapelionu į Pilviškius. Užmezgė ryšius su knygnešiais. Gautą liet. spaudą dalydavo savo parapijos žmonėms. Iš jo dar būdamas vaikas knygų yra gavęs knygnešys Jonas Luobikis. 1872 m. iškeltas į Barglovą (Augustavo dekanatas, Lenkija). Matyt jau sirgdamas 1875 m. grįžo į Pilviškius, čia ir mirė.

Alkevičius Kazys

[gimė apie 1867, gyveno Pakardokio k., Kazlų Rūdos vls., Marijampolės aps.] – valstietis, knygnešys. 1890 01 10 ryta pasienio sargybinių buvo sulaikytas prie Alvito (Vilkaviškio r.), rado 13 liet. religinių knygų. Byla perduota Suvalkų apygardos teismo prokuratūrai.

Alšauskaitė

[gyveno Vilkaviškyje] – knygnešė.

Alšauskas

[gyveno Vilkaviškyje] – pauparis, knygnešys.

Liet. spaudos, skirtos platinti ir parduoti, gaudavo iš Vilkaviškyje gyvenusio knygnešio Mykolo Skorulio.

Andziulis Pijus

[gimė 1870 04 14 Smalinyčios k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1950 06 20, palaidotas senosiose Marijampolės kapinėse] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Mokėsi Paežerių pradžios mokykloje, Suvalkų g-joje. Kunigu įšventintas 1900 06 09. Dirbo vikaru Naumiestyje, Skriaudžiuose, Silvanavičiuose tarp unijotų, kurie rusų valdžios buvo stipriai persekiojami. Už tai, kad jiems teikė dvasinę pagalbą, buvo įskųstas gubernatoriui, bet, neįrodžius kaltės, tik iškeltas į Pilypavą (Lenkija), o iš ten 1906 m. į Rudaminą (Lazdijų r.). Nuo 1908 m. Veiverių mokytojų seminarijos kapelionas. Mokydamasis Suvalkuose kartu su Jonu Kriaučiūnu, Jurgiu Karuža ir kt. platino į Suvalkus siunčiamą „Aušrą“. 1918 m. įstojo į marijonų vienuolyną. Buvo Lietuvos provincijolas.

Apanavičienė Uršulė

[gyveno Vilkaviškyje] – knygnešė.

1894 m. iš jos ir Juozo Apanavičiaus Virbalio muitinės zonoje buvo atimtos 2 liet. maldaknygės. Byla perduota Vilkaviškio policijos valdybai.

Apanavičius Juozas

[gyveno Stanaičių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Slėpdavo knygnešių atneštą liet. spaudą, yra padėjęs knygnešiui Jonui Pautieniui pargabenti ją iš M. Lietuvos.

Apanavičiūtė Ieva

[gyveno Stanaičių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Kartu su broliu Juozu Apanavičiumi padėdavo knygnešiams gabenti ir slėpti liet. spaudą. Iš garsesnių knygnešių pas juos lankydavosi Jonas Pautienius.

Arminas – Trupinėlis Petras

[gimė 1853 06 16 Deksniškių k., Vilkaviškio r. – 1885 03 18 Marijampolėje] – poetas, vertėjas, knygnešys.

Mokėsi pas vietinį kaimo daraktorių, vėliau privačiai Gižuose (Vilkaviškio r.). 1871 m. baigęs Veiverių pedagoginius kursus, mokytojavo Alvito, Naumiesčio mokyklose. Dirbdamas Alvite gaudavo M. Lietuvoje leidžiamą liet. laikraštį „Keleivis“. Perskaitęs perduodavo savo pažįstamiems, kurie jį perskaitę nuveždavo į Veiverius mokytojui J. Kairiūkščiui. Dirbdamas Naumiestyje taip pat gaudavo liet. spaudos. 1877 – 1883 dirbo Marijampolės g-joje. Nesitenkino vien savo tiesioginėmis mokytojo pareigomis. Kartu su P. Kriaučiūnu darė visokeriopą įtaką ir vadovavo moksleiviams lietuviams – įkvėpė jiems savo tautos ir gimtosios kalbos meilės. Jo butas virto moksleivių susibūrimų ir pasikalbėjimų vieta. Kartu su P. Kriaučiūnu rūpinosi, kad „Aušrą“ gautų g-jos mokiniai ir kiti Suvalkijos gyventojai. Abu rado 120 „Aušros“ prenumeratorių. „Aušrą“ gaudavo per muitininką Jakubauską iš Virbalio. Pats „Aušroje“ pradėjo rašyti nuo pirmųjų leidimo metų (1883) Petro Trupinėlio ir kitais slapyvardžiais. Parašė eilėraščių, ist. straipsnį „Nusidavimai Lydos pilies“

(1884), sudarė „Lietuvišką chrestomatiją“ (apie 1881 – 1882, rankraštis dingęs). Išvertė V. Sirokomlės poetas „Kaimo mokykloje“ ir „Piastų duktė“, A. Puškino baladę „Skenduolis“ ir kt.

Armonaitytė Henrijeta

[gyveno Ostankino k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietė, knygnešė.

1891 m. pasienio sargybiniai ją sulaikė prie Virbalio ir atėmė 16 egz. religinių knygų. Teisė Suvalkų apygardos teismas.

Astromskas P.

[gyveno Vilkaviškyje] – siuvėjas, daraktorius.

Mokė vaikus lietuviškai skaityti ir rašyti Jurkšuose (Vilkaviškio aps.). Užklyptas bemokantis vaikus pradėdavo jiems matuoti pradėtus siūti drabužius.

Asulevičius Antanas

[gyveno Kybartuose (Vilkaviškio aps.)] – prižiūrėtojas, knygnešys.

Padėdavo knygnešiams pernešti liet. spaudą per sieną iš M. Lietuvos.

Asulevičius Juozas

[gyveno Kybartuose (Vilkaviškio aps.)] – prižiūrėtojas, knygnešys.

Padėdavo knygnešiams pernešti liet. spaudą per sieną.

Aušrota Jurgis

[gimė 1860 10 19, po 1943, gyveno Boblaukio k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Liet spaudą pradėjo platinti apie 1883 m. Pats parsinešdavo iš M. Lietuvos po 10 – 15 knygų arba gaudavo iš knygnešių J. Kuoro ir Puzino. Apie 3 metus gyveno Kybartuose (Vilkaviškio aps.). Čia susipažino ir bendradarbiavo su knygnešiu Paukščiu iš Navininkų (Vilkaviškio aps.). Daugiausia gabeno religinio turinio knygelių, laikraščių ir kt. Platino Lankeliškių, Alvito ir kituose buvusiuose valsčiuose. Per metus išplatindavo po 100 – 120 egz. darbavosi apie 20 metų. Buvo įskųstas, keletą kartų buvo areštinėse. Paleistas už užstatą, vėliau byla nutraukta. Nuo 1931 12 01 paskirta 30 Lt valstybinė knygnešio pensija.

Bačinskienė Magdalena

[gimė apie 1833, gyveno Versnupių k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – valstietė, knygnešė.

Akcizininkai ją sulaikė 1888 m. Virbalyje (Vilkaviškio aps.) ir atėmė 24 liet. knygas. 1890 m. Suvalkų apygardos teismas nubaudė 15 rb bauda arba 3 d. arešto.

Bagdonas (Bagdonavičius) Juozas

[gimė 1866 04 06 Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. – 1956 06 08 Klivlende, OH (JAV)] – gydytojas, knygnešys.

Pasimokęs kaimo daraktorinėje ir Naumiesčio dviklasėje mokyklose, 1878 m. įstojo į Marijampolės g-ją. 1886 m. iš mokytojo P. Kriaučiūno gavęs ir perskaitęs „Aušrą“ parašė į šį žurnalą pirmąją korespondenciją (slapyv. Kvietaitis). Baigęs g-ją, 1886 m. pradėjo studijuoti Varšuvos universiteto Medicinos fakultete. Dalyvavo slaptos liet. studentų draugijos veikloje. Draugijos iniciatyva 1889 m. pradėtas leisti „Varpas“, o po metų ir „Ūkininkas“. Po trejų studijų metų persikėlė į Maskvos universitetą. Čia taip pat įsitraukė į slaptos liet. studentų draugijos veiklą. Dalyvavo varpininkų suvažiavimuose. 1891 m. baigė studijas ir 1892 m. grįžo į Lietuvą. Norėdamas būti arčiau V. Kudirkos, įsidarbino gydytoju Naumiestyje (Kudirkos Naumiestis, Šakių r.). Su V. Kudirka bendradarbiavo iki pat jo mirties. Daug rašė įvairiais klausimais į liet. spaudą. Pats gabeno liet. spaudą iš M. Lietuvos. Į knygnešystę įsitraukė ir jo brolis bei sesuo. Įkliuvus broliui Jurgiui Bagdonavičiui, policija susidomėjo ir juo. Prasidėjo kratos, tardymai. Buvo uždarytas į Kalvarijos kalėjimą. Už 300 Lt užstatą buvo paleistas, bet atiduotas policijos priežiūrai. Persikėlė gyventi į Vilkaviškį. 1899 m. gavo raštą, kad

tremiamas į Viatkos guberniją. Vengdamas tremties pabėgo į M. Lietuvą. Mirus V. Kudirkai tuoj pat perėmė „Varpo“ ir „Ūkininko“ redagavimą (redagavo 1899 – 1905). Ypač didelį darbą atliko 1900 m., rengiant lietuvių skyrių pasaulinėje parodoje Paryžiuje. Apsigyvenęs Londone organizavo lietuvių „Šviesos“ draugiją. Daug rašė į spaudą prisidengęs įvairiais slapyvardžiais. Į Lietuvą grįžo 1906 m. Įsitraukė į liet. kultūrinę ir visuomeninę veiklą, nuo 1922 m. dirbo Lietuvos universiteto Medicinos katedros vedėju. 1944 m. su šeima pasitraukė į Vakarų. 1951 m. atvyko į JAV.

Bagdonavičienė – Prapuolenienė Marcijona

[gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėja.

Knygnešio gyd. Juozo Bagdono motina. Padėdavo sūnui slėpti parneštą liet. spaudą.

Bagdonavičius (Bagdonas) Jurgis

[gimė 1873 Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps., gyveno ten pat] – ūkininkas, knygnešys.

Gabeno liet. spaudą iš M. Lietuvos. Parnešdavo liet. spaudos Antanui Baltrušaičiui į Kudirkos Naumiestį, taip pat gydytojui Petriui Matulaičiui ir savo broliui Juozui Bagdonui. Į Jurgio Bagdonavičiaus namus rinkdavosi kaimo žmonės paklaustyti, ką rašo parnešti nauji liet. laikraščiai, apsvarstyti naujienų. 1893 m. pasienio sargybinis jį sulaukė pereinantį sieną ties Sakalupio k. ir atėmė sąrašėlį, surašytą brolio Juozo, kuriame buvo išvardyti leidiniai, kuriuos turėjo įsigyti M. Lietuvoje, taip pat rado keletą laikraščių ir atsišaukimų „Mie li broliai, kurie brangioje tėvynėje gyvendami, turite nesėti sunkų jungą svetimtauczių“. Taikytas kardomasis areštas Kalvarijos kalėjime. Paleistas už 100 rb užstatą, kurį sumokėjo brolis Juozas. 1894 m. caro paliepi mu kalėjo 3 mėn. Kalvarijos kalėjimo vienutėje ir 1 mėn. išstremtas iš pasienio zonos į Žiezmaris (Kaišiadorių r.). Vėliau persikėlė į Marijampolę. 1895 m. pašauktas į kariuomenę. Namuose jį pavadavo sesuo Agota, kuri taip pat gabeno, slėpė ir platino liet. spaudą.

Bagdonavičiūtė – Raulinaitienė Agota

[gimė 1876 12 28 Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps., gyveno ten pat.] – valstietė, knygnešė.

Lietuviškai skaityti ir rašyti parvažiaavęs atostogų mokė brolis Juozas Bagdonas. Padėdavo broliams Jurgiui ir Juozui platinti ir slėpti liet. spaudą. Ūkyje būdavo kratų, bet sugebėdavo taip paslėpti, kad žandarai niekada nėra radę liet. spaudos. Kai brolis Jurgis tarnavo kariuomenėje, pati 1896 – 1898 gabendavo spaudą iš M. Lietuvos. Kitos sienos pusėje, M. Lietuvoje, priešais Slibinų k. buvo Kazokviečio k. Iš čia gyvenusio lietuvio Vornikaičio pasiimdavo liet. spaudos ir grįždavo atgal. Nunešdavo spaudos broliui Juozui į Vilkaviškį, kuriame jis tuo metu dirbo gydytoju. Nuveždavo liet. spaudos ir daktarui K. Griniui į Naumiestį. Spaudą platino apie 7 metus. Dalyvavo 1905 m. revoliucijos įvykiuose, tuo metu jau gyveno Naumiestyje ir turėjo restoraną. Namuose slėpdavo ginklus ir nelegalią spaudą, pati lipindavo atsišaukimus. Nuo 1936 05 01 paskirta 20 Lt valstybinė knygnešio pensija, nuo 1938 08 01 padidinta iki 35 Lt.

Baklerytė Ona

[gimė apie 1849, gyveno Kybeikų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

1888 m. pasienio sargybinis ją sulaukė prie pat sienos, Kybeikų kaimo laukuose, su 7 liet. knygomis. 1890 m. Suvalkų apygardos teismas nubaudė 3,5 rb pabauda arba 2 dienų arešto.

Balbachas (Balbakas) Leopoldas

[gimė apie 1852, gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1899 09 29 per kratą arklidėje buvo rasti 2 liet. kalendoriai. 1899 10 2-6 buvo taikytas kardomasis areštas. Byla nutraukta manant, kad įkalčiai pakišti skundiko.

Balčiūnas Jonas

[gimė apie 1841, gyveno Antavilių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešių talkininkas.

1896 m. policija iš jo atėmė 1896 m. kalendorių. Už liet. spaudos laikymą ir slėpimą 1896 m. patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Byla nutraukta.

Baliūnas Jurgis

[gyveno Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Bendradarbiavo su knygnešiu Juozu Kancleriu, kuris pas jį palikdavo iš M. Lietuvos pargabentą liet. spaudą. Padėdavo ją platinti. Už J. Kanclerio jam duotus 300 rb nusipirko kumelaitę ir vežimą. Išvežiodavo spaudą nurodytais adresais. Kartais ir pats nuvykdavo liet. spaudos į Tilžę. Slėpti spaudą, pristatyti nurodytais adresais padėdavo žmona Domicelė. Į knygnešystę įtraukė tame pačiame kaime gyvenusią žmonos seserį Petronėlę Aleksaitę, kuriai patikėdavo nunešti liet. spaudos į Žaliosios, Alvito, Keturvalakių, Kalvarijos buvusius valsčius.

Balnius Justinas

[gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėjas.

Vengdamas persekiojimo pasitraukė į JAV. Į Lietuvą negrįžo.

Baltūsis Antanas

[gimė 1877 05 24 Gulbiniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., gyveno ten pat] – valstietis, knygnešys.

Tėvai turėjo 26 deš. žemės. 1903 10 20 policininkas pamatė jo tėvų jaujoje skaitantį LSDP leidinį. Jo klausėsi 3 žmonės. 1904 05 31 byla nutraukta.

Baltūsis Motiejus

[gimė 1876 02 02 Gerulių k., Barzdų vls., Šakių aps. – 1923 Maskvoje, palaidojimo vieta nežinoma] – valstietis, knygrišys, knygnešys.

Baigė pradžios mokyklą. Liet. spaudą iš M. Lietuvos pradėjo gabenti nuo 1892 m. Jam padėjo brolis Jurgis. Platindavo Pilviškių (Vilkaviškio r.) apylinkėse. Bendradarbiavo su knygnešiais Juozu Rimša, Antanu Baltrušaičiu, Stasiu Matulaičiu, Andriumi Verbyla ir kt. Buvo aktyvus „Sietyno“ draugijos Pilviškių kuopelės narys. 1895 m. su kitais Pilviškių apylinkėje slaptai keitė rusiškas kaimų, pradžios mokyklų ir valsčių pavadinimų lenteles lietuviškomis. 1897 m. platino liet. atsišaukimus. Bendradarbiavo liet. spaudoje. 1899 05 24 žandarai, ieškodami atsišaukimų platintojų, kratė jo tėviškės namus. Rado užrašų knygelių su eilėraščiais, dainomis, laiškų, kuriuose buvo prieš carą nukreiptų posakių. 1899 05 24 – 1899 08 01 buvo paskirtas kardomasis areštas Marijampolės ir Kalvarijos kalėjimuose. 1900 05 03 caro paliepimu jam paskirta 1 m. vieša policijos priežiūra. 1900 m. persikėlė gyventi į Vilnių. Bendradarbiavo su knygnešiu Valentinu Urbanavičiumi, gyveno viename jo namų Škaplierių gatvėje. Prisidengdamas knygrišio amatu platino draudžiamąją spaudą, tarp jos ir socialdemokratinę. 1901 11 06 žandarai vėl kratė jo tėviškę ir rado liet. spaudos. Trečią kartą įkliuvo 1902 10 06, kai iš Šeštokų geležinkelio važiuodamas Vilniui į bagažą atidavė 2 sunkius lagaminus (apie 150kg.). Kai norėjo atsiimti lagaminus, buvo sulaikytas. Rado 2239 egz. nelegalių leidinių lietuvių ir lenkų kalbomis. Tuoj pat areštuotas. Teistas Vilniaus teismo rūmų uždarame posėdyje. Jo gynėjas buvo advokatas T. Vrublevskis. 1903 09 30 nuosprendžiu atimtos asmens bei turto teisės ir įkalintas pataisos areštuotųjų skyriuje 3 metams. Bausmę atliko Vilniuje. Dėl 1904 08 11 caro manifesto bausmė buvo sutrumpinta ir baigėsi 1905 09 30. Vėl dalyvavo LSDP veikloje. 1911 m. ištremtas į Irkutsko guberniją. 1923 m., grįždamas su šeima į Lietuvą, Maskvoje susirgo šiltine ir mirė.

Banavičius Jonas

[gyveno Padvarniškių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Parsinešdavo liet. spaudos iš M. Lietuvos. 1894 m. eidavo kartu su knygnešiu Jonu Katiliumi. Gabendavo ir platindavo elementorius, kalendorius, maldaknyges, laikraščius.

Barzdaitis Motiejus

[gimė apie 1873, gyveno Vladiškių k., Pilviškių k., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1896 01 08 per kratą jo troboje rastas liet. kalendorius. Įtarta, kad atsinešė pasiskaityti iš kaimyno Kazio Bylos. Byla nutraukta dėl 1896 05 14 caro manifesto.

Basanavičius Jonas

[gimė 1851 11 23 Ožkabilių k., Vilkaviškio r. – 1927 02 16 Vilniuje] – gydytojas, istorikas, etnologas, tautosakininkas, publicistas, draudžiamosios liet. spaudos rengėjas.

Mokėsi Marijampolės g-joje, 1879 m. Maskvos u-te baigė mediciną. Studentaudamas Maskvoje rūpinosi liet. spaudos legalizavimu, ėmė rengti liet. leidinius, rašė korespondencijas į M. Lietuvos laikraštį „Naujasis keleivis“, o vėliau į „Lietuvišką Ceitungą“. 1882- 1884 medicinos studijas gilino Prahoje ir Vienoje. Žymus lietuvių tautinio judėjimo veikėjas. Vienas „Aušros“ steigėjų, redagavo pirmuosius jo numerius, lėmė idėjinę kryptį. Inicijavo Lietuvių mokslo draugijos įkūrimą, iki mirties jai vadovavo. Aktyvus Lietuvos valstybingumo idėjos realizuotojas, 1905 m. Lietuvių seimo Vilniuje pirmininkas, Lietuvos Tarybos narys, Vasario 16-osios akto signataras. Paskelbė apie 40 istorijos, etnografijos, mitologijos, folkloristikos studijų, ypač didelį dėmesį skyrė senajai lietuvių kultūrai ir tautos genezei, sukūrė trakiškąją lietuvių kilmės teoriją. Mokslo ir kultūrinės bei visuomeninės publicistikos straipsnius spausdino daugelyje liet. laikraščių ir žurnalų, taip pat bulgarų, rusų, lenkų, vokiečių periodikoje. Sudarė ir išleido tautosakos rink. „Lietuviškos pasakos“ (1-2, 1898-1902), „Ožkabilių dainos“ (1-2, 1902), „ Iš gyvenimo vėlių ir velnių“ (1903), „Lietuviškos pasakos įvairios“ (1-4, 1903-1905). Surinko ir paskelbė medžiagos A. Vištelio, V. Kudirkos, V. Pietario, A. Strazdo biografijoms, straipsnių ir recenzijų, atsiminimų, parašė J. Zauerveino biografiją ir parengė jo poezijos rinkinį (1922, rankr.).

Bendoriai

[gyveno Matlaukio k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstiečiai, knygnešiai.

Liet. spaudos iš jų gaudavo knygnešys Adomas Mikalauskas ir kiti.

Bikauskas Vincas

[gyveno Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija 1896 m. jį sulaukė Alksnėnų k. (Vilkaviškio aps.) su 34 liet. knygomis ir 140 religinių paveikslėlių.

Byla Juozas Motiejus

[gimė 1871, gyveno Kupreliškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio] – valstietis, knygnešys.

Turėjo 60 margų žemės. Akcizo sargybiniai 1904 m. jo daržinėje rado liet. leidinius.

Byla Kazys

[gyveno Vladiškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1896 01 08 per kratą kaimyno Motiejaus Barzdaičio troboje rastas liet. kalendorius. Įtarta, kad Kazys Byla davė jį paskaityti. Byla nutraukta dėl 1896 05 14 caro manifesto.

Bliūdžius Jurgis

[gimė 1873 Bliūdžiškių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1943 Krasnoozerskoje r., Novosibirsko sr., Rusija] – gydytojas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Baigęs 5 Marijampolės g-jos klases, įstojo į Liepojos g-ją. Įsitraukė į slapto liet. mokinių būrelio veiklą. Vienas būrelio veiklos barų buvo platinti liet. spaudą. 1896 m. baigęs g-ją įstojo į Charkovo universiteto Medicinos fakultetą. Baigęs studijas 1902 m. atvyko dirbti į Šakius, vėliau gydytojavo Seredžiuje (Jurbarko r.), Pilviškiuose (Vilkaviškio r.). 1941 06 14 su šeima ištremtas į Altajaus kraštą, ten ir mirė.

Bliūdžius Mykolas

[gyveno Pilviškių k., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Apie 1894 m. mokėsi Liepojoje. Vienas slapto liet. moksleivių būrelio organizatorių, jo vadovas. Būrelis turėjo slaptą bibliotekėlę, kurioje buvo liet. knygų ir periodikos. Palaikė glaudžius ryšius su vietos knygų platintojais, slaptų suaugusiųjų būrelių nariais, rinkdavosi jų butuose. Suartėjo su liet. darbininkais. Rengė prašymus

carui, kad būtų leista liet. spauda, rinko tautosaką. Liepojoje ir gimtosiose apylinkėse platino knygas, klijuodavo atsišaukimus. Palaikė ryšius su Jelgavos, Rygos liet. jaunimo būreliais.

Bradūnas Jurgis

[gyveno Alvito k., Vilkaviškio aps.] – pauparis, knygnešys.

1885 m. žandarai jį sulaukė Alvite pardavinėjantį spaudą, atėmė 30 knygų, iš jų 26 liet. kalba. Liet. spaudos iš jo parsinešdavo Jonas Kaluškevičius iš Būdviečio k. (Lazdijų r.).

Braniška

[gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Jo namuose knygnešiai slėpdavo per sieną perneštas knygas (Jonas Pautienius ir kiti). Buvo gaudomas, bet pavykdavo pasprukti.

Brazaitis

[gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų apyl., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Liet. spaudos gaudavo iš knygnešio Antano Baltrušaičio.

Brazauskas (Brazinskas) Jonas

[gimė apie 1863, gyveno Lauckaimio k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1902 12 29 pasienio sargybiniai prie Puodžiškių vienkiemio (Juodupėnų apyl, Vilkaviškio aps.) sulaukė Brazauskui priklausantį vežimą. Važiavo dviese – su Juozu Kudirka, kuriam priklausė vežtos knygos (8 ryšuliai). Brazauską sulaukė vietoje. Per kratą jo namuose sargybiniai pašiūrėje iš šiaudų ištraukė dar 10 ryšulių (12 pūdų) liet. spaudos. Iš viso su buvusiomis vežime rado 19 pūdų – 4188 egz. leidinių. Tarp jų daug „Lietuvos darbininko“, „Darbininkų balso“, „Ūkininko“, „Varpo“. Vėliau įkliuvo ir J. Kudirka. Brazauskui taikytas kardomasis areštas (4 mėn.). Byla nutraukta.

Bričkus Jurgis

[gyveno Degučių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys, knygnešių rėmėjas.

1896 – 1897 savo ūkyje turėjo įsirengęs liet. spaudos sandėlį. Čia gaudavo spaudos Marijampolės g-jos moksleiviai lietuviai ir kiti liet. spaudos platintojai. Turėjo prenumeratorių: „Ūkininko“ apie 100 žmonių, „Varpo“ – 35, „Tėvynės sargo“ – 11 rėmėjų.

Bridickas (Bridziskas) Albertas Pranas

[gimė Užupių k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps.] – mokytojas, knygnešys.

1896 m. mokydamasis Veiverių mokytojų seminarijoje kartu su bendramoksliais įkūrė „Lietuvos tarnų“ draugiją, buvo vienas aktyviausių jos narių. Rūpinosi liet. spaudos įsigijimu ir platinimu. Po atostogų iš pasienyje buvusios tėviškės atveždavo visą maišą spaudos. Jos parūpindavo ir draugijos nario Juozo Grybo (Grybausko) brolis Vincas, knygnešys Mečislovas Vasiliauskas ir kt. dažniausiai gaudavo ir platindavo „Varpą“, „Ūkininką“ ir „Tėvynės sargą“. Rašė korespondencijas į liet. spaudą. Draugija Veiveriais neapsiribojo, jos nariai savo veiklos nenutraukė ir tapę mokytojais. 1899 m. žandarai susekė draugiją. Kratė ir Bridicko butą Žečycoje (Lenkija), kurioje jis mokytojavo pradžios mokykloje. Rado liet. knygą ir laiškų, rašytų kolegoms, juodraščių, kuriuose rūpinamasi draugijos plėtimu Veiveriuose, lietuviybės stiprinimu ir liet. spaudos platinimu. Žandarai išsiaiškino, kad Bridickas kartu su J. Jesaičiu buvo pagrindiniai liet. spaudos tiekėjai draugijai. Prasidėjus tardymams 1899 m. Bridickas pabėgo į JAV.

Bridžius Juozas

[gimė 1870 06 04 - 1938 Kampiškių k., Alšėnų vls., Kauno aps.] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Mokėsi Seinų kunigų seminarijoje, į kunigus įšventintas 1894 07 01. Mokydamasis seminarijoje priklausė slaptam liet. klierikų būreliui, kurio vienas tikslų – gauti ir platinti liet. spaudą. Laukdamas seminarijoje

kratos, visą vežimą liet. spaudos nuvežė paslėpti į savo sesers Marijos Bridžiūtės – Kačergienės ūkį. Vėliau ši spauda buvo išplatinta. 1894 – 1898 – Vanevo (Lenkija) vikaras. 1898-1901 Vištyčio, 1901-1903 Pilviškių, 1903-1905 Žemosios Panemunės, 1905-1907 Keturvalakių, 1907-1910 Kapčiamiesčio vikaras. Nuo 1910 ilgametis mažos Kampiškių parapijos (Alšėnai, Kaunas) klebonas.

Bridžius Jurgis

[gyveno Degučių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1896 – 1900 jo namuose buvo liet. spaudos sandėlis – slėptuvė. Knygas iš jo imdavo knygnešiai, taip pat Marijampolės g-jos mokiniai Juozas Ambrozevičius ir Vincas Kisielius (gyv. Putriškių k., Marijampolės r.). Artimai bendradarbiavo su Juozu Rimša.

Brundza Andrius

[gimė 1871 11 07 Domeikų k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1934 10 26 Kaune, palaidotas Marijampolėje] – veterinarijos gydytojas, knygnešių rėmėjas.

Baigė Marijampolės g-ją ir Tartu universiteto Veterinarijos institutą. Mokydamasis g-joje priklausė slaptai mokinių liet. organizacijai, rašė korespondencijas į liet. spaudą. Į kunigų seminariją stoti atsisakė. Tarnavo kariuomenėje. Veiveriuose baigė mokytojų seminariją, mokytojavo, ūkininkavo, buvo renkamas gminos (valsčiaus) teisėju. Duodavo gerų patarimų kaimo švietėjams, padėjo knygnešiui J. Rimšai surašyti peticiją carui. Aktyviai dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, 1905 m. Didžiojo Vilniaus Seimo dalyvis. 1908 m. baigė Tartu universitetą, įgijo veterinarijos gydytojo specialybę. Apsigyveno Pilviškiuose (Vilkaviškio r.) ir vertėsi laisva veterinarijos gydytojo praktika. Pirmo pasaulinio karo metais gyveno Krasnojarske (Rusija). 1922 m. grįžęs į Lietuvą toliau iki (1933 m.) dirbo veterinarijos gydytoju. Bendradarbiavo liet. spaudoje.

Brundza Antanas

[gimė 1838 06 17 Talkiškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1892 Kronštate (Rusija), palaidojimo vieta nežinoma] – kunigas, knygnešys, draudžiamosios liet. spaudos platinimo organizatorius.

Mokėsi Marijampolės apskrities mokykloje 1862 baigė Seinų kunigų seminariją. 1862 07 04 įšventintas kunigu Varniuose. Paskirtas Beržininkų (Berznyko) parapijos (netoli Seinų) vikaru. 1863 06 perkeltas į Adamovičius (Lenkija), o po 5-6 savaičių į Keturvalakius (Vilkaviškio r.). Palaikė 1863 m. sukilėlius. Vengdamas persekiojimo 1864 02 25 pasitraukė į Tilžę. 1867 m. Varmijos vyskupas jį paskyrė Ropkojų filijos (netoli Pagėgių, Šilutės r.) filialistu. Kunigavo Bundžio pavarde. Čia apsigyveno dar keletas jo padėjėjų, kovotojų su carizmu. 1867 m. vyskupas M. Valančius, pradėjęs organizuoti liet. spaudos spausdinimą ir platinimą Lietuvoje, jam paskyrė atsakingą darbą. Teko rūpintis M. Valančiaus rankraščių pristatymu į Tilžę kun. J. Zabermannui ir redaktoriui kun. V. Norvaišai į Žygaičius (Tauragės r.). Brundza organizuodavo spaudos pergabenimą per sieną ties Ropkojais, per Sartininkų muitinės užkardą, perduodavo ją pasienio parapijoje – Žygaičiuose, Sartininkuose bei Žvingiuose dirbusiems kunigams, persiūsdavo toliau į Lietuvą. Važiudavo pats arba vežėjas Simonas Peteraitis. Sartininkų muitinės užkardoje tuo metu tarnavo kapitonas Burdzis, Jelgavos protestantų kunigo sūnus. Pažintis su šiuo karininku palengvino per sieną pernešti spaudą. Brundzos veikla caro pareigūnams kėlė įtarimą. Jie manė, kad Brundza dalyvauja rengiant naują sukilimą, slepia Rusijos piliečius, kartu su jais perka šautuvus, paraką, viską kaupia Ropkojuose, o paskui gabena per sieną į Rusijos imperiją. Prašė, kad Prūsijos žandarai padarytų kratą ir perduotų jiems Brundzą. 1870 07 07 jis buvo areštuotas. 1870 08 06 kartu su kitais Ropkojuose gyvenusiais liet. spaudos rėmėjais perduotas caro policijai. Atvežtas į Tauragę, paskui į Vilnių. Per kvotas palūžo, prisipažino, jog platina liet. spaudą, nurodė, kad politinių knygelių autorius, liet. spaudos leidimo bei platinimo organizatorius yra M. Valančius. 1871 04 11 Vilniaus generalinio gubernatoriaus įsakymu ištremtas į Mezenę (Archangelsko gub.), 1876 03 perkeltas į Pinegą, o po metų – į Temnikovą (Tambovo gub.). 1882 m. paleistas be teisės grįžti į Lenkijos Karalystę ir Šiaurės vakarų kraštą. Apsigyveno Kronštate (Rusija), ten ir mirė.

Brundza Motiejus

[gimė 1824 01 12 Talkiškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1869 03 10 Plutiškės k., Marijampolės aps.] – kunigas, rašytojas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Baigė Seinų kunigų seminariją. 1848 m. įšventintas kunigu. 1849 – 1854 Griškabūdžio (Šakių r.), 1854 – 1857 – Vilkaviškio, 1862 m. – Pilviškių vikaras. Nuo 1863 m. gyveno Prienuose, nuo 1867 m. iki mirties – Plutiškėse. Išleido vadovėlį „Lamentorius lietuviszkas diel mažu wajku“ (1859). Savo raštus platino pats: turtingesniems parduodavo, neturtingiems duodavo veltui. Nemokančius skaityti ragindavo mokytis, duodavo elementorių. 1888 m. vadovėlį peržiūrėjo ir iš naujo išleido kun. Lukas Staugaitis. Vėliau buvo daug pakartotinių vadovėlio leidimų. Iš elementoriaus buvo mokoma daugelyje slaptų mokyklų. 1867 06 Vilkaviškio aps. viršininkas savo rašte Brundzą minėjo kaip liet. spaudos platintoją (...pats savo bute pardavinėjo įvairius lietuviškus elementorius, maldaknyges ir panašius leidinius, tarp jų paties parašytąjį lietuvišką elementorių, 1862 m. spausdintą Varšuvoje...“).

Bučinskas Juozas

[gimė 1872 Padovinio k., Marijampolės aps.] – daraktorius, knygnešys.

Daraktoriavo nuo 1887 m. Nuo 1894 m. platino liet. spaudą Marijampolės, Alytaus, Vilkaviškio apskrityse. Bendradarbiavo su J. Kancleriu, J. Palkausku, Daunoru ir kt. Buvo suimtas ir kalintas.

Būčys Pranciškus

[gimė 1849 01 12 Šilgalių k., Slavikų vls., Šakių aps. – 1925 04 18 Gelgaudiškyje (Šakiai)] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas, rėmėjas.

Mokėsi pradžios mokykloje Kudirkos Naumiestyje ir Marijampolės progimnazijoje. Baigęs 4 klases 1869 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1874 02 28 įšventintas kunigu. Buvo Seinų katedros vikaras, vėliau Prienų, Alvito (Vilkaviškio aps.), Pakuonio (Prienų r.). Vikaraujant Pakuonyje jam platinti liet. spaudą talkino zakristijonas Antanas Bajoraitis, kuris spaudinių nunešdavo ir į kaimyninę Darsūniškio parapiją. 1881 m., kai buvo perkeltas į Gelgaudiškio parapiją, knygas A. Bajoraičiui siųsdavo paštu. Padėdavo kunigui M. Sederevičiui platinti liet. spaudą savo ir kaimyninėse parapijose. Spaudai platinti pasitelkdavo patikimų pagalbinių. Suorganizavo knygnešių ir spaudos platintojų tinklą. Būčys P. pirmas pradėjo platinti religinius paveikslėlius, gautus iš Krokuvoje gyvenusiu J. Angrabaičio. Ant paveikslėlių buvo išspausdintos lietuviškos maldelės. 1890 m. jam buvo sudaryta byla dėl liet. spaudos platinimo tarp tuometinės Naumiesčio aps. valstiečių. 1895 m. paskirtas Gelgaudiškio klebonu.

Budkeraitis (Butkeraitis) Silvestras

[gimė 1850 Rudžių k., Žaliosios vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

1902 m. akcizininkai jį sulaukė važiuojantį per Patamošupių kaimą (Šakių r.). Vežime rado 5 ryšulius, kuriuose buvo 723 liet. ir lenkiškos knygos. Teisinosi, kad jis tik vežėjas, o tikrieji knygų savininkai pabėgo. Byla nutraukta.

Būgnaitė Ieva

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Slėpdavo liet. knygas savo namuose, skrynioje, o ant jos buvo padariusi altorėlį su žvakėmis. Atėjus policininkams, šeima prie altorėlio pradėdavo melstis.

Bukaveckas Kazimieras

[gimė 1855 03 04 Opšrūtų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps. – 1940 12 16 Marijampolė, palaidotas ten pat] – poetas, vertėjas, aušrininkas, knygnešys.

Mokėsi slaptoje mokykloje, Paežerių valdinėje pradžios mokykloje, 1866 m. stojo į Marijampolės g-ją, kur baigė 4 klases. Raštininkavo Paežerių vls., vėliau Vilkaviškyje pas notarą. 1876 m. tarnavo caro kariuomenėje. Grįžęs padėdavo tėvui malūnininkui. Pasinaudodamas proga susirinkusiems į malūną vyrams skaitydavo liet. laikraščius. Malūne turėjo įsirengęs slėptuvę liet. spaudai dėti, suteikdavo pastogę įvairiems susibūrimams. 1888 – 1890 gyveno JAV. 1895 m. pardavęs ūkį apsigyveno Gižuose, vėliau Marijampolėje.

Jau nuo gimnazijos laikų palaikydavo ryšius su žymiaisiais lietuvių veikėjais (V. Kudirka, J. Bulota, J. Šliūpu., K. Griniumi ir kt.). Savo ūkyje įkūręs nuolatinę spaustuvę lietuviškiems raštams, priglausdavo lietuvių tautinių darbininkų suvažiavimus. Slapyvardžiais Bks, Bkv, K. Bukavietis bendradarbiavo „Aušroje“, „Lietuviškajame balse“, „Svjiesoje“, „Tėvynėje“, juose talpino savo eilėraščius. 1897 m. JAV išleista jo poema „Jonas iš Kempės ir Šilka“, išvertė A. Mickevičiaus baladę „Baltas karžygys“ (išsp.1897), „Konradą Valenrodą“, „Pono Tado“ fragmentų.

Bukšnytė (Bukniūtė, Bukšniūtė) Ona

[gimė 1874 04 22 Bedalių k., Šakių aps., gyveno Patašinės k., Griškabūdžio vls., Vilkaviškio aps., Šakių aps. – po 1943] – knygnešė.

Drąsiai, šumaniai 1896 – 1904 platino liet. spaudą buv. Vilkaviškio ir Marijampolės aps. Daugiausia spaudos imdavo Šūkliuose (Vilkaviškio aps.) iš knygnešių brolių Juozo ir Vinco Sabaičių, kurie, pernešę per sieną, ją perduodavo spaudos platintojams. Imdavo knygų, kalendorių, laikraščių, atsišaukimų. Spaudiniu slėpdavo Prienų k. pas Juozą Mičiulį, Gudeliuose pas Smolenską ir Marijampolėje pas Karvelį. Artimiausias jos bendradarbis ir vadovas buvo knygnešys J. Kancleris, po jo arešto – Antanas Baltrušaitis. Dažniausiai platindavo pagal jų nurodymus. Laimingai pavykdavo išsisukti nuo arešto, bet vieną kartą įkliuvo Simanėliškių dvaro laukuose (netoli Vilkaviškio), buvo sumušta ir įkalinta. Per tardymą laikėsi tvirtai ir nieko neišdavė. Virbalio kalėjime praleido 6 savaites. Bendradarbiai siūlė emigruoti į užsienį, bet atsakė. Po spaudos draudimo panaikinimo persikėlė gyventi į Naumiestį, vėliau į Vilkaviškį, 1943 m. apsigyveno Gudeliuose (Vilkaviškio r.). Netekėjusi, turėjo dukterį Petronėlę Bukšnaitytę. Nuo 1936 05 01 paskirta 20 Lt valstybinė knygnešio pensija.

Bulvičius Juozas

[gimė 1876 Bartninkų k., Vilkaviškio aps., vėliau gyveno Vilkaviškyje (Vilniaus g. 59) – 1943 02 04 Vilkaviškyje] – valstietis, knygnešys.

Mokėsi Virbalio valdinėje mokykloje. Čia susidraugavo su Vincu Grybausku. Mirus tėvui, būdamas vos 12 metų pradėjo ūkininkauti. Daug skaitė, švietėsi, įsitraukė į tautinę veiklą. Su liet. spauda supažindino būsimoasis rašytojas A. Kriščiukaitis – padovanojo pirmuosius „Aušros“ numerius ir atsišaukimų „Broliai ir sesers!“. Į Bartninkus atvykęs Vincas Bielskus papasakojo apie „Sietyno“ draugiją, paragino jos skyrių įkurti Bartninkuose. Netrukus Bartninkuose ir Gražiškiuose įkūrė „Sietyno“ skyrius. Draugija užsisakydavo liet. spaudos. Atveždavo Ignotas Klimavičius. Platino I. Klimavičiaus ir kt. knygnešių atgabenamą draudžiamąją liet. spaudą ir atsišaukimus. Likvidavus „Sietyno“ draugiją draudžiamosios liet. spaudos su kt. knygnešiais atsigabendavo iš M. Lietuvos. Platindavo Bartninkuose, veždavo į Marijampolę ir kitur, siųsdavo paštu į kitus kraštus. 1905 m. Bartninkų valsčiaus atstovas Didžiajame Vilniaus seime.

Bulvičius Petras Povilas

[gimė 1874 06 29 Bartninkų k., Vilkaviškio aps. – 1969 11 16 Kaune] – kunigas, rašytojas, knygnešys. 1881 – 1886 mokėsi Bartninkų pradžios mokykloje, 1886 – 1893 Suvalkų ir Marijampolės g-joje. 1893 – 1898 Seinų kunigų seminarijoje. 1898 12 01 vyskupo A. Baranausko įšventintas į kunigus. Čia mokydamasis priklausė slaptam mokinių būreliui, kuris gaudavo liet. spaudos ir ją platino. Susikūrus „Sietyno“ draugijai tapo jos nariu. Prasidėjus šios draugijos bylai, per kratas buvo rastas jo laiškas šios draugijos nariui Pranui Matulaičiui, kuriame, kaip rašė kaltinamajame akte, „...reiškė nusikalstamo pobūdžio nuomones“. 1897 m. jam skirtas kardomasis areštas, bet paleistas už 300 rb užstatą. 1898 m. nuvyko į Varšuvą, kurioje turėjo būti įšventintas į kunigus, tačiau kitą dieną buvo areštuotas. Buvo kaltinamas A. Vonsiackiui iškeltoje byloje. Už liet. spaudos platinimą ir priklausymą „Sietynui“ nubaudė 6 mėn. kalėti ir 3 m. tremties. Nuo 1899 tremties išsiųstas į Blagoveščenską prie Amūro. Nuo 1900 m. Vladivostoko kuratas. 1905 m. atvyko į Lietuvą, bet 1906 m. grąžintas į tremtį. Nuo 1909 m. Irkutsko kuratas, nuo 1913 m. kunigas Peterburge, nuo 1914 m. klebonas Posinyje, Latgalijoje. 1918 m. sugrįžo į Lietuvą, paskirtas vikaru Virbalyje. Nuo 1920 09 01 Atsargos bataliono kapelionas. 1920 10 30 – 1921 Kauno Šančių įgulos karo kapelionas. 1921 m. Kaune įsteigė Aleksoto parapiją, buvo jos klebonas. Iki 1922 07 04 kartu ėjo ir I atskirojo lazareto kapeliono pareigas. Nuo 1931 m. tarnavo Veiveriuose, Bartninkuose. Nuo 1905 m. bendradarbiavo spaudoje. Parašė knygas „Alus, vynas ir degtinė“ (1908), „Pamatinės ūkio žinios“ (1912).

Burba Juozas

[gimė apie 1856, gyveno Pašeimenių k., k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps. – 1916, palaidotas Keturvalakiuose (Vilkaviškio r.)] – žemės ūkio darbininkas, knygnešys.

Lietuviškai skaityti ir rašyti išmoko savarankiškai, Susižalojęs ranką ir sunkiai galėdamas dirbti žemės ūkio darbus maždaug nuo 1899 m. tapo knygnešiu. Buvo sumanus, spartus, tvirtas vyras, jam sekėsi nešti

knygas. Parsigabentų iš M. Lietuvos knygų namie beveik nelaikydavo. Namie turėjo dvi nedideles slėptuves virtuvėje – suolelį su išskobta slėptuve ir boselį dvigubu dugnu. Didžiausia slėptuvė buvo kalneliuose iškastuose bulvių rūsiuose netoli esančiu Budavonės dvaru. Knygoms nešti turėjo pasisiuvenus sermėgą su lengvai atsegamu pamušalu, po pamušalu buvo prisiūta daugybė kišenių. Vaikščiodavo kaip siuvėjas: su žirkėmis, laidyne ir mastu rankose. Vasarą su staliaus įrankiais. Per bulviakasį pasiimdavo kastuvą ir krepšį. Žiemą eidavo su spragilu. Taip visuomet pagal sezoną keisdavo drabužius bei išvaizdą. Platindavo dabartinių Vilkaviškio, Šakių, Marijampolės rajonų gyvenvietėse. Daugiausia gabendavo religinę spaudą: knygas, maldaknyges, laikraščius. Turėdavo šiek tiek ir pasaulietinių. 1899 10 17 akcizo sargybinis sulaukė kelyje tarp Kybartų ir Bartninkų ir didelėse vidinėse rudinės kišenėse rado 36 liet. brošiūras. Per kratą namuose rastos dar 48 liet. knygos. 1900 m. nubaustas 14 d. arešto policijos areštinėje ir 1 m. atiduotas viešai policijos priežiūrai Pašeimenių k. Buvo dar keletą kartų sulaukytas, keletą mėnesių kalėjo Kalvarijos kalėjime ir Vilkaviškio areštinėje.

Burba Juozas

[gimė 1881 Stolaukio k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps. – 1921 03 03 Raguvoje (Panevėžys)] – publicistas, pedagogas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Baigęs Pajevonio valdinę mokyklą įstojo į Veiverių mokytojų seminariją, ją 1901 m. baigė. Iš savo slaptos bibliotekos duodavo vietiniams gyventojams pasiskaityti liet. knygų. Baigęs seminariją mokytojavo Lenkijoje (1901 – 1903 Smalėnuose, Suvalkų gub.), 1903 – 1906 – Liublino gub. Vėliau grįžo mokytojauti į Lietuvą. Bendradarbiavo spaudoje.

Burba Juozas

(gimė apie 1856, gyveno Pašeimenių k., Bartninkų vls. – 1916 Keturvalakiuose) – darbininkas, knygnešys. Apie 1899 m. pradėjo platinti draudžiamąją lietuvišką spaudą. Veikė Vilkaviškio, Marijampolės ir Kalvarijos apskrityse. Platino daugiausia katalikų leidinius - „Tėvynės sargas“. „Kryžius“, kartais - „Ūkininką“, „Varpą“, „Naujienas“, maldaknyges ir pasaulietinio turinio knygas. Keletą kartų buvo įkliuęs. 1899 m. sulaukytas gabenant 36 lietuvių brošiūras. Dar 48 knygos rastos jo namuose per kratą. 1900 m. atiduotas metams policijos priežiūron.

Burinskaitė – Gylikienė Marijona

[gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietė, knygnešė.

Knygnešys A. Baltrušaitis jos namuose turėjo slaptą liet. spaudos sandėlį. Į Naumiestį (Šakių r.) nunešdavo spaudinių A. Baltrušaičiui.

Butkevičius

[gyveno Gražiškių k., Vilkaviškio aps.] – daraktorius.

Butkevičius Liudvikas (slap. Elbė, Luobas)

[gimė 1881 10 28 Alvito k., Vilkaviškio aps. – 1963 10 25] – mokytojas, knygnešys, Lietuvos kariuomenės veikėjas.

1902 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją. Mokydamasis seminarijoje dalyvavo slaptos liet. mokinių ratelio veikoje ir platino liet. spaudą. 1904 m. už dalyvavimą Mokytojų sąjungoje ir reikalavimą leisti steigti tautines mokyklas atimtos mokytojo teisės ir nubaustas trims mėnesiams kalėjimo. 1902 – 1914 mokytojavo pradžios mokyklose. Rašė korespondencijas. 1907 m. grąžinus mokytojo teises mokytojavo Žemiuose, Kėdainių aps. 1914 m. mobilizuotas į Rusijos armiją. 1916 12 01 baigė Vilniaus pėstininkų karo mokyklą Poltavoje. 1918 m. grįžęs į Lietuvą paskirtas Gelvonų vls. pirmininku. Čia suorganizavo miliciją ir apsaugos būrį. 1918 11 14 įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. 1919 11 23 nustatytas kapitono laipsnis. Dalyvavo nepriklausomybės kovose. 1922 09 01 pakeltas į majorus. 1925 05 20 suteiktas plk. leitenanto laipsnis. 1926 m. mokėsi Prahos karo akademijoje. 1930 11 23 suteiktas pulkininko laipsnis. 1945 08 15 Skardupiuose su kitais įkūrė Tauro partizanų apygardą, paskirtas jos štabo politinio skyriaus viršininku. 1945 09 16 išrinktas įkurto Lietuvos išsilaisvinimo komiteto pirmininku. 1945 10 21 – 22 naktį dėl išdavystės suimtas Skardupių parapijos klebonijoje. 1946 07 20 nuteistas 10 metų lagerio ir 5 metams tremties. 1955 12 grįžo į Lietuvą. Palaidotas Kaune, Petrašiūnų kapinėse.

Apdovanotas II rūšies Vyties kryžiaus 3 laipsnio ordinu (1926), Vytauto Didžiojo 3 laipsnio ordinu (1937), DLK Gedimino 3 laipsnio ordinu (1932), Savanorių medaliu (1930), Lietuvos nepriklausomybės medaliu (1928), Šaulių žvaigžde (1937), Vyčio kryžiaus 2 laipsnio ordinu (1999, po mirties).

Butkevičius Pranas

[gimė 1868, gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps. – 1928] – geležinkelio darbininkas, knygnešys. Gabendavo liet. spaudą iš Tilžės, dažniausiai maldaknyges ir kitas religines knygeles. Daug parduodavo Šilavoto (Prienu r.) klebonui Antanui Radušiui. Žandarų buvo įtariamasis, bet su liet. spauda nesugautas.

Čerekavičius Izidorius

[gimė apie 1852, gyveno Kurpių k., Kaupiškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys. Žandarai 1897 m. darė kratą jo namuose, kuriuose gyveno ir žentas mokytojas Andrius Serbenta. Rado liet. spaudos. Taikytas kardomasis areštas, bet buvo paleistas už 600 rb užstatą. 1898 m. caro paliepinu 1 m. paskirta policijos priežiūra pasirinktoje vietoje.

Čitavičius Vincentas

[gimė 1870 09 17 Kučiūnų k., Lazdijų aps. – po 1939 Alksnėnuose (Vilkaviškio r.)] – kunigas, knygnešys. Į Seinų kunigų seminariją įstojo 1887 09 15, kunigu įšventintas 1894 04 15 ir paskirtas vikaru į Krasnopolį (Seinų dekanatas). 1897 m. perkeltas vikaru į Pilypavą (Filipovo, Suvalkų dekanatas). 1902 m. vikaras Simne, nuo 1904 m. – Pakuonyje, 1905 m. – Alvite. Dar dirbo vikaru Igliaukoje (po 1915). Nuo 1923 m. – Alksnėnų klebonas. Mokydamasis seminarijoje įsitraukė slapto liet. klierikų būrelio veiklą. Liet. spaudos gaudavo iš knygnešių. Nuo 1891 m. daug spaudos imdavo iš Seinuose gyvenusio gydytojo Juozo Kauko. Gautas knygas skaitydavo seminarijoje, važiuodamas atostogų nuveždavo į tėviškę namiškiams ir kaimynams. Gresiant kratai, seminarijos rektorius davė nurodymą klierikams visas necenzūruotas knygas liet. ir lenkų k. sunaikinti arba išgabenti iš seminarijos. V. Čitavičius pasiuntė seminarijos tarną į savo tėviškę Kučiūnus, prašydamas atvažiuoti su kuparu. Klierikai į jį sukrovė spaudą. Jo tėviškėje tėvas ją saugojo iki klierikų vasaros atostogų. Praėjus kratos pavojui, vėl ją atvežė į kunigų seminariją.

Čižauskas Juozas Konstantinas

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – knygnešys. Pradėjo gabenti ir platinti liet. spaudą apie 1887 m. Pats parsigabendavo iš Tilžės ir išdalydavo kitiems knygnešiams platintojams. Buvo keletą kartų įkliuvęs. 1889 m. pasienio sargybinis jį sulaukė Bajorų k. (Kybartų vls., Vilkaviškio aps.) ir atėmė 22 liet. religines knygas. 1892 m. buvo sulaukytas Virbalio muitinės užkardoje, kai grįžo važiuotas iš M. Lietuvos. Per kratą po marškiniais rado 7 maldaknyges. Nubaustas 7 rb bauda arba 4 dienas arešto.

Dabrila Antanas

[gyveno Gražiškių k., Vilkaviškio aps.] – daraktorius. Atvyko gyventi į Gražiškis 1859 m. Mokė vaikus liet. skaityti ir rašyti.

Dabrila Jonas

[gyveno Bardauskų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys. Liet. spaudos parsigabendavo iš M. Lietuvos. Palaikė ryšius su knygnešiu Andriumi Verbyla, buvo jo padėjėjas. Bendradarbiavo ir su knygnešiais J. Kalėda, J. Navicku, J. Urbaičiu. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje.

Dabrila (Dobrilas) Motiejus

[gimė 1846 08 30 Znočkų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1935 01 24 Vilkaviškyje] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas. Mokėsi Vilkaviškio pradžios mokykloje, Marijampolės aps. mokykloje ir nuo 1864 m. Seinų kunigų seminarijoje. Įšventino kunigu 1869 09 02 vyskupas M. Valančius. Būdamas klierikas vertė į liet. kalbą kunigams reikalingą knygėlę „Vade mecum“. Iki 1890 m. vikaravo įvairiose parapijose: Šumave, Zambrave (Lenkija), Naumiestyje, Leipalingyje. Nuo 1890 12 01 paskirtas Vilkaviškio klebonu ir dekanu. Čia dirbo iki pat mirties – 44 metus. Buvo kun. Martyno Sederevičiaus patikimas pagalbininkas, liet. spaudos platintojas tose parapijose, kuriose kunigavo. Kunigaudamas Leipalingyje lenkiškus giedojimus pakeitė lietuviškais, mokė vaikus ir suaugusius liet. poteriauti, organizavo liet. spaudos pristatymą į parapiją bei jos platinimą. Išplatino apie 5 tūkstančius maldų knygų. Viena iš jo pagalbininkių, liet. spaudos platintojų buvo knygnešė, daraktorė Agota Vaikšnoraitė – Bižienė.

Dackevičiūtė (Dočkūūtė, Dočkytė) Bronė

[gimė 1882 12 18 Didvyžių k., Augalų vls., Vilkaviškio aps., gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – siuvėja, daraktorė.

Valdinę pradžios mokyklą baigė Vilkaviškyje. Toliau namuose mokė pasamdytas mokytojas ir parengė pagal keturių klasių gimnazijos programą. Paežerių dvaro savininkė Gavronskienė apie 1900 m. įsteigė vaikų prieglaudą. Dackevičiūtei buvo pasiūlyta mokyti vaikus rankdarbių ir slaptai mokyti liet. skaityti ir rašyti bei tikybos. Turėdavo 30-35 mokinius. Vakarais liet. skaityti mokė beraščius suaugusius. Drauge su tėvu liet. elementorių parsigabendavo iš M. Lietuvos. Prisdengusi tuo, kad moko rankdarbių, ji mokytojavo iki 1908 m. Žandarams įkliuvusi nebuvo. Užklupta elementorius paslėpdavo ir pradėdavo mokyti rankdarbių. 1937 m. rugpjūčio mėn. Ministerių kabineto nutarimu išmokėta 500 Lt vienkartinė pašalpa.

Dambrauskas Jonas

[gyveno Rūdos k., Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Policija 1904 01 08 darė kratą jo tėvo namuose ir rado 1 liet. kalendorių, daug dainų ir kt. rankraščių.

Damininkaitis Juozas (slapyv. Augustukas)

[gyveno Šūklelių k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Pargabendavo iš Prūsijos liet. spaudos knygnešiui A. Baltrušaičiui, tuo metu gyvenusiam Meiščių k., prie Kudirkos Naumiesčio, arba jo nurodymu į kitą vietą. Vėliau išvyko į JAV.

Danilevičius Juozas

[gimė 1873, gyveno Vilkaviškyje] – pašto vežėjas, knygnešys.

Liet. spaudą gabeno ir platino nuo 1894 m. iki spaudos draudimo panaikinimo. Veždavo pašto vežimu, važiuodavo iš Vilkaviškio į Naumištį ir atgal. Naumiestyje knygas imdavo iš Antano Baltrušaičio, o kartais ir iš Antano Kutaičio. Veždavo nedideliais kiekiais, kad būtų lengviau paslėpti tarp pašto siuntų. Parsigabėjęs mažesniąją dalį spaudinių perduodavo vietiniams platintojams, o didesniąją siųsdavo paštu kaip siuntinius savo broliui Bernardui, gyvenusiam netoli Jiezno, Geležūnų k., Birštono vls., Prienų aps. Bernardas platindavo pats ir dalį perduodavo kitiems. Tuo metu buvo didelis elementorių ir kalendorių poreikis.

Danisevičius Vincas

[gimė 1862, gyveno Virbalyje (Vilkaviškio aps.) – 1922 ten pat] – valstietis, knygnešys.

Tėvai ūkininkai turėjo 3 margus žemės. 1879 m., būdamas 17 metų, pradėjo gabenti liet. spaudą iš M. Lietuvos. Aktyviai bendradarbiavo su kunigu Martynu Sederavičiumi. Parsineštas knygas slėpdavo pusseserės trobelėje. Paskui perduodavo knygnešiams į Dzūkiją ir kitas Lietuvos vietas. Liet. spauda aprūpindavo knygnešius Joną Kaluškevičių, Juozą Strimaitį, Adomą Mikalaušką ir kt. Susitaupęs pinigų Virbalyje šalia bažnyčios nusipirko mūrinį namą, įsteigė galanterijos parduotuvę. Slėptuvių spaudiniams įsirengė savo namuose. 1893 m. iš jo buvo atimta keletas liet. kalendorių ir maldaknygių. 1894 m. per kratą rasta 700 egz. knygų (nuo 7 rb už egz. iki 2 kp). Buvo dar ne kartą užtiktas su liet. spauda, bet išsisukdavo padedamas gerų žmonių arba davęs kyšį. Buvo tretininkas, gyveno nevedęs.

Dargis Jonas

[gimė apie 1875, gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Ūkininkavo kartu su broliu Silvestru. Abu buvo slaptos „Sietyno“ draugijos nariai. Bendradarbiavo su Juozu Kancleriu ir kitais. Parūpindavo liet. spaudos Seinų kunigų seminarijos klierikams. 1902 m. daryta krata jų ūkyje. Jonas Dargis buvo areštuotas, bet paleistas už užstatą. 1903 m. pasienio sargybiniai besivydami knygnešius prie jų sodybos surado numestus 5 liet. spaudo ryšulius. Įtarė, kad vienas gabentųjų buvo J. Dargis. Byla nutraukta. Jau po spaudos draudimo panaikinimo 1904 05 22 pasienio sargybiniai jo bute vėl rado 1 liet. kalendorių.

Dargis Silvestras

[gimė apie 1865, gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Turėjo nemažą ūkį ir ūkininkavo kartu su broliu Jonu. Abu buvo slaptos „Sietyno“ draugijos nariai. Parūpindavo liet. spaudos Seinų kunigų seminarijos klierikams. Laiškuose, rašytuose broliui kunigui Vincentui, pasakojo, kaip sėkmingai gabenęs knygas, žadėjęs ir jam pristatyti ko reikia. Kituose laiškuose mini knygų siuntimą iš Amerikos, liet. knygų katalogus. Per kratą jo namuose 1896 m. rasta 1 liet. knyga. 1902 m. pasienio sargybiniai, naktį išgirdę jų sodyboje įtartiną vartų bildesį, ryte padarė kratą ir rado klėtyje, arklidėje ir troboje daug liet. spaudos, ypač „Ūkininko“, „Varpo“, „Vienybės lietuvininkų“, knygų katalogą, kuriame buvo pažymėti užsakomi egz. Prisdėjęs kvotai, žandarai vėl darė kratą namuose ir rado laiškų broliams Jonui ir Vincentui, kuriuose rašoma apie spaudos gabenimą. 1903 m. pasienio sargybiniai persekiojo 3 knygnešius, bet jie sugebėjo pabėgti, numetę 1625 liet. leidinius. Įtarta, kad ryšulius gabeno netoliese gyvenęs S. Dargis, taip pat jo brolis Jonas bei jų darbininkai broliai Raulinaičiai (Laurinavičiai) arba

kaimynas Jurgis Bagdonavičius. Buvo paskirtas kardomasis areštas, bet paleistas už 2000 rb užstatą. 1903 11 26 buvo išstremtas 3 m. į Oloneco gub. Pakartotiniu 1904 11 10 caro paliepimu nuo tolesnės baismės atleistas.

Dargis Vincentas

[gimė 1870 11 22 Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. – 1945 10 22 Marijampolėje] – kunigas, marijonas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

1882 – 1889 baigė Marijampolės g-ją. 1890 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją, kurią užbaigė 1894m. Išventintas į kunigus 1894 07 01 Varšuvoje. Buvo slapto laikraščio „Knapt“ perrašinėtoju, nes turėjo gražų braižą. Penktame kurse klierikai išsirinko jį lietuvių draugijos „Viltis“ pirmininku. Vertė straipsnius, rašė į klierikų leidžiamą slaptą katalikišką spaudą ir ją platino. Jau kunigaudamas rašė ir į „Šaltinį“. Išvertė ir savo lėšomis išleido knygėlę „Kaip garbinti Švč. Sakramentą“. Už lietuviškų knygų, spaudos platinimą buvo persekiojamas caro valdžios ir išstremtas į Černigovo gubernijos Niežino m. kur išbuvo 3 metus. 1903 m. įkliuvus jo broliams knygnešiams, daroma krata ir jo bute. Vokiečiams sutikus 1918 09 12 grįžta į Lietuvą, stoja į Marijonų kongregaciją Marijampolėje ir čia dirba iki 1922 m. Tais pat metais skiriamas Kauno Marijonų vienuolyno vyresniuoju ir šv. Gertrūdos bažnyčios rektoriumi. Išbuvo iki 1933 m. Skolinosi ir rinko lėšas Amerikoje Kauno Marijonų namų statybai ir buvo jų viršininku. Nuo 1933 10 01 iki 1937 m. dirbo Žemaičių Kalvarijos bažnyčioje klebonu, buvo marijonų namų vyresniuoju. Suremontavo bažnyčią. Mirė Žemaičių Kalvarijoje, palaidotas Marijampolėje, marijonų kapinėse.

Daukša

[gyveno Vilkaviškyje] – valdininkas, knygnešys.

Artimai bendradarbiavo su tuo metu (1896 – 1899) Vilkaviškyje gyvenusiu gydytoju Juozu Bagdonu. Apsirengęs valdininko drabužiais, nuveždavo J. Bagdono parūpintos liet. spaudos į Vilnių.

Didvalis Motiejus

[gyveno Gižų k., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai jį sulaukė prie Virbalio (Vilkaviškio r.) ir atėmė 1 religinę liet. knygą. 1889 05 02 jį teisė Suvalkų apygardos teismas.

Dimša Antanas

[gyveno Virbalio miestelio Laukų (Pracapolės) k., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

Policija jo klojime 1896 03 31 rado maišą liet. spaudinių. Maišą čia, rodos, buvo pasidėję kaimynai Jurgis Adomavičius, Vincas Jadamskas, Adomas ir Juozas Vaitkevičiai. Byla nutraukta.

Draugelis Petras

(gimė 1849 07 03 Dielinės k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1914 01 01 Degučiuose (Marijampolė), palaidotas senosiose Marijampolės kapinėse) – mokytojas, knygnešys.

Mokėsi pas vietinį daraktorių, paskui Gižų klebono Radžiūno įsteigtoje mokykloje, bet tėvui mirus jos nebaigė. 1872 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją. Gavo mokytojo darbą Blendos miestelyje (Mozūrija, Lenkija). Po dviejų metų buvo perkeltas į Lietuvą, į Žiūrių k., Vilkaviškio aps. Čia gyveno 12 metų. Turėjo krautuve, kuriai bankrutavus ėmėsi supirkinėti žemę. Bendradarbiauti liet. spaudoje prikaltino rašytojas Vincas Pietaris. Ėmėsi energingai platinti „Aušrą“, vėliau „Varpą“, „Ūkininką“ ir kt. liet. spaudą, kurią parduodavo arba atiduodavo veltui. Ragino kaimynus ją prenumeruoti. Nepaisydamas carinės administracijos draudimo, vaikus mokykloje mokė ir lietuviškai. Dar mokytojavo Sudarge, Bardauskuose, Šunskuose, Čystoje Būdoje, Vilkaviškyje ir Kaimelyje. Mokytojavo ir į pensiją išėjęs Marijampolės „Žiburio“ g-jyje (1908 – 1911). Paskutiniaisiais metais gyveno Marijampolės priemiestyje Degučiuose. Mirė susirgęs širdies liga (ateroskleroze).

Draugelytė – Čemerkiene Apolonija

[gimė 1884 06 18 Žiūrių - Gudelių k., Paežerių vls., Vilkaviškio aps.] – mokytoja, draudžiamosios liet. spaudos platintoja.

Mokytoja, knygnešio Petro Draugelio duktė. Per kratą jos namuose 1899 m. rasta 1 liet. knyga. Yra žinoma, kad liet. knygų gaudavo iš vietinio spaudos platintojo J. Širvinsko. Marijampolėje išlaikiusi pradžios mokytojos egzaminus, 1908 – 1909 mokė Obelių mergaičių ūkio mokykloje. 1910 – 1911 lankė Varšuvos mergaičių institutą, o vėliau mokytojavo Marijampolės „Žiburio“ gimnazijos pradinėje mokykloje, likusi Lietuvoje ir per karą. Organizavo suaugusiųjų kursus, rengė lietuviškus vakarus. 1927 m. išvykusi Brazilijon, mokytojavo São Paulo liet. mokykloje, drauge dirbdama ir visuomeninį darbą.

Drazdys Antanas

[gimė 1895 10 25 Kurpikų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas. Jo ūkyje apsisistodavo einantys į M. Lietuvą arba grįžtantys su spauda knygnešiai.

Dubinskas Andrius

[gimė 1868 11 20 Gulbiniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1945 03 24 Kaune] – teisininkas, publicistas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas, visuomenės veikėjas.

Mokėsi 1876 – 1879 Alksnėnų, Paežerių ir Pilviškių pradžios mokyklose, 1880 – 1886 Marijampolės g-joje, 1887 – 1891 Seinų kunigų seminarijoje, 1891 – 1895 Petrapilio dvasinėje akademijoje. Baigęs teologijos mokslus į kunigus nesišventė, o pradėjo Petrapilio universitete teisės studijas, kurias baigė 1901 m. Už dalyvavimą studentų bruzdėjimuose prieš carą vienerius metus buvo uždrausta gyventi Rusijos sostinėje. Dėl to buvo priverstas grįžti į Lietuvą. 1899 – 1900 advokatavo Vilkaviškyje. Negalėdamas Lietuvoje gauti darbo, dirbo Peterburgo senato civiliniame kasaciniame departamente, vėliau kitose finansų, prekybos, teismo įstaigose Rusijoje ir Lietuvoje. Mokydamasis Seinų kunigų seminarijoje priklausė slaptai lietuvių klierikų draugijai. Lietuvių spaudoje bendradarbiavo nuo 1890 m. „Ūkininke“, „Varpe“, „Vienybėje Lietuvininkų“, „Tėvynės sarge“, „Apžvalgoje“, „Vilniaus žiniose“, „Draugijoje“ ir kt. Šių laikraščių reikalais važinėjo į Tilžę. Taip pat rašė į JAV liet. laikraščius. Nutarus labiau išjudinti žemaičių bei Vilniaus kunigų seminarijų auklėtinius, jis norėjo sudaryti trijų seminarijų slaptą klierikų sąjungą. Tuo reikalu kartu su P. Būčiu nuvažiavo į Kauną, kalbėjosi su prefektu J. Mačiuliu, klieriku J. Tumu. Vilniuje pritariančių sąjungos kūrimui neatsirado. Mokydamasis seminarijoje padėdavo J. Kaukui į Seinus atvežtą liet. spaudą išsiuntinėti paštu į Rusiją ir kitas valstybes (paruošdavo paketus, užrašydavo adresus). Dirbdamas Peterburgo senate rūpinosi, kad būtų panaikintas liet. spaudos draudimas. Sužinojęs, kad liet. spaudos klausimas iškilo vyriausybėje, kaip galėdamas kartu su kitais liet. veikėjais (K. Prapuolenui, J. Ambraziejumi) talkino kanceliariniam bylos pasirengimui ir jos eigos spartinimui. Dalyvavo Petrapilio liet. visuomenės kultūriniam darbe. Šešerius metus buvo Petrapilio labdaringosios lietuvių ir žemaičių draugijos sekretorius. 1896 – 1906 mokė vaikus liet. mokykloje prie Šv. Stanislovo bažnyčios. Rašė straipsnius visuomeniniams, lietuvių kalbos norminimo klausimais ir kt. klausimais. 1921 – 1922 buvo Lietuvos konsulas Peterburge. Grįžęs į Lietuvą mokytojavu, dirbo teismuose, nuo 1934 m. dirbo Kauno apygardos teismo pirmininku. 1945 01 02 saugumo tarnybų areštuotas, intensyviai tardomas nusilpo ir kalėjime mirė.

Dženkaitis (Dzenkaitis) Jurgis

[gimė 1877 Opšrūtų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Baigęs Alksnėnų valdinę pradžios mokyklą įstojo į Veiverių mokytojų seminariją, bet dėl šeimyninių aplinkybių mokslų nebaigė. Mokydamasis seminarijoje susipažino su liet. spauda, gavo pasiskaityti „Aušrą“. Pradėti gabenti liet. spaudą paskatino knygnešys Antanas Kriaučeliūnas. Supažindino su pasienyje gyvenusiais liet. spaudos gabentojais iš M. Lietuvos. Ilgainiui tapo A. Kriaučeliūno padėjėju. Buvo patikėta perneštą per sieną liet. spaudą gabenti toliau į Lietuvą. Pažinojo knygnešį Juozą Kanclerį, kartu su juo yra gabenęs liet. spaudą. Įkliuvo pasienio sargybiniams 1895 m., kai kartu su P. Abraičiu ėjo su knygomis iš M. Lietuvos. Atėmė liet. spaudos ryšulį, stipriai sumušė. Kadangi Dženkaitis buvo nepilnametis, liko nenubaustas. Toliau gabeno liet. spaudą. Knygnešiai A. Kriaučeliūnui pasitraukus į atsargą, pradėjo aktyviai bendradarbiauti su Juozu Navicku, stojusiu į jo vietą.

Eidukevičius Pranas

[gimė 1869 10 07 Kybartuose, Vilkaviškio aps. – 1926 03 07 Maskvoje] – visuomenės veikėjas, draudžiamosios lietuviškos spaudos platintojas.

Dirbo fabrikuose Kaune, Rygoje, Gardine ir kt. Įsitraukė į darbininkų veiklą. 1895 – 1899 gyvendamas Rygoje, dirbo šaltkalviu, priklausė LSDP. Vienas iš radikaliausių nelegalios lietuviškos spaudos platintojų tarp Rygos lietuvių. Patyręs socialdemokratinio judėjimo dalyvis. 1898 10 31 darydami kratą jo bute, žandarai rado lietuviškų leidinių, kuriuos įsigydavo iš Liudviko Jakavičiaus, tuo metu dirbusio Rygos – Oriolo geležinkelio valdybos raštininku. Įtarta, kad dalyvavo 1897 m. hektografu spausdinant ir Rygoje platinant Gegužės 1-osios atsišaukimus liet. kalba. Buvo išduotas ir areštuotas, vėliau ištremtas iš Rygos į Gardino gub. Čia toliau dirbo rev. darbą. 1901 – 1902 areštuotas, kalintas Peterburgo kalėjime. 1904 m. penkeriems metams ištremtas į Rytų Sibirą. Nuo 1918 m. LKP CK narys. 1920 m. apsigyveno Maskvoje.

Elidžius Petras

[gyveno Oranų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Buvo įteikęs dokumentus Švietimo ministerijai knygnešio pensijai gauti.

Endzelytė – Valinčienė Morta

[gimė 1854 06 05 Žiūrių k., Slavikų vls., Šakių aps.] – knygnešė.

Kai jai sukako 16 m., kun. M. Sederevičius pasiūlė jai gabenti ir platinti liet. spaudą. Pati nuvykdavo į Tilžę ir, Mauderodės arba Šenkės spaustuvėse nupirkusi spaudinių, pargabendavo į kaimus arčiau Rusijos imperijos sienos. Pati samdydavo vyrus, kurie pernešdavo spaudinius į Lietuvą. Slėpdavo tėvų ūkyje ir su padėjėjomis išnešiodavo į kun. M. Sederevičiaus nurodytas vietas. Nešdavo daugiausia kunigams: Raseiniuose – kun. Lukoševičiui, kun. P. Mankauskui, Kaune prie Katedros esantiems įgaliotiems pardavėjams, Kudirkos Naumiestyje – kun. M. Dabrilai, Alvite – kun. Pr. Būčiui, Virbalyje – kun. J. Bacevičiui, Pajevonyje – kun. Bučinauskui ir kun. Izidoriui Sniečkui, Vilkaviškyje – kun. S. Račiūnui, A. Panemunėje – kun. Būčiui. Taip pat nunešdavo knygnešiams į Sintautus, Gelgaudiškį, Plokščius ir kt. Policija įtarė, kad ji platina spaudą, ir pradėjo sekti. Įkliuvo Bosų užkardoje (Šakių r.). Būdama apsikri, drąsi per areštinės langą išlindo ir pabėgo. Vengdama persekiojimų ir arešto 1898 m. persikėlė į Kauno guberniją ir apsigyveno Mikutaičių II k. (Žindaičiai, Jurbarko r.). Tarnavo pas ūkininkus. Ištekėjo už Valinčiaus, kuris žuvo Rusijos – Japonijos kare. Augino du sūnus. Palaikė ryšius su Žemaitijos knygnešiais. Platino spaudą apie 30 m. Buvo žinoma kaip Zakristijanka (slapyv.).

Galeckas Juozapas

[gimė 1871 03 02 Rūdos k., Gižų vls., Vilkaviškio vls. – 1922 06 10 Šlavantų k., Veisėjų vls., Lazdijų aps.] – kunigas, liaudies švietėjas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Mokėsi Marijampolės g-joje, Seinų kunigų seminarijoje. 1894 09 10 (kitur – 1894 07 01) įšventintas kunigu ir paskirtas vikaru A. Panemunę. 1896 m. perkeltas į Lazdijus. Nuo 1898 m. į lenkiškas parapijas: į Sniadovą, 1899 m. – Raigrodą, 1900 m. – Zambrovą, 1903 m. – Zavadus, 1905 m. – Jelenavą, 1907 m. – Berznyką. Tais pačiais metais paskirtas Kučiūnų klebonu, nuo 1921 m. – Šlavantų klebonas. Dalyvavo slaptos seminarijos klierikų draugijos veikloje, platino liet. spaudą, puoselėjo lietuvių. Vikaraudamas visur pasižymėjo sumanumu ir energija: be tiesioginių savo pareigų, rūpinosi parapijiečių švietimu, mokyklų steigimu, suorganizavo keletą ūkio ir prekybos įstaigų, joms vadovavo, pastatė vieną kitą draugijoms skirtą namą, steigė bibliotekėles, skaityklas. 1921 m. Šlavantuose (Lazdijai) įkūrė naują parapiją.

Galinaitis Kazys

[gimė apie 1835, gyveno Bartninkų k., Vilkaviškio aps.] – padienininkas, knygnešys.

Pasienio sargybiniai jį sulaukė Pajevonyje (Vilkaviškio r.) su 12 liet. knygų.

Garbukaitė – Paškevičienė Ona

[gimė 1866 Vilkaviškyje, gyveno Pūstapėdžių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1952 04 05 Pūstapėdžiuose, palaidota Vilkaviškio kapinėse] – valstietė, pauparė, knygnešė.

Platino liet. spaudą kartu su savo vyru Vincu Paškevičiumi.

Garbukas Motiejus

[gimė apie 1868, gyveno Vilkaviškyje] – darbininkas.

1901 08 30 žandarai jį kratė ir rado 1 liet. knygą. Byla nutraukta.

Garliauskaitė

[gyveno Vilkaviškyje] – siuvėja, knygnešė.

Kartu su gydytoju Juozu Bagdonu ir P. Sulkevičiumi iš M. Lietuvos parsinešdavo liet. spaudos. Priklausė „Sietyno“ draugijai.

Geležiūnienė Elzė

[gyveno Pajevonio k., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Buvo knygnešio Petro Mikolainio padėjėja. Nešdavo liet. spaudą iš M. Lietuvos. Eidavo per Vištyčio muitinę, knygas paslėpusi po drabužiais („sustorėjusi“). Buvo pažįstama su vienu muitininku, kuris jos nekratydavo. Eidavo keletą kartų per dieną, kol pernešdavo visus „Varpo“ numerius, atsiųstus į pasienį M. Lietuvos pusėje.

Gencevičius Kazys

[gimė 1882, gyveno Vilkaviškyje] – amatininkas, knygnešys.

Aprūpindavo liet. spauda knygnešį Vladą Levicką ir kt. Nepriklausomybės metais buvo išrinktas į Steigiamąjį Seimą.

Gerulaitis Vincas

[gimė apie 1871, gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – padienininkas, knygnešys.

1900 m. pasienio sargybiniai jį sulaukė Daugėlaičių k. (Kybartų vls., Vilkaviškio aps.) grįžtantį iš M. Lietuvos. Rado M. Valančiaus „Knyga giesmių“.

Grybauskas (Grybas) Vincas

[gimė apie 1875 Bartninkų k., Vilkaviškio aps., gyveno Kybartuose (Vilkaviškio aps.) – 1901] – valstietis, raštininkas, valstiečių poetas, knygnešys.

Mokėsi Virbalio mokykloje kartu su Juozu Bulvičiumi. Vėliau abu bendradarbiavo kaip knygnešiai. Dirbo raštininku Pajevonio vls., vėliau persikėlė į Kybartus (Vilkaviškio aps.) ir tarnavo policijos viršininko raštininku. Priklausė „Sietyno“ draugijai. Pats vienas ir su kitais gabendavo iš M. Lietuvos liet. spaudą. Padėdavo J. Bulvičiui spaudą pernešti per sieną iš Eitkūnų į Kybartus. Tam tikslui parūpino jam valdininko drabužius. Talkino ir „Lietuvos tarnų“ draugijai, jos nariams broliui Petru, A. Bridickui. Įkliuvo žandarams, kai buvo likviduojama ši draugija. 1901 03 07 caro nubaustas 2 mėn. kalėjimo ir 2 m. policijos priežiūros pasirinktoje vietoje. Kalėjo Kalvarijoje. Kalėjime nusilpus sveikatai, susirgo ir greitai mirė.

Grikietis Vincas

[gyveno Dumčių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1896 m. slapta kartu su Petru Rimša (būsimo skulptoriumi) pagamindavo liet. kaimų ir mokyklų užrašus ir naktį kartu su Juozu Rimša prikaldavo ant rusiškų užrašų.

Gružas (Gružinskas) Petras

[gimė apie 1866, gyveno Varakiškės k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.]

1897 11 24 policija kratė jo namus ir lovoje rado liet. kalendorių. Kratos priežastis – įkliuvęs kaimynas A. Narijauskas. Nubaustas 14 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Gružinskas Antanas

[gimė 1885 06 03, gyveno Leitmargių k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Liet. spaudą platinti paskatino ir pamokė tėvas knygnešys Kazimieras Gružinskas. Pradėjo platinti apie 1901 m., po metų jau platino savarankiškai. Į jo sodybą dažniausiai liet. spaudos atveždavo J. Navickas ir jo knygnešiai. Taip pat bendradarbiavo su Pijumi Petrukaičiu, J. Rimša, J. Dženkaičiu, J. Lozoraičiu ir kt. Platino spaudą Leitmargių, Žiūrių ir Gudelių, Obšrūtų apylinkėse, nunešdavo Lozoraičiams, gyvenusiems Baltrušių k. (Barzdų vls., Šakių aps.), vėliau persikėlusius į Pilviškius (Vilkaviškio aps.). Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, platino atsišaukimus. Buvo areštuotas, sėdėjo kalėjime. Paleistas nelegaliai išvyko į Ameriką. Į Lietuvą grįžo po Pirmo pasaulinio karo, pirkė ūkį.

Gružinskas Kazimieras

[gyveno Leitmargių k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Priklausė „Sietyno“ draugijos Pilviškių kuopelei, kuriai 1895 – 1898 vadovavo Pilviškiuose (Vilkaviškio r.) gyvenęs Stasys Matulaitis. Savo ūkyje paslėpdavo Jurgio Dženkaičio, Juozo Navicko atvežtą liet. spaudą. Perduodavo knygas pas jį besilankiusiems knygnešiams. Atvažiuodavo Pijus Petrukaitis ir kt. Nuveždavo spaudos S. Matulaičiui į Pilviškius. Apie 1901 m. įtraukė į knygnešystę, paskatino platinti liet. spaudą, padarė savo pagalbininku ir 16 m. sulaukusį sūnų Antaną.

Gundermanas Liudvikas

[gyveno Vilkaviškyje]

1897 m. pradžioje iš jo buvo atimtas liet. kalendorius.

Gurskis

[gyveno Vilkaviškyje] – knygnešys.

Bendradarbiavo su Jonu Pautieniu, Mykolu Skoruliu ir kt. Jo namuose J. Pautienius slėpdavo liet. spaudą. Knygnešys M. Skorulis duodavo išplatinti liet. knygy.

Jakubauskas

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – muitininkas, knygnešys.

Marijampoliečiams knygnešiams padėdavo gauti „Aušrą“. 1883 – 1886 eidavo į Eitkūnus (M. Lietuvoje) pas ekspeditorių Kremerį ir iš jo paėmęs M. Jankaus atsiųstą „Aušrą“ parnešdavo į Virbalį arba Kybartus.

Jakubausko du sūnūs lankė Marijampolės g-ją ir maitinosi pas mokytojo P. Armino žmoną Sofiją Zalevskaitę – Arminienę. Veždamas sūnums maisto produktų, kartu atveždavo ir „Aušrą“ ir „Aušros“ knygeles.

Jankauskas J.

[gimė apie 1857, gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Liet. spaudą pradėjo gabenti ir platinti būdamas 18 m. ir dirbo iki spaudos draudimo panaikinimo. Per sieną eidavo Kybartų – Eitkūnų ruože. Parsineštas knygas dažniausiai slėpdavo naujai supiltame kape, kanapėse ir kt. Spaudą platino Pajevonio, Bartninkų apylinkėse, pasiekdavo ir Marijampolę. Daug spaudos perduodavo Virbalyje gyvenusiam A. Melnikui, nunešdavo j Veiverius mokytojui Tomui Žilinskiui. Nešdamas spaudą buvo įkliuvęs, bet ryšulį spėjo paslėpti – įmetė į karklų krūmą. Padažnęjus kratoms ir sustiprėjus persekiojimams, persikėlė į Vilkaviškį.

Jankauskas Konstantinas

[gimė 1870 01 16 Užprūdžių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1935 10 24 Tauragėje] – mokytojas, knygnešys.

1891 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją. Jau seminarijoje būdamas platino liet. spaudą. Dėl carinės valdžios persekiojimo išvyko į JAV. Iš ten grįžo po 1905 m. revoliucijos. 1918 – 1933 buvo Tauragės aps. pradžios mokyklų instruktorius, vėliau inspektorius. Rūpinosi liet. tautosakos, kalbos kultūros ir istorinių paminklų apsauga.

Jasinskas (Jašinskas, Jasaitis) Jonas

[gimė apie 1871, gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – siuvėjas, knygnešys.

Parsigabendavo liet. spaudos iš M. Lietuvos ir ją platindavo. Artimas knygnešio Antano Baltrušaičio ir gydytojo Juozo Bagdono pagalbininkas. Aprūpindavo juos liet. spauda. Pas jį spaudos gaudavo ir Dzūkijos knygnešiai (Jonas Kaluškevičius ir kt.). Bendradarbiavo su tame pačiame Slibinų k. gyvenusiu Jurgiu Bagdonu, Jonu Piežaičiu ir kt. Žandarai 1893 m. sulaukė su liet. spauda Jurgj Bagdoną, kratė ir J. Jasinsko namus, bet nieko nerado. 1896 06 06 (18) policija vėl kratė jo namus ir rado 89 liet. leidinius – 54 knygas ir 35 laikraščių numerius. Įtrauktas į „Sietyno“ draugijos bylą. Šioje byloje buvo kaltinamas ir A. Rudaitis kaip jo bendradarbis. Nuo 1896 07 06 J. Jasinskui paskirtas kardomasis areštas. Caro 1897 02 12 paliepinu nubaustas 1 mėn. kalėjimo, įskaitant kardomąjį areštą ir 3 m. tremties. Bausmę atliko Kalvarijos kalėjime. Ištremtas į Žemutinį Naugardą (Nižnij Novgorodas, Rusija). Manoma, kad tremtyje ir mirė.

Jasiulaitis (Jesiulaitis) Juozas

[gimė 1857 02 14 Matuliškių k., Vilkaviškio aps. – 1919 Kališe (Lenkija)] – publicistas, mokytojas, vertėjas, knygnešys.

Marijampolėje baigė g-ją, matematiką studijavo Maskvos universitete. 1883 – 1889 mokytojavo Marijampolės g-joje, artimai draugavo su Petru Kriaučiūnu. Įsitraukė į lietuviškos žadinių, platino „Aušrą“ ir kt. spaudinius. 1885 m. jo bute įvyko pasitarimas „Aušros“ reikalais. Spausdino straipsnius, beletristikos vertimus „Varpe“, „Ūkininke“ ir kt. laikraščiuose. Varšuvos švietimo apygardos administracija iš skundų sužinojo, kad Marijampolės g-joje per pamokas vietoj kirilica parašytų naudoja Peterburge išleistus K. Donelaičio raštus, Šleicherio liet. kalbos gramatiką ir kt. lotyniškais rašmenimis parašytas knygas. 1889 m. už liet. veiklą iškeltas su pažeminimu į Lovičių mstl. Lenkijoje, kur išbuvo ligi mirties.

Jasulaitis Pranas

[gimė apie 1874, gyveno Vilkaviškyje] – knygnešių rėmėjas.

Liet. spaudos gaudavo iš knygnešio Jono Kemėžos.

Jokubauskas Pranas

[gyveno Stulgelių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai per kratą jo namuose 1904 02 09 rado 2 liet. knygas.

Jonas iš Lankeliškių (pravardė, pavardė niekas nevadindavo)

[gyveno Lankeliškių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps. – apie 1922 Lankeliškiuose] – pauparis, zakristijonas, knygnešys.

Liet. spaudos gaudavo iš kitų knygnešių, taip pat pats parsinešdavo iš M. Lietuvos. Platino Vilkaviškio aps., aplankydamas su savo „kromeliu“ tolimes parapijas ir atlaidus. Daugiausia turėdavo religinio turinio spaudinių (maldaknygių, giesmynų, taip pat laikraščių).

Jonkaitis

[gyveno Šačkų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas. Savo sodyboje slėpdavo kaimyno Juozo Šackaus atneštą pasaugoti liet. spaudą.

Jucaitis Motiejus

[gyveno Pilviškių k., Vilkaviškio aps.] – pauparis, knygnešys.

Policininkas M. Jucaitį 1886 06 08 sulaukė Pilviškiuose ir atėmė pardavinėjamas 8 liet. religines knygas. Perduotas valsčiaus teismui.

Juodys Jonas

[gimė apie 1870, gyveno Pūstapėdžių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policininkas 1899 03 kratė jo namus, rado keltą maldaknygių ir 1 anticarinę brošiūrą. Kaltę nesėkmingai bandė prisiimti darbininkas Jonas Lekešis. J. Juodys nubaustas 7 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Juraitis Jurgis

[gyveno Opšrūtų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

1897 m. įtartas anticarinių atsišaukimų platinimu.

Jurgelaitis Pijus

[gimė apie 1877, gyveno Stainiškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

Buvo emigravęs į užsienį, dirbo angliakasiu. Akcizininkai jį sulaukė 1902 05 04 prie Matlaukio k., netoli Kybartų, grįžtantį iš emigracijos ir atėmė 1 liet. knygą (Maironio „Pavasario balsai“). Netrukus buvo pašauktas į kariuomenę. Caro 1903 05 13 paliepimu perduotas bausti karo ministrui. Šis paskyrė P. Jurgelaičiui 20 d. arešto ir įsakė vėliau jį neviešai griežtai prižiūrėti.

Kačergius (Kačergis) Juozas

[gimė 1862 01 29 Tursučių k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1943 02 16 Marijampolėje, palaidotas Antupių k. (Keturalakių vls., Vilkaviškio aps.) kapinėse] – valstietis, knygnešys.

Mokėsi Marijampolės g-joje ir Seinų kunigų seminarijoje. Besimokydamas Seinuose įsitraukė į lietuviybės žadinimo darbą. Pašalintas iš II kurso, sugrįžo į Marijampolę. Buvo slaptos „Sietyno“ draugijos vienas iš steigėjų. 1894 m. suorganizavo šios draugijos Pilviškių kuopelę ir jai vadovavo. Slaptai knygnešio veiklai pridengti suorganizavo valstiečių bendrovę, į kurią įstojo 17 narių, ir Pilviškiuose įsteigė kolonijinių prekių parduotuvę. Pats buvo jos vedėjas ir kasininkas. 1885 m. savo kompanionams J. Lozoraičiui ir J. Adomaičiui talkinant prie parduotuvės prikėlė dvikalbę iškabą (lietuvių ir rusų k.). Policija juos perdavė teismui. Bylą svarstęs teisėjų suvažiavimas Marijampolėje visus tris išteisino. Platindamas liet. spaudą glaudžiai bendradarbiavo su Pilviškiuose dirbusiu gydytoju S. Matulaičiu. Liet. spaudos atgabendavo J. Navickas, J. Kancleris, J. Rimša, J. Dženkaitis ir kt. Yra platinęs atsišaukimus. Žandarams išaiškinus „Sietyno“ draugiją ir prasidėjus areštams, 1897 08 03 buvo suimtas. Jo, kaip draugijos nario, pavardę po ilgų tardymų paminėjo marijampolietis F. Vitkauskas. Per kratą žandarai rado užrašų knygelę su įrašais apie liet. spaudos platinimą, taip pat korespondencijos, parengtos išsiųsti liet. laikraščiu (manoma, kad „Ūkininkui“). Dar yra bendradarbiavęs „Varpe“, „Darbininkų balse“ ir kt. Iki bylos pabaigos buvo laikomas Kalvarijos kalėjime. Caro 1899 02 03 paliepimu išstremtas į Viatkos guberniją. Į Pilviškius grįžo 1902 m. Iš karto įsitraukė į „Artojų“ draugijos veiklą. Tų pačių metų vasarą kartu S. Matulaičiu ir J. Rimša pradėjo organizuoti LSDP Suvalkijos organizaciją. Daug platinė socialdemokratinės spaudos ir atsišaukimų. Aktyviai dalyvavo 1905 m. revoliucijoje ir vėlesnėje anticarinėje veikloje. Keletą kartų vėl buvo suimtas ir kalintas. Nepriklausomoje Lietuvoje dirbo teisme. Nuo 1936 05 01 gaudavo 175 Lt knygnešio pensiją. Apdovanotas DLK Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu (1928).

Kaluškevičius Jonas

[gimė 1862 Cyrailės k., Sangrūdų vls., Marijampolės aps. – 1941 02 20 Būdvietyje (Lazdijų r.)] – valstietis, pauparis, knygnešys.

Tarnavo piemeniu, pusberniu, bernu. Būdamas apie 20 m. miške pjovė medžius, griūdamas medis sužalojo koją, kuri vėliau amputuota. Vedęs gyveno žmonos G. Kupčinskaitės ūkyje Būdviečio k. Kun. A. Grajauskas 1883 m. paskatino pardavinėti devocionalijas ir slaptai platinti liet. spaudą. Padėjo įsigyti vežimą ir arklį. Vežime knygoms slėpti įrengė antrą dugną. Pasisiuvo sėmėgą su ilgomis siauromis kišenėmis, į kurias taip pat pridėdavo knygu. Liet. spaudos imdavo iš Vinco Danisevičiaus (Virbalyje), J. Bradūno (Alvite), J. Jasinsko (Vilkaviškyje), Miko Vasiliausko (Skaisčiuose, Vilkaviškio r.), Adomo Smolensko (Marijampolėje), Juozo Kanclerio (Kalvarijoje). M. Vasiliauskas knygų atveždavo ir pats su savo vežimu. J. Kaluškevičius knygas

platindavo aplinkiniuose miesteliuose per mugės ir atlaidus. Savo prekybos palapinėje viešai pardavinėdavo smulkias galanterijos prekes bei devcionalijas. Liet. knygos, daugiausia religinės, būdavo paslėptos giliau. Nuvažiuodavo į Punską, Seinus, Kalietniką, Smalėnus, Rudaminą, Lazdijus, Krosną. Gabenti ir platinti sekėsi neblogai, bet įkliuvo 4 kartus: Lazdijuose (jo prekybos palapinėje žandarai rado keletą liet. knygų, sumokėjo 20 rb baudą, knygas atėmė), Punske (vieną kartą rasta 40 liet. maldaknygių; valsčiuje teko pasirašyti, kad daugiau nebeplatins, antrą kartą per kratą spėjo knygas atiduoti pažįstamiems žmonėms) ir Kalietnike (policija paėmė keletą liet. kalendorių; byla buvo nutraukta panaikinus spaudos draudimą). Liet. spaudą platino daugiau kaip 20 metų. Nuo 1937 04 01 paskirta 20 LT valstybinė knygnešio pensija.

Kalvaitytė Petronėlė

[gyveno Norvaišų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Liet. spaudą 1885 – 1891 veždavo savo arkliais į Šakius, Griškabūdį, Pilviškius ir į kitus mažesnius miestelius.

Kantautas Juozas

[gimė 1874 10 02 Norvaišų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps., vėliau gyveno Murinų k., Sintautų vls., Šakių aps.] – valstietis, knygnešys.

Skaityti ir rašyti išmoko savarankiškai. 1894 m. perėmė iš tėvo seniūno pareigas. Būdamas seniūnas platino liet. spaudą. Buvo žandarų sekamas ir kratomas. Per vieną kratą už rastą liet. kalendorių jam buvo iškelta byla, bet už kyšių bausmės išvengė. 1918 m. kūrė Būblelių vls. savivaldybę (Šakių r.), vėl buvo išrinktas seniūnu.

Karaška Jokūbas

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Buvo ruošiami dokumentai valstybinei knygnešio pensijai gauti.

Karpavičius Jonas

[gyveno Drebulynės k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1904 03 19 pasienio sargybinis sulaukė J. Karpavičių ir V. Kalantavičių prie Stanaičių k., (Vilkaviškis) su 15 liet. knygų.

Karuža Antanas

[gimė 1857 Suvalkų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1913 Vilkaviškyje] – valstietis, pauparis, knygnešys.

Skaityti išmoko savarankiškai. Susipažino su knygnešiais ir jų paragintas, pats pradėjo platinti liet. spaudą. Gautus iš knygnešių spaudinius slėpdavo klebonijos sode, bičių aviliumuose ir kt. slėptuvėse, pardavinėdavo šventoriuje.

Karužienė Magdalena

[gimė 1862 Būdežerių k., Vilkaviškio aps. – 1955 Vilkaviškyje] – valstietė, knygnešė.

Tėvai – mažažemiai valstiečiai. Lietuviškai skaityti išmokė vyras Antanas Karuža. Pritarė vyro Antano veiklai, įsitraukė į liet. spaudos platinimą. Slėpdavo pargabenamą į namus spaudą ir ją platino.

Kasperavičius Juozas

Mokytojas, daraktorių rėmėjas.

Mokė Virbalio valdinėje mokykloje (Vilkaviškio aps.). Knygnešys Juozas Bulvičius prisimena, kad Juozas Kasperavičius nebijojo mokinių mokyti iš liet. elementorių, mokė dainuoti lietuviškas dainas, deklamuoti eilėraščius.

Katilius Jonas

[gimė 1871 11 31 Bambinių k., Gražiškių vls., Vilkaviškio aps. – 1946 Šilsodyje (Gražiškiai)] – valstietis, knygnešys.

Kilęs iš neturtingos šeimos. Jaunystėje tapo invalidu – manieže susižalojo ranką (vėliau iki alkūnės amputavo). Gražiškių parapijos vikarui Vincentui Kriauciūnui pasiūlius, nuo 1892 m., būdamas 21 m. amžiaus, pradėjo platinti liet. spaudą. Pradžioje knygų gaudavo iš Juozo Čižausko, gyvenusio Virbalyje (Vilkaviškio r.), vėliau pats parsinešdavo iš Tilžės. Eidavo kartu su Jonu Banavičiumi arba su Andriumi Ulevičiumi. Pirkdavo už 100 – 150 rb. Platino buv. Gražiškių, Liubavo, Kalvarijos, Keturvalakių, Bartninkų valsčiuose. Turėjo patikimų pagalbininkų – platintojų: Oną Breičikienę ir Agotą Burauskienę iš Kalvarijos. Bendradarbiavo su Bartninkuose (Vilkaviškio r.) gyvenusiu Juozu Bulvičiumi, kuris Bartninkuose buvo įkūręs „Sietyno“ draugijos skyrių. Jonas Katilius J. Bulvičiui paprašius atgabendavo į Bartninkus liet. spaudos.

Susikūrus „Artojų“ draugijai, buvo jos narys ir draugijai pargabendavo knygų. Buvo ne kartą sargybinių susektas. Pavykdavo pabėgti arba, gavę kyšį, paleisdavo. Atkūrus nepriklausomybę, per žemės reformą, gavo Šilsodžio k. (Gražiškių vls., Vilkaviškio aps.) 6,41 ha žemės ir pradėjo ūkininkauti. Nuo 1935 11 01 paskirta 20 Lt. valstybinė knygnešio pensija.

Kaukas Andrius

[gimė 1864 Penkvalakių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1922 ten pat, palaidotas Pilviškių kapinėse] – valstietis, knygnešys.

Mokėsi Marijampolės g-joje. Atidavė savąją palikimo dalį „Varpo“ ir „Ūkininko“ leidimo finansavimui. Tai buvo jo indėlis leidžiant liet. spaudą. Padėjo broliui Juozui ją platinti.

Kaukas Juozas

[gimė a. 1862 Penkvalakių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1895 07 27 Berne (Šveicarija), palaidotas Seinuose (Lenkija)] – gydytojas, varpininkas, knygnešys, visuomenės veikėjas.

Mokėsi Marijampolės g-joje. 1889 m. baigė Varšuvos universiteto Medicinos fakultetą ir atvyko dirbti gydytoju į Lazdijus. Nuo 1891 m. buvo Seinų aps. ligoninės vedėjas. Kaip gydytojas turėjo gerą vardą. Nemokamai gydė neturtingus. Dar besimokydamas Marijampolėje, paveiktas mokytojo Petro Kriaučiūno, įsitraukė į liet. tautinį sąjūdį. Aktyviai lietuviybės gaivinime reikėsi ir studijuodamas. Parvažiavęs į tėviškę atostogauti, lankydavo apylinkėje sergančius, nusinešdavo ir išdalindavo liet. spaudos. 1888 m. išrenkamas Varšuvoje įsikūrusios liet. studentų draugijos kasininku. Dalyvavo „Varpo“ steigime – buvo pirmojo varpininkų suvažiavimo 1888 06 29 Marijampolėje dalyvis, vėliau dalyvavo ir kt. suvažiavimuose. Savo pinigais prisidėjo prie „Varpo“ ir „Ūkininko“ leidimo, buvo vienas iš didžiausių rėmėjų – iš žmonos kraičio atidavė 2000 rb. Bendradarbiavo šiuose laikraščiuose, straipsnius pasirašinėjo „Raulo“ slapyvardžiu. Dirbdamas gydytoju Lazdijuose organizavo liet. spaudos platinimą ir pats ją platinė. Persikėlęs į Seinus, tęsė liet. spaudos platinimą, palaikė ryšius su seminarijos klierikais lietuviais, aprūpindavo juos spaudiniais. Iš Seinų išvažiavo gydyti džiovos į Šveicariją ir ten mirė.

Kaunas Andrius

[gyveno Penkvalakių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

Palaikė ryšius su knygnešiu Juozu Rimša. Iš jo nuolat gaudavo (prenumeruodavo) Tilžėje leidžiamus laikraščius „Varpą“ ir „Ūkininką“

Kaupaitis (Bartkevičius) Juozas

[gimė apie 1845, gyveno Sausininkų k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Akcizo sargybinis jo namuose rado kompletą liet. laikraščio „Vienybė lietuvininkų“. Nubaustas 7 paras arešto valsčiaus daboklėje.

Kavaliūnas Juozas

[gyveno Šūklelių k., Juodupėnų k., Vilkaviškio aps.] – siuvėjas, knygnešys.

Pas jį rinkdavosi kaimynai paklausti skaitomos liet. spaudos, aptarti išgirstų naujienų, pašikalbėti. Taip patraukdavo jaunimą, kurie vėliau ir patys užsisakydavo pas knygnešius laikraščių ir knygų. Žandarai, 1893 m. sulaukę knygnešį Jurgį Bagdonavičių ir suradę pas jį „Varpo“ laikraščiu, kratė ir J. Kavaliūno namus, bet nieko įtartino nerado. Daugiausia knygų gaudavo iš knygnešių Ievos ir Onos Urbaityčių.

Kemėža Andrius

[gimė 1881 07 12 Daržininkų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio vls.] – siuvėjas, knygnešys.

1900 m. Kudirkos Naumiestyje susikūrė slapta „Tautiečių“ draugija, kuriai priklausė ir jis. Susirinkę nario mokesčių ir turėdami pakankamai lėšų, prenumeruodavo liet. laikraščius „Ūkininką“, „Varpą“, „Lietuvą“, „Vienybė lietuvininkų“. Kemėža buvo įpareigotas saugoti gaunamą iš M. Lietuvos liet. spaudą ir ją perduoti platinti knygnešiams. Akcizo sargybinis 1903 06 16 Meištų k. rado priklijuotą LSDP CK atsišaukimą lenkų k. dėl gegužės pirmosios šventimo (spausdintas hektografu). Buvo įtarta, kad jį priklijavo A. Kemėža. Per kratą jo bute buvo rastas toks pat lenkiškas ir liet. k. atsišaukimai bei kt. liet. spaudos. Buvo suimtas ir išvežtas į Kalvarijos kalėjimą, bet paskui paleistas už 200 rb. užstatatą. Caro paliepimu 3 m. išstremtas į Archangelsko guberniją, Pinogos miestelį. Buvo paleistas paskelbus 1905 10 17 caro manifestą. Dalyvavo Didžiojo Vilniaus Seimo darbe. Nuo 1935 11 01 paskirta 20 Lt. valstybinė knygnešio premija.

Kemėža Jonas

[gimė 1865 Daržininkų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps. – 1939 01 29 Vilkaviškyje] – pašto vežėjas, siuvėjas, knygnešys.

Liet. spaudą pradėjo platinti būdamas 16 metų kartu su vyresniuoju broliu Juozu. Spaudos parsinešdavo iš Tilžės ir perduodavo platinti kitiems knygnešiams. Žandarų buvo pagautas ir primuštas. 1886 – 1890 tarnavo carinėje armijoje. Grįžęs iš kariuomenės, 1891 m. įsidarbino Vilkaviškyje pašto vežėju. Parvežtą spaudą perduodavo dr. Petrui Matulaičiui arba mokytojui Vincui Palukaičiui. 1894 m. pradėjo dirbti siuvėju, susipažino ir bendradarbiavo su Juozu Strimaičiu. Liet. spaudą platino iki spaudos draudimo panaikinimo. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, tais pačiais metais išvyko į JAV. Nuo 1935 11 01 paskirta 20 Lt valstybinė knygnešio pensija.

Kemėža Juozas

[gimė Daržininkų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Liet. spaudą platino kartu su jaunesniuoju broliu Jonu Kemėža. Spaudos parsinešdavo iš Tilžės. Pasienio sargybinių buvo abu su broliu sulaikyti, bet spėjo pabėgti. 1890 m., vengdamas arešto, pabėgo į Ameriką. J. Kemėžos pavardė buvo kandidatu įrašyta Knygnešių sienelei sąrašė.

Kerevičius K.

[gyveno Vilkaviškio r.] – knygnešys.

„Sietyno“ draugijos Bartninkų skyriaus (Vilkaviškio r.) narys. Platino liet. spaudą, lipindavo atsišaukimus. Artimiausi bendradarbiai – Juozas Bulvičius, J. Kizlaitis, J. Petrika.

Kirvaitis Dominykas

[gyveno Kaupiškių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

Policija per kratą jo bute 1904 04 16 rado 2 numerius „Lietuvos“ laikraščio.

Kizlaitis J.

[gyveno Vilkaviškio r.] – knygnešys.

„Sietyno“ draugijos Bartninkų skyriaus (Vilkaviškio r.) narys. Platino liet. spaudą, lipindavo atsišaukimus. Artimiausi bendradarbiai – draugijos nariai: J. Bulvičius, J. Kerevičius, J. Petrika.

Klimas Aleksandras

[gyveno Gražiškių k., Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėjas.

Tėvas – Gražiškių bažnyčios zakristijonas. Bažnyčios bokšte ir zakristijoje buvo įrengęs slėptuves liet. spaudai. Į Gražiškius knygų atveždavo Petras Mikolainis. Apie slėptuves žinojo abu Gražiškių kunigai, bet niekada nedraudavo.

Klimavičius Ignotas

[gyveno Dubėnų k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Priklausė „Sietyno“ draugijai. Pristatydavo liet. spaudą (taip pat ir atsišaukimus) Bartninkų ir Marijampolės „Sietyno“ draugijos nariams. 1897 m. marijampoliečiams dėl suėmimų netekus savo knygnešių, I. Klimavičius kartu su J. Bulvičiumi ėmėsi juos pavaduoti. Spaudą gabeno iš M. Lietuvos. Atsišaukimų atgabendavo ir V. Mickevičius – Kapsukas su savo broliu Juozu. Parneštą spaudą perduodavo į Marijampolės apylinkes (V. Bielskiui) ir į Gražiškius (Vilkaviškio r.).

Kobielskis Jurgis

[gimė apie 1868, gyveno Juodupėnų k., Žaliosios vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Liet. spaudą iš M. Lietuvos pradėjo gabenti ir platinti apie 1893 m. ir platino iki spaudos draudimo panaikinimo. 1896 m. persikėlė gyventi į Kudirkos Naumiestį (Šakių r.). Čia turėjo restoraną su biliardu. Tapo lyg ir nelegaliu knygų urmininku. Iš jo spaudos imdavo tolimesnių apylinkių knygnešiai: Kažemėkas ir P. Mauza iš Griškabūdžio, Juozas Kancleris iš Kalvarijos, taip pat Vilkaviškio, Marijampolės, Šakių ir kt. vietų. Žandarų susektas nebuvo. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę apsigyveno Giedrių k., netoli Vilkaviškio geležinkelio stoties, ir vertėsi žemdirbyste.

Koleblauskas Juozas

[gyveno Vištyčio k., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

1897 m. iš jo buvo atimta 6 egz. giesmyno lietuvių kalba.

Konradas Augustas

[gimė apie 1845 Šiaudiniškių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps., gyveno Virbalyje (Vilkaviškio aps.)] – knygnešys.

Grįžtantis iš užsienio 1895 04 10 buvo iškrėstas. Atimta 18 maldaknygių.

Krakaitis Jurgis

[gyveno Lankeliškių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Aprūpindavo liet. spauda knygnešį Motiejų Brizgį.

Krasnickas Juozas

[gyveno Gižų k., Vilkaviškio aps.] – knygrišys, laikanešys, knygnešys.

Policija 1899 02 kratė jo namus ir rado liet. spaudos ir laišką iš Tilžės apie liet. knygų išsiuntimą. Po kratos Krasnickas pabėgo į JAV ir vietos policininkui atsiuntė laišką, kuriame rašė, kad spaudą platinti „vietoje manęs vieno liko penkiolika“.

Kriaučeliūnas Antanas

[gyveno Balčiūnų k., Alksnėnų vls. (iki 1896 m. pabaigos), vėliau Galiakaušių k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Įtraukė į knygnešystę Jurgį Dženkaitį, padarė jį savo padėjėju, supažindino su pasienyje gyvenusiais patikimais žmonėmis. 1897 05 20 pasienio sargybiniai kratė jo uošvio Kazio Milčiūno namus ir daržinėje rado 6 liet. knygas. A. Kriaučeliūną įskundė uošvis, kad žentas esąs nestropus ūkio darbuose, daug laiko praleidžiąs knygas gabendamas iš M. Lietuvos, bendraudamas su tokiu pat knygnešiu P. Oleka. A. Kriaučeliūnas vengdamas bausmės pabėgo. Vėliau nustojo gabenti liet. spaudą, visus reikalus perdavė Juozui Navickui.

Kriaučiūnas Simonas

[gimė apie 1872, gyveno Opšrūtų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija jo namuose 1896 04 30 rado liet. spaudos ir rankraštinių liet. eilių sąsiuvinį. Byla nutraukta dėl caro 1896 05 14 manifesto.

Kriščiukaitis (Krikščiukaitis) Antanas Jokūbas

[gimė 1872 07 25 Sarmačinų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps. – po 1931 ten pat.] – spaudos bendradarbis, knygnešys.

Pradžios mokyklą lankė Paežeriuose (Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.). Grįžtantį iš mokyklos miške užpuolė šuo. Nuo išgąščio ir peršalimo prasidėjo progresuojantis kojų paralyžius. Mokėsi namuose savarankiškai. Norėjo įstoti į Veiverių mokytojų seminariją, bet dėl ligos negalėjo. Parsigabendavo liet. spaudos iš M. Lietuvos. Platindavo. Nešdamas knygas, pateko į šalto vandens duobę, peršalo ir paralyžius dar labiau pradėjo progresuoti, negalėjo vaikščioti. Apie 1903 m. pradėjo bendradarbiauti liet. spaudoje „Žvaigždėje“, „Drauge“, „Šaltinyje“, „Viltyje“, „Ūkininke“ ir kt.

Kriščiukaitis – Aišbė Antanas

[gimė 1864 07 24 Paežerių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1933 10 30 Kaune] – teisininkas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas, rašytojas.

Mokėsi Paežerių valdinėje pradžios mokykloje. Įstojo į Marijampolės g-ją. Liet. kalbos čia mokė Petras Arminas, Petras Kriaučiūnas, iš kurių gaudavo pasiskaityti liet. knygų. Važiuodamas atostogų, parsiveždavo knygų namo, skaitydavo namiškiams. Jau šeštoje klasėje pradėjo versti iš kt. kalbų. Siųsdavo korespondencijas ir vertimus į liet. laikraščius. 1884 – 1885 slapyvardžiais (A. isz B., A. K., Antanas isz Bugnu) ir savo pavarde „Aušroje“, „Šviesoje“, „Varpe“, liet. kalendoriuose paskelbė keletą straipsnelių („Matematiszkas žemės apraszymas“ ir kt.), eilėraščių („Pas mus“). 1883 m. įstojo į Peterburgo universiteto Gamtos – matematikos fakultetą, bet nutraukė studijas, 1884 m. įstojo į Maskvos universitetą ir 1890 m. baigė teisę. Studijuodamas dalyvavo liet. studentų draugijos veikloje, tvarkydavo bibliotekėlę, susirinkimuose skaitydavo referatus. Drauge su kitais įsteigė „Šviesos laikraštį“ ir jame bendradarbiavo. Studijuodamas Maskvoje ir –parvažiavęs atostogų gaudavo liet. spaudos, platindavo ją tarp pažįstamų. Knygnešys J. Bulvičius prisimena, kad iš jo yra gavęs pirmuosius „Aušros“ numerius ir liet. atsišaukimų „Broliai ir Sesers! Nepasiduokime maskoliams!“. Yra išleidęs knygų, pasirašinėjo slapyvardžiu Aišbė. Baigęs universitetą tarnavo rusų armijoje ir kt. teismų įstaigose. 1891 m. perkeltas dirbti į Jelgavos (Latvija) teismą. Įsikurti Lietuvoje neleido carinė administracija. Išvyko dirbti į Naugarduko guberniją. Po spaudos draudimo panaikinimo bendradarbiavo „Vilniaus žiniose“, „Viltyje“, „Vaire“ ir kt. Nepriklausomybės metais buvo

Lietuvos vyriausiojo tribunolo pirmininkas, profesoriavo Kauno universitete. Paskelbė straipsnių kultūros, literatūros klausimais (minėtinas str. „Armėnų beletristai“, 1984). Išvertė M. Jókai, L. Tolstojaus, G. de Maupassant'o kūrinių, sulietuvindamas jų veiksmo realijas. Išleido apsakymų rink. „Kas teisybė – tai ne melas“ (1892), parengė „Naują elementorių“ (1895), kn. „Satyros trupiniai“ (1928), kurioje surinkti periodikoje spausdinti feljtonai, pamfletai, parodijos.

Kriščiukaitis Jonas

[gimė 1866 12 30 Būgnų k. (Nadrausvės), Paežerių vls., Vilkaviškio aps. – 1946 02 09 Romoje] – kunigas marijonas, spaudos darbuotojas, knygnešys.

Rašytojo Kriščiukaičio – Aišbės brolis. Mokėsi Paežerių pradžios mokykloje, Marijampolės g-joje, 1886 – 1891 Seinų kunigų seminarijoje. Čia mokydamasis buvo slaptos klierikų draugijos pirmininkas. Vienas iš draugijos tikslų – platinti liet. knygas, tęsti „Aušros“ tradicijas. 1891 m. dalyvavo varpininkų suvažiavime. 1891 06 21 įšventintas į kunigus. 1912 – 1913 administravo Sapackinės ir Teolino parapijas – gynė skriaudžiamus unitus nuo persekiojimų. Stengėsi pažadinti lietuvių tautinę sąmonę. Tai nepatiko lenkams ir kunigą privertė iš Teolino išsikelti. Karo metus praleido pas brolių Naugarde. Grįžo 1918 m. ir įstojo į marijonų vienuoliją Marijampolėje. Vikaravo Vilkaviškio vyskupijos ir kitose parapijose. Platino liet. spaudą, rūpinosi jos platinimo organizavimu, buvo parapijose dirbusių knygnešių globėjas. 1920 – 1924 buvo Vilniaus vyskupo Jurgio Matulaičio asmeninis sekretorius marijonų reikalams. 1925 – 1930 – Lietuvos marijonų generalinis vikaras. J. Matulaičio paragintas, Vilniaus antikvariatuose ir Lenkijos knygynuose supirko labai daug knygų Lietuvos istorijai ir kultūrai pažinti ir 1925 m. atgabeno į Marijampolę, bene pilną vagoną. Nuo 1933 m. gyveno Romoje, lankėsi JAV. Bendradarbiavo „Kryžiuje“, „Vadove“. „Ūkininke“. Paliko įvairių rašytinių atsiminimų, buvo knyginkas, tvarkė marijonų biblioteką, archyvą. Mokėjo keletą kalbų. Mirė Romoje, palaidotas Campo Verano kapinėse prie marijonų.

Kronkaitis Antanas

[gimė 1845 Keturvalakių k., Vilkaviškio aps. – 1895 Suvalkuose (Lenkija)] – gydytojas, visuomenės veikėjas, varpininkas.

Baigė Marijampolės g-ją. Varšuvoje ir Maskvoje studijavo mediciną. Studijų metais priklausė slaptoms liet. studentų draugijoms. Aktyviai dalyvavo 1891 m. varpininkų suvažiavime pas Kriščiukaičius (Būgnuose). Dirbdamas gydytoju sulenkėjusiose vietovėse ryžtingai kovojo su nutautinimu. Susirgo nervų liga.

Krupavičius Mykolas

[gimė 1885 10 01 Balbieriškio k., Prienų aps. – 1870 12 04 Čikagoje (JAV), palaidotas Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse] – kunigas, valstybės veikėjas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Liet. skaityti išmoko namuose. Toliau mokėsi Iglirkėlių valdinėje pradžios mokykloje. 1905 m. baigęs Veiverių mokytojų seminariją, iki 1907 m. mokytojavo Lomžos gubernijoje, 1907 – 1908 – Papilėje. 1908 – 1913 mokėsi Seinų kunigų seminarijoje, 1913 – 1917 – Petrapilio dvasinėje akademijoje. Dar lankydamas pradžios mokyklą knygnešių Juozo Ambrozevičiaus (Ambraziejaus) ir Viktoro Vitkausko buvo įtrauktas į liet. spaudos platinimą. Gautas knygeles, laikraščius įdėdavo ūkininkams į vežimus, duodavo kitiems mokiniams parnešti namo, atsišaukimus lipindavo ant stulpų. Veiverių mokytojų seminarijoje priklausė slaptai liet. mokinių kuopelei. Viena iš kuopelės veiklos sričių – liet. spaudos platinimas, taip pat ir liet. atsišaukimų skleidimas. M. Krupavičius šioje veikloje aktyviai dalyvavo. Spaudos gaudavo iš knygnešių, taip pat pats parsigabendavo iš Pilviškių, Kazlų Rūdos ir kitur gyvenusių knygnešių. Atkuriant nepriklausomybę dalyvavo Lietuvos tarybos veikloje. Buvo Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininkas. 1920 – 1927 Seimo atstovas. 1931 – 1933 – Vilkaviškio kunigų seminarijos profesorius. Po Antrojo pasaulinio karo gyveno Vokietijoje, nuo 1957 m. – JAV.

Kučiauskas Pranas

[gyveno Stanaičių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1892 m. iš jo buvo atimtas liet. kalendorius.

Kudirka Juozas

[gimė apie 1856 Stainiškių k., Vilkaviškio aps., gyveno Ambrasų k., Barzdų vls., Šakių aps.] – valstietis, knygnešys.

Buvo apsiskaitęs, rėmė liet. spaudos platinimą ir pats aktyviai platino aplinkiniuose kaimuose. Spaudos gaudavo iš Antano Baltrušaičio.

Kudirka Vincas

[gimė 1858 12 31 Paežerių k., Vilkaviškio aps. – 1899 11 16 Naumiestyje (dab. Kudirkos Naumiestis)] – prozininkas, poetas, publicistas, vertėjas, kritikas, vienas tautinio sąjūdžio ideologų, formavęs liet. visuomenę pagal europietiškojo demokratizmo principus ir įvertinęs socialinio kriticismo tradiciją liet. literatūroje, liet. spaudos platinimo organizatorius.

Baigęs Paežerių pradinę mokyklą, mokėsi Marijampolės g-joje. Veikiamas lenkų klasikinės literatūros pradėjo rašyti eilėraščius lenkų k., baigiamosiose g-jos klasėse leido satyrinį laikraštėlį „Klamstwo“ (Melagystė). 1877 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją, iš kurios 1879 m. buvo pašalintas „dėl pašaukimo stokos“. Netekęs tėvų materialinės paramos, savo jėgomis sidabro medaliu baigė g-ją ir 1881 m. įstojo į Varšuvos universiteto Istorijos – filologijos fakultetą, tačiau po metų perėjo studijuoti medicinos, pasirinkdamas profesiją, kuri leido pasilikti Lietuvoje. Pradėjęs eiti „Aušrai“, joje paskelbė savo pirmąją lietuvišką publikaciją – eiliuotą vertimą „Kodėl žydai nevalgo kiaulienos“ („Aušra“, 1885, Nr. 6) ir atsisakė lenkiškosios kultūrinės orientacijos. 1888 m. su bendraminčiais įkūrė nelegalią Varšuvos liet. studentų draugiją „Lietuva“, kurios įstatai ir programa leidžia laikyti ją pirmosios liet. politinės partijos prototipu. 1889 m. daugiausia Kudirkos, J. Gaidžio – Gaidamavičiaus ir J. Adomaičio – Šerno pastangomis pradėjo eiti žurn. „Varpas“ (nuo 1890 dar ir laikr. „Ūkininkas“), kurios faktiškasis redaktorius (su pertraukomis), jis buvo iki savo mirties. Sugrįžęs į Lietuvą 1890 m. rudenį dirbo gydytoju Šakiuose, čia susipažino su W. Kraszewska, tapusia jo artima bičiule bei įkvėpėja (Šakiuose parašyta didžioji publicistikos dalis, išverstas G. Byrono „Kaimas“). Paastrėjęs džiovos požymiams, 1894 – 1897 gydėsi Kryme ir Adrijos pajūryje. Sugrįžęs iš gydyklos, apsigyveno Naumiestyje, kur ir toliau rašė saviesiems „Tėvynės“ varpams“, kūrė satyras, daug vertė. Jis yra satyrinės apysakos žanro kūrėjas, išplėtojęs anekdotinio komizmo tradiciją („Viršininkai“, 1895; „Lietuvos tilto atsiminimai“, 1896; „Cenzūros klausimais“, 1897; „Vilkai“, 1898). Kudirkos poetinis palikimas (rink. „Laisvos valandos“, 1899) tėra keliolika eilėraščių (du iš jų – folklorinės parafrazės), tačiau jų retorinis kryptingumas ir idėjiniai akcentai simbolizuoja visą jo gyvenimo bei darbų prasmę. Daugelis jo eilėraščių proginiai – „Gražu, gražiau, gražiausia“, skirtas „Lietuvos draugijos įkūrimui“, „Labora“ parašytas universiteto baigimo proga, „Varpas“ – pirmajam laikr. numeriui, o „Tautiška giesmė“ – „Varpo“ dešimtmečiui pažymėti. Eilėraštis „Ne tas yra didis“, laikomas pirmuoju socialinio revoliucingumo pavyzdžiu mūsų literatūroje. Be savo „mylimiausio“ kūrinio – G. Byrono „Kaino“ (1903), Kudirka išvertė A. Asnyko „Keistutį“ (1897), F. Schillerio „Orleano mergelę“ (1898) ir „Vilių Telį“ (1899), A. Mickevičiaus „Vėlinių“ III dalį ir „Vaidilos apysaką“ iš „Konrado Valenrodo“, T. Slowackio „Mindaugį“, T. Wrublewskos „Narimantą“, M. Rodzewiczównos apysaką „Rusvos dulkės“, pluoštą I. Krylovo pasakėčių.

Kudirkaitė – Akelienė Uršulė

[gimė 1868 10 27 Paežerių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – po 1943] – valstietė, knygnešė.

Vinco Kudirkos sesuo. Ištekėjusi už Juozo Akelio gyveno buvusiam Simanėliškių dvare (Alvito vls., Vilkaviškio aps.). Padėdavo broliui V. Kudirkai – 1894 – 1895 nunešdavo jo rankraščius ir kt. informaciją į Marijampolę Kaziu Griniui. Paskolino V. Kudirkai 200 rb. liet. knygoms leisti. Nuo 1933 02 01 paskirta 50 Lt. valstybinė pensija.

Kulvinskas

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Bendradarbiavo su Vladu Levicku. Pargabendavo jam liet. spaudos.

Kuras Juozas

[gimė apie 1849, gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija, ieškodama šautuvo, 1898 06 24 kratė jo namus ir rado liet. knygų (tarp jų buvo keletas liet. kalendorių). Nubaustas 10 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Kurtinaitis (Kurtinys) Vincas

[gimė 1878 05 14, gyveno Būdviečių k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Turėjo 60 margų žemės. Akcizininkai jį sulaukė naktį į 1904 04 18 važiuojantį dvikinkiu vežimu pro Lankeliškių k. (Bartinkų vls., Vilkaviškio aps.) su 6 ryšuliais knygų. Čia buvo 772 liet. leidiniai ir 4738 egz. revoliucinių leidinių ukrainiečių k. Iki gegužės 31 d. jis buvo suimtas, paskui už 500 rb užstatą paleistas. 1904 m. rugsėjo mėn. byla nutraukta.

Kvasauskas Jurgis

[gimė apie 1859, gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Pasienio sargybiniai jį sulaukė 1892 07 24 su 24 liet. maldaknygėmis.

Kvietkauskas

[gyveno Patilčių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
Liet. spaudos gaudavo iš Naumiestyje gyvenusio knygnešio Antano Baltrušaičio.

Langienė Uršulė

[gimė apie 1854, gyveno Skardupių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.]
Policija jos namuose 1900 01 23 ant palangės rado liet. kalendorių . Byla nutraukta.

Lapaitis Jonas

[gyveno Serdokų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.
1896 07 iš jo buvo atimtos dvi liet. knygos.

Laurinaitis (Raulynaitis) Jonas

[gimė apie 1884, gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – žemės ūkio darbininkas, knygnešys.
Bendradarbiavo su knygnešiu Andriumi Kemėža, kuriam pagelbėdavo pernešti per sieną liet. spaudą. Toks A. Kemėžos užsakymas buvo ir 1902 m. vasarą. Pasienio sargybiniai 1902 09 26 kratė jo šeimininko S. Dargio namus Slibinuose. Klėtyje , kurioje gyveno Jonas Laurinaitis rado keletą knygų, prekiausių liet. knygomis, katalogų ir 20 atsišaukimų „Ginkime savo kūdikius ir tikėjimą“. Arklidėje, kurioje stovėjo jo lova, rado ryšulį spaudinių – liet. periodikos komplektų. Nuo 1900 09 30 iki 1900 10 02 pakirtas kardomasis areštas, paskui paleistas už 2000 rb užstatą, pabėgo – išvyko į Angliją. Per kvotą paaiškėjo, kad prieš keletą dienų iki kratos jis buvo susikeitęs ir vietoj jo pas šeimininką dirbo brolis Juozas, kuris perėmė rastąją spaudą. Juozas Laurinaitis nuo suėmimo taip pat pasislėpė.

Laurinaitis (Raulynaitis) Juozas

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešys.
Pasienio sargybiniai 1902 09 26 kratė S. Dargio namus, gyvenusio Slibinų k. (Kybartų vls., Vilkaviškio aps.). Pas S. Dargį tarnavo jo brolis Jonas. Klėtyje, kurioje gyveno Jonas Laurinaitis, rado knygų, prekiausių liet. knygomis, katalogų ir 20 atsišaukimų „Ginkime savo kūdikius ir tikėjimą“. Arklidėje, kurioje stovėjo brolio lova, rado ryšulį spaudinių – liet. periodikos komplektų. Broliui paskirtas kardomasis areštas, paskui, paleistas už 2000 Lt užstatą, pabėgo. Per kvotą paaiškėjo , kad prieš keletą dienų ligi kratos brolių, kaip darbininką, buvo pakeitęs jis, kuris ir perėmė rastąją spaudą. Juozas Laurinaitis nuo suėmimo taip pat pasislėpė.

Laurinaitis Petras

[gimė apie 1882, gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
Pasienio sargybiniai jį sulaikė 1900 05 24 prie Šūklelių pasienio posto (Vilkaviškio r.) ir atėmė ryšulį liet. knygų. 1900 05 24 – 1900 08 15 buvo paskirtas kardomasis areštas. Vėliau šis areštas įskaitytas kaip bausmė.

Leščiukaitis Jonas

[gimė apie 1855, gyveno Ramoniškių k., Žaliosios vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
1899 12 28 buvo sulaikytas mugėje Kudirkos Naumiestyje (Šakių r.). Drabužiuose surado 1 liet. knygą. Nubaustas 7 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Levickas Vladas

[gimė Vižaidų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
Skaityti išmoko namuose. 1898 m. pašauktas į carinę kariuomenę. Tarnavo Liepojos tvirtovėje. Čia susipažino su lietuviu Montvila, gyvenusiu Liepojoje. Gaudavo iš jo liet. spaudos, parsinešdavo į tvirtovę, skaitydavo pats ir duodavo kitiems lietuviams kareiviams. Perskaitytus gražindavo Montvilai. Grįžęs iš kariuomenės apie metus (1903 – 1904) platino liet. spaudą. Gaudavo spaudos iš K. Gencevičiaus, kartais iš Kulvinsko. Parsinešdavo 4 – 7 egz. „Ūkininko“, „Varpo“, kalendorių ir kt., išdalydavo draugams, gyvenusiems artimuose kaimuose. Policija pradėjo įtarinėti. Gresiant areštui pabėgo į Ameriką. Į Lietuvą grįžo po 9 m., dalyvavo įvairių draugijų veikloje. 1918 m. buvo išrinktas į Gižų vls. savivaldybę, apsigyveno Lobiškių k. (Alvito vls., Vilkaviškio aps.)

Ležaitis Jurgis

[gyveno Bajorų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai 1904 08 31 jo namuose rado 5 liet. knygas.

Lieponis Jurgis

[gyveno Penkvalakių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėjas.

Palaikė ryšius su knygnešiu Juozu Rimša. Iš jo nuolat gaudavo (prenumeruodavo Tilžėje) leidžiamus laikraščius „Varpą“ ir „Ūkininką“.

Lingis (Lingys) Pranas

[gimė 1881 03 09 Pikžirnių k., Sintautų vls., Vilkaviškio aps., gyveno Gižų k., Vilkaviškio aps. (nuo 1902) – 1953 02 02 Gižų k. (Vilkaviškio aps.)] – knygnešys, visuomenės veikėjas.

1890 – 1891 mokėsi Marijampolės g-joje, baigė 2 klases. Platinti liet. spaudą paragino knygnešys Liudvikas Ambraziejus. 1897 – 1905 platino knygas ir atsišaukimus Vilkaviškio ir Marijampolės aps. Spaudos gaudavo iš A. Rucevičiaus, V. Bielskaus, J. Kanclerio ir kt. Kartu su Jonu Karaliumi ir Jonu Paparčiu parsigabendavo spaudos iš M. Lietuvos. Eidavo spaudos maždaug kartą per mėnesį. Apie 1901 m. yra rašęs į liet. spaudą korespondencijas (slapyvardžiu Veliuoniškis, Tarpučių Antanas). Įsitraukė į LSDP veiklą, rinko pinigus atsišaukimams spausdinti. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje (slapyvardžiu – Vaišnora). 1905 m. Didžiojo Vilniaus Seimo dalyvis. Vengdamas persekiojimo 1905 – 1907 buvo išvykęs į JAV. Vienas iš pagrindinės socialdemokratų spaustuvės įkūrimo iniciatorių Marijampolėje 1908 m., kurioje buvo spausdinamas LSDP laikraštis „Darbininkų žodis“. Areštavus laikraščio redaktorių Z. Aleksą – Angarietį, jis spaustuvę perkėlė į Rimavičių k. (Gižų vls., Vilkaviškio aps.), kur Pirmojo pasaulinio karo metais spausdino atsišaukimus. Už tai, kad priešinosi kaizerio okupantams, nuteistas sušaudyti, bet bausmė buvo pakeista kalėjimu. Nuo 1939 06 01 paskirta 25 Lt valstybinė pensija, kurią gavo iki okupacijos 1940 m. Nuo 1946 m. – Gižų valsčiaus tarybos pirmininkas. Kurį laiką dirbo kolūkio pirmininku.

Lozoraitis Jonas

[gimė 1868 Baltrušių k., Barzdų vls., Šakių aps., gyveno Pilviškių k., Vilkaviškio aps. – 1924 Pilviškių k., Vilkaviškio aps., palaidotas Pilviškių kapinėse] – valstietis, prekybininkas, knygnešys, knygnešių rėmėjas.

Jaunystėje aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Priklausė „Sietyno“ draugijai, įsikūrusiai 1894 m. dar aktyviau pradėjo platinti liet. spaudą, rėmė knygnešius. Žandarai įtarė platinant liet. spaudą, dalyvaujant kitoje draudžiamoje veikloje. Namuose būdavo kratos. 1896 m. vienas (ar su broliu Juozu) išvertė ir Jagomasto spaustuvėje išspausdino knygelę „Kaip gelbėti gyvulį nuo išputimo ir apie nelaimės karvėms besiveršiuojant“ (slapyv. Jonų Jonas). Susekus „Sietyno“ draugiją jis neišvengė arešto. Pusę metų buvo kalintas Kalvarijos kalėjime, 1902 m. grįžęs iš tremties, ūkininkavo savo ūkyje Baltrušiuose. Aktyviai dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. Redagavo peticiją, kurią buv. Paežerių vls. susirinkimas nutarė pasiųsti carui. Po revoliucijos nuslopavimo buvo areštuotas, kalėjo Kalvarijos kalėjime. Dėl paskelbtos amnestijos išvengė tremties.

Lozoraitis Juozas

[gimė 1871 01 10 Baltrušių k., Barzdų vls., Šakių aps. – 1920 09 12 Kaune] – pirklys, literatas, spaudos darbuotojas, knygnešys, knygnešių rėmėjas.

Mokėsi Marijampolės g-joje, baigė 7 klases. Apsigyvenęs Pilviškiuose (Vilkaviškio r.), susipažino su čia gyvenusiais Stasiu Matulaičiu, Juozu Kačergiumi. Apie 1897 m. atidarė manufaktūros krautuvę, kurią laikė iki Pirmojo pasaulinio karo. 1903 m. kartu su kompanionais J. Kačergiumi ir J. Adomaičiu prie krautuvės pritvirtino dvikalbę iškabą (liet. ir rusų kalbomis). Policija iškabą nuėmė, o savininkus perdavė valsčiaus teismui. Palaikė ryšius su knygnešiais, gaudavo iš jų liet. spaudos. Buvo „Sietyno“ draugijos Pilviškių kuopelės narys, dalyvavo varpininkų sąjūdyje. Susirašinėjo su M. Lietuvoje gyvenusiais liet. veikėjais J. Lapinu ir M. Zauniūte. Pats keletą kartų lankėsi Tilžėje. Organizavo liet. spaudos gabenimą į Lietuvą ir ją platinavo. Policija įtarė liet. spaudos platinimu, bute darė kratas. Tėviškėje 1888 m. buvo varpininkų pasitarimas, kuriame nutarta leisti laikraštį valstiečiams „Ūkininką“. Nuo 1891 m. bendradarbiavo spaudoje („Varpe“, „Ūkininke“, Naujienose“, „Vienybėje lietuvininkų“), rašė Višakio, Musės, Tilviko, Tututis ir kt. slapyvardžiais. Vertė iš kitų kalbų. Atskiromis knygelėmis Amerikoje išleistos jo apysakos. 1900 m. organizuojant Pasaulinės parodos Paryžiuje Lietuvos skyrių, buvo vienas iš organizatorių ir pagalbininkas Lietuvoje. Pilviškių ir Vilkiškio apylinkėse surinko daugiau kaip 200 eksponatų. Susirašinėjo parodos rengimo klausimais su J. Bagdonu. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, valstiečių vardu parašė carui peticiją, kurioje buvo reikalaujama politinių laisvių. Buvo areštuotas ir sėdėjo Kalvarijos kalėjime, ištremtas trejiems metams į Rusiją. Per Pirmąjį pasaulinį karą pasitraukė į Rusiją, Maskvoje rūpinosi pabėgėlių šelpimu. Po karo gyveno Utenoje.

Lukašaitis Juozas

[gyveno Putinų k., Žaliosios vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Lukaševičius Juozas

[gyveno Dobilynų Vištyčio apyl., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
Pasienio sargybiniai 1896 10 iš jo atėmė 7 liet. knygas.

Lukoševičius Ambrozijus

[gimė 1826 05 26 Sausininkų k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps. – 1893 04 22 Gražiškiuose (Vilkaviškio r.)] – kunigas, knygnešys.

Baigė Seinų kunigų seminariją. Į kunigus įšventintas 1853 12 31. Kunigavo Alvite, Simne, Meteliuose, Lenkijos parapijose. 1876 m. perkeltas į Lietuvą, paskirtas Gražiškių klebonu. Pataikindavo vietiniams knygnešiams – nuveždavo į kt. parapijas jų įduotos liet. spaudos. Yra atvežęs spaudos Agotai Zigmantaitėi į Kalvariją. Paliko knygų ryšulius iškrovęs ant šaligatvio.

Mačiulskas Anupras

Daraktorius. Mokė vaikus slaptoje mokykloje Beržinių k., Gražiškių vls., Vilkaviškio aps.

Maglinskas Kazys

[gyveno Krūzmargių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps., laikinai gyveno Dievogalos k., Alšėnų vls., Kauno aps.]

1892 12 09 policija kratė jo butą ir rado 1 liet. maldaknygę.

Maikauskas Konstantinas

[gimė apie 1856, gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – pauparis, knygnešys.

Liet. spaudą gabeno ir Vilkaviškyje bei jo plačiose apylinkėse platino apie 20 metų. Bendradarbiavo su šių apylinkių knygnešiais – Mykolu Skoruliu, Jonu Pautieniumi, ir kt. Pirmą kartą nusivedė J. Pautienį į Tilžę ir pamokė, kaip reikia gabenti liet. spaudą. 1876 11 26 pasienio sargybiniai jį ir Juozą Šprengelį sulaikė prie Bajorų ir Sakalupio postų, netoli Kybartų. Rado lietuviškų, lenkiškų, ir vokiškų knygų. 1877 m. pavasarį jį užtiko Vilkaviškyje prekiaujantį liet. maldaknygėmis. 1887 04 17 vėl buvo sulaikytas, kai važiavo per Alvitą (Vilkaviškio aps.). Rado 212 liet. maldaknygių. 1891 04 23 pasienio sargybiniai bei akcizininkai kratė jo namus Virbalyje ir vėl rado liet. knygų. Per prieš savaitę M. Papikienės namuose Virbalyje darytą kratą buvo rasta knygų ir įtarta, kad jos priklauso K. Maikauskui. Virbalio muitinė arklį ir vežimą pardavė iš varžytinių. Byla buvo nutraukta dėl įkalčių stokos, bet po kurio laiko vėl atnaujinta. Nubaustas 21,2 rb, arba 4 d. arešto. 1891 04 23 pasienio sargybiniai bei akcizininkai kratė jo namus Virbalyje ir vėl rado liet. knygų.

Majauskas Jonas

[gimė apie 1852, gyveno Kumečių k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1901 04 30 policija jo namuose rado keletą liet. maldaknygių ir kalendorių.

Maknavičius (Maknauskas) Simanas

[gimė 1880 Užbalių k., Vilkaviškio aps. – 1955 Marijampolėje] – pauparis, knygnešys.

Liet. spaudą platinti paskatino Andrius Verbyla, abu eidavo į M. Lietuvą parsigabenti liet. spaudos. Bendradarbiavo ir su knygnešiu Juozu Kancleriu. Po J. Kanclerio arešto Kazys Grinius jam pasiūlė pačiam iš Tilžės parsinešti liet. spaudos. Platindavo Marijampolės apylinkėse iki spaudos draudimo panaikinimo. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. Iš M. Lietuvos parnešdavo revoliucinės spaudos ir atsišaukimą. 1906 m. buvo areštuotas, nuteistas pusantrų metų kalėti.

Maknavičiūtė Marija

[gimė apie 1867 Pajevonio k., Vilkaviškio aps., gyveno Virbalyje (Vilkaviškio aps.)] – tarnaitė, knygnešė.

1890 03 21 prie Virbalio ją sulaikė pasienio sargybiniai ir atėmė 19 liet. maldaknygių. 1895 12 02 Vilniaus pašto cenzūra sulaikė ją su į Vilkaviškio paštą adresuota banderole su sąsiuvinio formos „natomis ir tekstu“ lietuvių k.

Malinauskas Donatas

[gimė 1869 03 07 Kreslavos k. (Krislavos, Krėslovakio), Latgalija, Latvija – 1942 11 30 tremtyje Bijsko r., Altajaus kr] – visuomenės veikėjas, Valstybės tarybos narys, Vasario 16-osios Akto signataras, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Tėvai dvarininkai, bajorai. Mokėsi Vilniuje, Minske, vėliau Galicijoje ir Čekijoje. Baigęs agronomijos mokslus grįžo į savo dvarus buv. Trakų aps. Gyvendamas Onuškyje (Trakų r.) susipažino su klebonu Stanislovu Šlamu, jau nuo seminarijos laikų platinusiu liet. spaudą ir tampa jo patikimu padėjėju. Duodavo S. Šlamui pinigų liet. knygoms pirkti. Žandarų užverbuotas agentas Pranas Petrusėvičius savo 1900 10 19 pranešime Vilniaus gub. žandarų valdybai rašė, kad D. Malinauskas palaikė ryšius su Jiezno klebonu M. Masiuliu, Butrimonių klebonu Daukša, Dusmenų klebonu K. Valentinu, Valkininkų klebonu P. Kuoliu, Žaslių – Kybeliu ir vikaru B. Krištaponiu. Šie asmenys dalyvaudavo susitikimuose, kuriuos agentas pavadino literatiškais pasikalbėjimais. Susitikimai vykdavo pas D. Malinauską arba pas vieną kunigų. Ratelio nariai liet. spaudos gaudavo iš Stakliškių parapijos knygnešio ir iš Suvalkijos knygnešių. Gyvendamas Vilniuje susipažino su A. Domaševičiumi, Povilu Matulioniu. Priklausė Vilniaus „Dvylikos apaštalų“ draugijai. Tvarkė slaptą šios organizacijos banką, skyrė lėšų liet. brošiūroms, proklamacijoms, laikraščiams spausdinti ir knygoms platinti. Rūpinosi liet. knygų ir laikraščių gabenimu į Vilnių. Atkakliai gynė liet. reikalus. Tuo metu pagrindinė jo veiklos kryptis – iškovoti lietuviams bažnyčią Vilniuje. Padėjo organizuoti Didįjį Lietuvos Seimą Vilniuje 1905 m., jame dalyvavo. Kartu su dr. J. Basanavičiumi 1906 m. parengė memorandumą popiežiui Pijui dėl lenkų kalbos lietuvių bažnyčiose. Buvo „Lietuvių mokslo“ draugijos narys. Nepriklausomybės metais dirbo užsienio reikalų ministerijoje. 1941 06 14 iš Alvito dvaro (Vilkaviškio r.) ištremtas į Sibirą. Mirė tremtyje. 1993 06 14 palaikai perlaidoti Onušio (Trakų r.) bažnyčios šventoriuje.

Markevičius Motiejus

[gyveno Vilkaviškio aps.] – valstietis, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Slaptos „Spindulio“ draugijos, įkurtos 1900 m. Žiūrių ir Gudelių k. (dabar – Žiūrių k.), Domeikų bei kt. aplinkiniuose kaimuose prie Šešupės narys, šios draugijos knyginkas. Už surinktus draugijos pinigus užsisakydavo liet. knygų ir laikraščių. Liet. spaudos pristatydavo Juozas Kancleris arba jo siūstas knygnešys Juozas Rimša. Gautas knygas skaitydavo nustatyta eilės tvarka. Kartu su draugais nudaužydavo kaimų iškabas ir jas pakeisdavo lietuviškomis.

Maslauskas Petras

[gimė 1846 06 13 – 1925 12 23 Alvito k., Vilkaviškio aps.] – kunigas, knygnešys.

1871 09 15 įstojo į Seinų kunigų seminariją, 1876 07 23 buvo išventintas į kunigus. Paskirtas vikaru į Subotiną (Lomžos dekanatas, Lenkija), 1880 m. [perkeltas į Prienus, 1883 m. paskirtas Kalvarijos kalėjimo kapelionu. Bendradarbiavo su kunigu Adomu Grinevičiumi, iš kurio gaudavo liet. spaudos ir ją platindavo. 1891 m. perkeltas klebonu į Alvitą (Vilkaviškio aps.). Žinoma, kad kai jis klebonavo Alvite, jam liet. spaudos atnešdavo knygnešė Petronėlė Aleksaitė.

Mašiotas Jonas

[gimė 1874 06 24 Pūstelninkų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps. – 1947] – inžinierius, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Prano Mašiotas brolis. Baigęs Marijampolės g-ją, įstojo į Maskvos universiteto matematikos sk., kurį baigė 1900 m. Po to studijavo Maskvos aukštojoje technikos mokykloje, kur 1904 m. gavo mechanikos inžinieriaus diplomą. Grįžęs į Lietuvą, apie metus tarnavo Virbalio muitinėje inžinieriumi ekspertu. 1906 – 1914 Vilniaus chemijos ir technikos mokyklos mokytojas. Buvo vienas iš steigėjų III Vilniaus savitarpio kredito draugijos (Lietuvių bankas Vilniuje) ir buvo banko valdybos nariu. 1918 m. prisidėjo steigiant Lietuvos technikų draugiją, buvo jos pirmininku. Jis buvo „Varpo“ platintojas ir šelpėjas. 1914 11 14 buvo vienas iš steigėjų Lietuvos draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpiti Vilniuje. I pasaulinio karo metu buvo „Karo aukoms šelpiti komiteto“ nariu ir „Lietuvos Tautos Fondo“ kasininku. Nepriklausomybės metais dirbo įvairiose įstaigose Kaune: Valstybės kontrolėje, krašto apsaugos departamento direktoriumi. Dėstė Kauno universitete.

Mašiotas Pranas

[gimė 1863 12 19 Pūstelninkų k., Vilkaviškio aps. – 1940 09 14 Kaune] – prozininkas, vertėjas, pedagogas, aušrininkas, varpininkas.

Mokėsi Marijampolės g-joje, 1887 m. baigė Maskvos universiteto Matematikos fakultetą. Dar besimokydamas g-joje priklausė slaptiems moksleivių būreliams ir platinė liet. spaudą. Studijuodamas universitete taip pat buvo įsitraukęs į slaptą liet. studentų draugijos veiklą. Baigęs mokslus norėjo mokytojauti Lietuvoje, bet rusų administracija neskyrė vietos, todėl įsidarbino akcizo valdininku Lomžoje (Lenkija). 1889 m. apsigyveno Rygoje, mokytojavo. I pasaulinio karo metu Voroneže liet. berniukų ir mergaičių g-jų direktorius. Nepriklausomoje Lietuvoje 1919 – 1923 Švietimo viceministras, Klaipėdos g-jos direktorius. Nuo 1884 m. bendradarbiavo liet. spaudoje. Į „Aušrą“ (Nr. 10 ir 11) įdėta jo korespondencijų iš Kudirkos Naumiesčio, kurios pasirašytos Aszakos slapyvardžiu. Taip pat rašė į „Šviesą“, „Vienybę lietuvininkų“, „Varpą“ ir kt.

Išleido – 140 knygų, iš jų 30 originalios, kitos – vertimai bei adaptacijos, vadovėliai, mokymo priemonės. Pirmieji straipsniai - „Aušroje“ ir „Varpe“. Rašyti vaikams pradėjo Rygoje. Visą kūrybą galima suskirstyti į 3 grupes: 1) pažintinės arba mokslo populiarinimo kn. („Apie žemės vidurius“, 1896; „Pasakos – nepasakos“, 1915; „Mokslo pasakos“, 1916; „Kaip žmogus žemėje įsigalėjo“, 1919; „Išradėjai ir išradimai“, 1922, ir kt.), 2) pasakos („Mano dovanėlė“, „Kiškiai“, abi 1913; „Senio pasakos“, „Atlikusios pasakos“, „Augalų pasakos“, visos 1917; „Pasakėlės“, 1921), 3) apysakos („Ir aš mažas buvau“, 1919; „Juozukas ir Jockus“, 1934; „Ne-paprastos atostogos“, 1938). Dokumentinėse apysakose („Gimnaziją atsiminus“, 1922; „Kai knygas draudė“, 1924) gausu faktografijos. Apysaka „Pašešupių knygnešiai“ (1937) beletrizuota, su išgalvotu siužetu, nuotykiniais elementais. Išvertė J. Swifto „Guliverio keliones“, D. Defoe „Robinzoną Kruzą“, H. Wellso „Pirmieji žmonės Mėnulyje“, H. Loftingo „Daktarą Dolitlį“ ir kt.

Matulaitis Sergijus (Sergiejus)

[gimė 1862. IX. 29 Stebuliškės k., Liudvinavo vls., Marijampolės aps. – 1951 Šiauliai] – knygnešys. Stasio Matulaičio brolis. 1879 m. baigęs Liudvinavo pr. mokyklą, dirbo tėvų ūkyje. Pradėjo platinti liet. spaudą, kurios gaudavo iš Petro Kriaučiūno ir Adomo Grinevičiaus. Liudvinave įsikūrus Sietyno draugijos skyriui, tapo jos nariu. Rašė korespondencijas Ūkininkui (slapyv. S-šas ir kt.). Iki 1889 m. gyveno pas tėvus. Vedęs žmoną Puniškytę, apsigyveno jos dvarelyje Lankupkos k. (Vištytis, Vilkaviškis). Čia gyvendamas susipažino su knygnešiais Petru Mikolainiu ir Juozu Kancleriu, kuriems padėdavo slėpti ir platinti liet. spaudą. Kartais ir pats nuvykdavo į M. Lietuvą. Parsivežęs spaudos dažniausiai ją gabendavo į Kalvariją. Bendradarbiavo su A. Bulota, kuris padėdavo pervežti spaudą iš M. Lietuvos. Ūkininkauti nesisekė, dvarą apleido ir pardavė. Gardine pirko malūną. 1905 m. buvo Didžiojo Vilniaus Seimo deputatas. Aktyviai dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. 1908 03 07 areštuotas, nuteistas 4 mėn. kalėti ir ištremtas į Orenburgo gub. Nuo 1938 08 01 paskirta 50 Lt valstybinė knygnešio pensija. Tuo metu, kai gaudavo pensiją, gyveno Kaune.

Matusevičius Baltramiejus

[gimė 1863 10 09 Keturvalakių k., Vilkaviškio aps. – 1910 Maskvoje] – publicistas, vertėjas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas, visuomenės veikėjas. Baigė Marijampolės g-ją ir 1892 m. Maskvos universiteto matematikos skyrių. Dirbo Maskvoje valstybės banko skyriuje. Būdamas studentas priklausė slaptai liet. studentų draugijai. 1890 m. už dalyvavimą studentų mitinguose vieneriems metams buvo išsiųstas į tėviškę. 1887 – 1892 vadovavo draugijos chorui. Rėmė „Šviesą“, „Varpą“ ir „Ūkininką“, buvo jų bendradarbis. Su K. Grinimi iš lenkų k. išvertė ir perdirbo S. Dicksteino pasakojimą „Genių dėdė“ (1892). 1890 m. dalyvavo varpininkų suvažiavime Stebuliškėse (Marijampolės r.).

Matusevičius Vincas (pravardė – Naujokas)

[gimė 1878 Geisteriškių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys. Nuo 1897 m. iki spaudos draudimo panaikinimo platino liet. spaudą. Spaudos (religinės, elementorių, laikraščių ir kt.) parsigabendavo iš Tilžės. Dažnai eidavo kartu su Antanu Sidabra. Parsineštą spaudą slėpdavo Jurgežerių k. (Kalvarija, Marijampolės r.) pas eigulį Antaną Norkevičių, iš čia nuveždavo Juozui Slavėnui į Delnickų k. (Lazdijų r.), taip pat į Rudaminą, Šeštokus (Lazdijų r.). Su liet. spauda sulaukytas nebuvo. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. 1932 m. buvo padavęs dokumentus knygnešio pensijai gauti.

Melnikas Antanas

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – knygnešys. 1891 08 17 pasienio sargybiniai jį sulaikė prie Kybartų (Vilkaviškio aps.) ir rado 17 liet. knygų. Liet. spaudos jam pristatydavo ir J. Jankauskas.

Merkevičius (Markevičius) Jonas

[gimė Žiūrių – Gudelių k. (dabar Žiūrių k.), Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1900 06 Varšuvoje (Lenkija)] – kurpius, knygnešys. Gyventi į Marijampolę atvyko apie 1895 m. Įsitraukė į „Sietyno“ draugijos veiklą. Platindavo laikraščius, pasaulietinio turinio knygas, atsišaukimus. Liet. spaudos jam atnešdavo Motiejus Baltūsis. Platindavo tarp Marijampolės g-jos mokinių lietuvių. Slėpdavo kaimyno klėties pastogėje. 1899 07 žandarai atsekė paskui knygnešį M. Baltūsį, nešusį jam ryšulį knygų. Per kratą žandarai nieko nerado, knygos buvo jau patikimai paslėptos. Tesurado dainų rankraštį, kurį konfiskavo, bet vėliau grąžino. Tai jo neišgąsdino ir toliau tęsė liet. spaudos platinimą. 1900 m. lydėjo į Tvorų ligoninę (prie Varšuvos) psichiškai susirgusį teisėją A. Kriaučiūną, kuris pakeliui jį apdraskė. Apsikrėtė ir mirė.

Mertinkaitis N.

[gyveno Kregždžių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

1895 m. Vilkaviškio miesto cenzūra sulaukė jam adresuotą banderolę, kurioje neva buvo litografuotas portretas su žemaitišku užrašu.

Mickevičius Antanas

[gimė 1850 Čyčkų k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys, daraktorius.

Pradžios mokyklą baigė Alvite. Toliau mokėsi Marijampolės g-joje. Nusilpus regėjimui, baigęs tik 3 klases grįžo į tėviškę. Po kelerių metų aplinkiniuose kaimuose pradėjo slaptai mokyti vaikus. Ūkininkai stengdavosi jį nusamdyti, nes, be lietuvių kalbos ir aritmetikos mokė dar lotynų kalbos. Valsčiaus viršaitis ir žandarai žinojo, kad jis daraktoriauja. Nors saugojosi, bet Alvito valdinės mokyklos mokytojai jį įskundė žandarams. Darė krata, atėmė liet. elementorių, o jį išsivežė į Alvitą. Nuo arešto ir tremties išgelbėjo valsčiaus sekretorius, kuris atsisakė rašyti protokolą, o knygas ir sąsiuvinius grąžino daraktoriui. Buvo kviečiamas daraktoriauti ir į buvusias kaimynines apskritis (Marijampolės ir Kudirkos Naumiesčio). Trūkstant elementorių ir kitų vaikams mokyti reikalingų knygų, pats jų parsigabendavo iš M. Lietuvos. Vos neįkliuvo eidamas iš M. Lietuvos, buvo apšaudytas, bet spėjo pabėgti. Kitą kartą įskundė pauparis, prekiaavęs Marijampolėje kirilica spausdintomis knygomis. Buvo areštuotas ir nuvežtas į Kalvarijos kalėjimą, bet padėjo pažįstami ir iš kalėjimo paleido.

Mickevičius Juozas

[gyveno Būdviečių k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Vinco Mickevičiaus – Kapsuko brolis. Liet. spaudą pradėjo gabenti ir platinti XIX a. paskutiniame dešimtmetyje. Priklausė „Sietyno“ draugijai. Jo brolis Vincas organizavo, kad per sieną ties jų tėviške nuolat būtų gabenama liet. spauda. Juozas Mickevičius, paėmęs spaudinius iš Pumerio, veždavo juos savo arkliais nuo sienos ligi Marijampolės. Spaudos atveždavo po 8 – 10 ir daugiau pūdų ne tik Marijampoliečiams, bet ir buv. Kauno bei Vilniaus gubernijos knygnešiams. „Artojų“ draugija jam mokėjo po 8 – 10 rb. Iš pradžios veždavo kas 1 – 2 mėnesius, vėliau rečiau. Marijampolėje iš jo spaudą paimdavo Juozas Bliūdžius arba Antanas Rucevičius ir paslėpdavo pas kitus draugijos narius aplinkiniuose kaimuose. Policija ieškodama jo brolio Vinco, 1902 05 27 atvyko kratyti ir jo namų. Už pasipriešinimą šiai kratai 1 m. buvo atiduotas viešai policijos priežiūrai.

Mickevičius – Kapsukas Vincas

[gimė 1880 04 07 Būdviečių k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps. – 1935 02 17 Maskvoje] – publicistas, kritikas, knygnešys.

Mokėsi Marijampolės g-joje. 1894 m. pradėjo platinti draudžiamą liet. spaudą, bendravo su Juozu Rimša, Juozu Kancleriu ir kitais knygnešiais. Iš J. Rimšos gaudavo „Ūkininką“, „Varpą“, „Vienybę lietuvininkų“ ir kt. spaudinių. Duodavo paskaityti liet. laikraščių bei knygų patikimiems savo draugams, gimnazijos mokiniams lietuviams (A. Rucevičiui ir kt). 1897 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją, priklausė slaptam klierikų būreliui. 1898 m. buvo paimtas jo laiškas adresuotas Marijampolės gimnazistui Jokūbaičiui, kuriame rašoma, kad gerai būtų visur įsteigti liet. knygynus ir leisti liet. litografuotą laikraštėlį „laišką“, raginama tuo tikslu palaikyti ryšius su mokytoju Vincu Staniškiu. Jis buvo pašalintas iš seminarijos, Jokūbaitis turėjo persikelti į Kelcų g-ją, o Staniškis į Lomžą (Lenkija). 1900 m. pradėjo mokytis Jelgavos g-jos 7 klasėje, buvo veiklus slaptos „Kūdikio“ draugijos narys. Draugijos prašymu organizavo, kad per sieną ties jo tėviške nuolat būtų gabenama liet. spauda. Nuo sienos ligi Marijampolės spaudą veždavo brolis Juozas. Nuveždavo liet. spaudos ir į kitas gyvenvietes. Juozas Kancleris jo prašymu į Rygą geležinkelio bagažu siųsdavo į statines sudėtus spaudinius. 1900 m. įtrauktas į L. Vaineikio ir kt. bylą. 1901 11 25 žandarai pradėjo jam naują bylą, kaltindami liet. atsišaukimo „Kas turi ausis, teklauso!“ platinimu. Tuo metu jis jau buvo M. Lietuvoje, prisidėjo prie varpininkų spaudos leidimo. Redagavo socialistų leidžiamą literatūrą, kuri buvo spausdinama Bitėnuose, M. Jankaus spaustuvėje, bendradarbiavo „Varpo“, „Ūkininko“ ir kt. laikraščiuose. Studijavo Berno universitete (Šveicarija) filosofiją. Nuo 1903 m. reiškėsi kaip socialdemokratas, dalyvavo revoliucinėje veikloje. Vėliau įsijungė į socialistinę veiklą, vienas aktyviausių 1905 m. revoliucijos veikėjų, kalintas. 1918 m. iš Maskvos buvo pasiųstas kurti sovietinę valdžią Lietuvoje, Lietuvos komunistų partijos organizatorius, Kominterno darbuotojas. Parašė straipsnių apie liet. rašytojus, aptarė jų kūrybos pobūdį, reikšmę. Vertino ne vien A. Baranausko „Anykščių šilėlį“, bet ir „puikias religines giesmes, taip gerai pataikančias į vargdienių širdis“, geriausiais liet. poezijos pavyzdžiais kėlė K. Donelaičio, Maironio, P. Vaičiailio kūrybą, ragino iš jų mokytis. Vienintelis literatūros suklestėjimo laidas jam atrodė yra glaudūs rašytojų ryšiai su darbininkais, dalyvavimas jų kovoje, marksistinė pasaulėžiūra, nors kartais kritikavo siaurą proletarinės literatūros sampratą, proletarinius rašytojus ragino mokytis meistriškumo iš „buržuazinių“ rašytojų. Paskelbė studijas

„Jono Biliūno biografija“ (1917), „Julius Janonis – pirmasis lietuvių proletarinis poetas“ (1934), beletrizuotų atsiminimų kn. „Caro kalėjimuos“ (1929).

Mičiulis Juozas

[gyveno Matuliškių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Apie 1896 m. susipažino su knygnešiais, vėliau tapo „Artojų“ draugijos nariu. Savo ūkyje slėpdavo iš M. Lietuvos atgabentą liet. spaudą, perduodavo ją ir kitiems knygnešiams. Spaudos parūpindavo žmonos brolis Juozas Navickas, Juozas Mačiokas, Jurgis Bagdonavičius ir kt. 1903 m. jam pasiūlė platinti spaudą pas jį tarnavusiam Pranui Stankevičiui, kuris įtraukė į knygnešystę ir savo motiną Oną Stankevičienę. Palaikė ryšius su A. Rucevičiumi ir kt. „Artojų“ draugijos nariais. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. Nuteistas 1 m. kalėti griežtojo režimo kalėjime.

Mikolainis Martynas

[gimė apie 1841, gyveno Čižiškių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Knygnešio Petro Mikolainio tėvas. Jo antroji žmona Ieva dar jaunystėje pažinojo jo sūnų Petrą Mikolainį, padėdavo jam platinti liet. spaudą. Jis kartu su antrąja žmona Ieva važiuodavo į Kalvariją, Gražiškius, Vižainį ir kitas gyvenvietes – nuveždavo liet. spaudos.

Mikolainis Petras

[gimė 1868 05 26 Čižiškių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps. – 1934 01 08 Bruklina, Niujorkas (JAV)] – leidėjas, kritikas, publicistas, knygnešys.

Liet. skaityti ir rašyti išmokė tėvas Martynas. Lankė Vištyčio valdinę pradžios mokyklą. Tėvo paskatintas liet. spaudą savarankiškai pradėjo gabenti 1887 m. Buvo tvirtas energingas, daug kartų sugebėjęs pabėgti nuo žandarų ar pasienio apsaugos. Martynas Jankus pasiūlė pernešti per sieną ir nusiųsti į Varšuvą 5 tūkst. „Varpo“ prospektų. Vėliau spaudą dažniausiai plukdydavo valtimi per Vištyčio ežerą. Bendravo su V. Kudirka, Suvalkijos knygnešiais – Adomu Grinevičiumi, Motiejumi Akeliu, Juozu Kancleriu ir kt. Kunigas A. Grinevičius supažindino su inteligentais ir ūkininkais, kuriems jis pristatydavo liet. spaudos. Siuntinėjo liet. spaudą į Peterburgą, Jelgavą, Rygą, ir kitus miestus. Buvo pasivadinęs Petru Makalojumi. 1891 m. M. Noveskio pavarde apsigyveno Tilžėje, organizavo draudžiamos spaudos gabenimą į Lietuvą, pats ją platino. Vokiečių policijos ištremtas, 1896 m. išvyko į JAV. Įsijungė į lietuvių išeivijos kultūrinę veiklą, dirbo „Vienybėje lietuvininkų“, 1897 – 1903 ją redagavo. Prisidėjo prie Kudirkos „Raštų“ (1909) leidimo, išleido jo „Laisvas valandas“, „Kankles“, kelias dešimtis kitų rašytojų, mokslo populiarinimo knygų. Visuomenės ir kultūros klausimais rašė „Varpe“, „Ūkininke“, „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgoje“, „Vilniaus žiniuose“, „Šaltinyje“, „Viltyje“, „Lietuvos žiniuose“ ir kt. „Vienybėje lietuvininkų“ 1900 – 1901 paskelbė recenzijų, jose davė įžvalgių Lazdynų Pelėdos, Bitės, Margalio, A. Burbos, P. Pakalniškio kūrybos vertinimų. 1901 m., gavęs JAV pilietybę, grįžo į Tilžę. Vėl bandė įsteigti knygų sandėlį ir parduotuvę, tačiau policija nedavė leidimo ir privertė iš Vokietijos išvykti. 1902 m. grįžo į JAV. Įsitraukė į lietuvių draugijų veiklą, dirbo redakcijose. Rašė vadovėlius, mokslo populiarinimo knygeles, liet. knygų katalogus. Po spaudos draudimo panaikinimo bendradarbiavo Lietuvoje leidžiamuose laikraščiuose. 1913 – 1915 dirbo „Vienybės lietuvininkų“ administratoriumi.

Miškevičius Antanas

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio r.] – knygnešys.

1897 m. pasienio sargybiniai jį ir Mykolą Baubą sulaikė Daugėlaičių kaime (Kybartų vls., Vilkaviškio aps.). Atėmė 4 religines knygas.

Narijauskas Andrius

[gimė apie 1852, gyveno Penkvalakių k., vėliau Vaitų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1930 05 15 Vaitų k. (Vilkaviškio aps.), palaidotas Paežerių kapinėse (Vilkaviškio r.)] – valstietis, knygnešys.

Lietuviškos spaudos parsigabendavo iš pasienio, kur palydėdavo emigruojančius į užsienį. Platino parsigabentą spaudą (atsisaukimus ir knygeles) aplinkiniuose kaimuose. Bendradarbiavo su Juozu Rimša, kuris, prieš pradėdamas aktyvų knygnešio darbą, užsisakydavo pas A. Narijauską „Varpą“, „Ūkininką“. Bendradarbiavo su kaimynų sūnumi knygnešiu gydytoju Juozu Kauku. Įtartas kaip „Sietyno“ draugijos narys. Kaimynui įskundus, policija 1897 11 24 kratė jo namus ir durpių pašiūrėje rado liet. knygų ir laikraščių. Nubaustas 14 d. arešto valsčiaus daboklėje. Žmonių buvo vadinamas Keturkampiu.

Narjauskas (Narijauskas) Jurgis

[gimė 1876 04 21 Parausių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., gyveno Seinuose – 1943 01 27 Telšiuose] – kunigas, literatas, vertėjas, tautosakininkas, visuomenės veikėjas, lietuviybės puoselėtojas.

Baigęs Paežerių pradžios mokyklą, 1887 – 1893 mokėsi Marijampolės g-joje, 1899 m. baigė Seinų kunigų seminariją, 1899 04 23 įšventintas į kunigus. 1899 – 1902 studijavo teisę Romoje ir dar metus – Friburge (Šveicarijoje). Baigęs aukštuosius mokslus 1903 m. sugrįžo į Lietuvą, paskirtas Liubavo parapijos vikaru. Energingai ėmėsi tautinio bei kultūrinio darbo. Parapijoje įvedė kas antrą savaitę liet. giesmes vietoj lenkiškų. 1905 m. (kitur 1904 m.) perkeltas į Seinus ir paskirtas Seinų katedros vikaru. Seminarijoje dėstė giedojimą lietuvių ir lotynų k. Gyvendamas Seinuose palaikė ryšius su knygnešiais, liet. draudžiamosios spaudos gaudavo iš knygnešio Karolio Petruškevičiaus. Vėliau persikėlė į Kauno kunigų seminariją, taip pat dirbo Telšių vyskupijos kurijoje. Per Pirmąjį pasaulinį karą atsidūrė Rusijoje, bolševikų buvo kalinamas. Nepasitenkino tik dvasininko pareigomis – dirbo ir visuomeninį darbą: organizavo liet. choras, bendradarbiavo spaudoje, išvertė Dantės „Dieviškąją komediją“, Ovidijaus kūrinijų, užrašė liaudies dainų ir melodijų. Seinuose drauge su kun. J. Laukaičiu ir P. Dvaranausku įsteigė bendrovę laikraščiams ir knygoms leisti. Bendrovė įsigijo spaustuvę, buvo pirmasis jos vedėjas. Rašė daugiausia religiniais ir juridiniais klausimais.

Naudžius Petras

[gimė 1885 07 03 Kraujių k., Barzdų apyl., Šakių vls. – 1972 Marijampolėje] – valstietis, knygnešys. Platino spaudą Pilviškių apylinkėse (Vilkaviškio r.). Brolis Jonas Naudžius taip pat platino spaudą. P. Naudžius buvo išvykęs į Ameriką, ten aktyviai dalyvavo „Laisvės“ laikraščio leidime, buvo jo bendradarbis. Grįžęs į Lietuvą dirbo girininku Paežeriuose (Vilkaviškio r.). Po Antrojo pasaulinio karo apsigyveno Marijampolėje.

Navakauskas Simonas

[gyveno Mėšlinių k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps.]
Pasienio sargybiniai jį sulaukė 1901 05 05 Kaupiškių k. (Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.) ir atėmė 1 religinę knygą.

Navickaitė – Mičiulienė

[gyveno Matuliškių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietė, knygnešė.
Kaip ir jos brolis Juozas Navickas liet. spaudos gaudavo iš knygnešio Motiejaus Viltrakio ir ją platindavo. Vyras Juozas Mičiulis taip pat buvo knygnešys, „Artojų“ draugijos narys.

Navickas Juozas (pravardė Kupeckis arba Kupriukas)

[gimė 1877 Matuliškių k., Vilkaviškio aps. – 1934 11 19 Masačusete (JAV)] – knygnešys.
Baigė valdinę pradžios mokyklą Vilkaviškyje, kurioje mokytojavo knygnešys Vincas Palukaitis. Daugiau nesimokė, buvo silpnos sveikatos. Dar vaikystėje dėl nugaros traumos išaugo kupra. Pamėgo knygas, daug skaitė. Tėvų namuose dažnas svečias buvo knygnešys Juozas Kancleris, kuris prikaltino gabenti liet. spaudą iš M. Lietuvos. J. Navickui, gyvenančiam netoli pasienio, lengviau buvo gauti nuolatinį leidimą. Šiam darbui pritarė ir J. Navicko sesuo ir jos vyras J. Mičiulis. Susibūrus „Sietyno“ draugijai (1895), tapo jos nariu. Bendradarbiavo su S. Matulaičiu, J. Rimša, A. Verbyla, J. Dženkaičiu, R. Gružinsku ir kt. Liet. spaudą imdavo Tilžėje iš J. Lapino, O. Mauderodės, vėliau ir iš M. Zauniūtės. Nupirktus spaudinius į Lietuvą parsigabendavo įvairiais būdais: iš Mauderodės spaudiniai būdavo siunčiami į M. Lietuvos pasienio miestelį Pilkalnį. Iš čia vietinis ūkininkas Balnius spaudinius pakraudavo į vežimą ir, susodinęs knygnešius ir nešėjus, atveždavo iki Lietuvos sienos. Pernešimams į Lietuvą dažniausiai vadovaudavo knygnešys Jurgis Bagdonas, beveik visuomet iš anksto susitaręs su pasienio sargybiniais. J. Navickas, paėmęs atneštą spaudą, paslėpdavo ją pas kaimynus Bernikį ir Rumbavičių įrengtose slėptuvėse. Turėjo slėptuvę ir Obšrūtėlių k. (Marijampolės r.) pas valstietį Praną Viltrakį. Iš čia spaudinius nuveždavo į Pilviškius Stasiui Matulaičiui ir Juozui Kačergiui. Naudžių k. (Vilkaviškio r.) spaudinius slėpdavo pas Juozą Rimšą. Likvidavus „Sietyno“ draugiją spaudiniais aprūpindavo „Artojų“ draugiją. 1902 m. įstojo į LSDP Suvalkijos organizaciją. Aktyviai dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, organizuodavo mitingus ir juose kalbėdavo. Bendradarbiaudamas su A. Verbyla atveždavo iš M. Lietuvos daug socialdemokratinės spaudos. 1906 m., prasidėjus persekiojimams, vengdamas arešto, slapta išvyko į JAV, apsigyveno Bruklina. Buvo parašęs atsiminimus, bet po mirties giminės juos sudegino.

Nemura Petras

[gimė apie 1887, gyveno Antupių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Liet. spaudą gabenti ir platinti pradėjo būdamas vos 14 metų, buvo vienas jauniausių buvusioje Vilkaviškio apskrityje. Spaudą imdavo iš Kudirkos Naumiestyje gyvenusio knygnešio Sendziko, kartais iš vilkaviškio knygnešio Jono Šturmaičio. Daug spaudos išplatindavo Gižų apylinkėse, čia jam gerai sekdavosi platinti „Ūkininką“, „Tėvynės sargą“ ir „Kryžių“. 1903 m. buvo kažkieno įskųstas. Per kratą jo namuose surado liet. spaudos. Buvo areštuotas ir pasodintas į Kalvarijos kalėjimą, bet kaip nepilnametį po kelių mėnesių už užstatą paleido. Atiduotas policijos priežiūrai, kurioje išbuvo iki spaudos atgavimo. Vėliau apsigyveno Vilkaviškyje, vertėsi prekyba, bet po kurio laiko ją likvidavo.

Neščiukaitis Adomas

[gyveno Bajorų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai jį sulaukė 1890 12 31 Virbalio muitinėje (Vilkaviškio r.) su liet. knygų nešuliu.

Nivinskas Vaclovas

Daraktorius. Mokė vaikus Gražiškiuose (Vilkaviškio aps.).

Norkytė (Morkytė) Kotryna

[gimė apie 1877 Jurkšų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps., gyveno Kaune] – pribuvėja, liaudies švietėja, knygnešė.

Liet. skaityti ir rašyti mokėsi pas daraktorių siuvėją P. Astromską. Motina pažinojo knygnešį kunigą Sederevičių, iš kurio knygnešė Ona Plaušinaite atnešdavo pundelius liet. spaudos. Jau būdama 10 metų padėdavo motinai slėpti atneštas knygas, nunešdavo nurodytais adresais kaimynams. Paūgėjusi lankė akušerių kursus Varšuvoje. Baigusi apsigyveno Kaune. Susipažino ir bendradarbiavo su knygnešiais broliais Antanu ir Motiejumi Garmais, Vaitkevičiumi ir kitais. Platino liet. spaudą Kauno mieste. Jos bute vykdavo slapti susirinkimai, čia liet. spaudos platintojai slėpdavo spaudą, galėdavo pailsėti, pernaktoti. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. Lankė politinius kalinius Kalvarijos kalėjime, gabenį jiems maisto ir laiškų. Vėliau taip pat aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Nuo 1937 04 01 paskirta 20 Lt knygnešio pensija.

Oleka Motiejus

[gimė 1833 Opšrūtų k., Barzdų vls., Šakių aps. – 1906 11 06 Pilviškiuose, Vilkaviškio r.] – kunigas, knygnešių rėmėjas.

Baigęs Seinų kunigų seminariją, į kunigus įšventintas 1857 04 07, paskirtas Lazdijų vikaru, apie 1860 m. perkeltas vikaru į Griškabūdį (Sakių r.), 1862 m. – į Zapyškį (Kauno r.). Iki 1869 m. – Pilviškių klebonas. Globojo liet. spaudos platintoją Joną Mockaitį iš Višakio Rūdos, taip pat vienuolį knygnešį Jokūbą Pauliukevičių.

Oleka (Oliakas, Goliakas) Petras

[gimė apie 1856 Balčiūnų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps., gyveno ten pat – 1925, palaidotas Alksnėnuose (kapas neišlikęs)] – valstietis, knygnešys.

Liet. spaudą slėpdavo savo ūkyje įrengtose slėptuvėse. Spaudos atveždavo Juozas Rimša, Motiejus Baltūsis ir kt. parsiveždavo ir pats iš Antano Demikio. Platino Pilviškių, Alksnėnų, Paežerių apylinkėse (Vilkaviškio r.). Daug išplatindavo „Varpo“, „Ūkininko“, „Vienybės lietuvininkų“ laikraščių. Apie 1894 m. įsitraukė į „Sietyno“ draugijos veiklą, priklausė Pilviškių kuopelei. Prasidėjus draugijos bylai, 1897 05 20 jo namuose padaryta krata. Spintos slaptavietėje ir sode rado liet. spaudos. Be to, dar surado laiškų, sąskaitų, užrašų dėl liet. spaudos platinimo. Per kvotą nustatyta, kad spaudą jam padėdavo gabenti A. Kriaučeliūnas. P. Olekos namuose spauda buvo išskirstoma smulkesniais ryšuliais ir siunčiama į Marijampolę, Pilviškį, čia atvykdavo knygų kiti knygnešiai. 1897 06 09 – 10 06 jam buvo paskirtas kardomasis areštas, paskui paleistas už 500 rb užstatą. Caro paliepimu 1899 01 20 nubaustas 3 mėn. kalėjimo ir 2 m. tremties. Kalėjo Kalvarijoje. Ištremtas į Smolensko guberniją, kur dirbo pas ten ištremtą kunigą vežiku. Iš tremties į savo tėviškę grįžo 1902 m.

Olšauskaitė

[gyveno Vilkaviškyje] – knygnešė.

Liet. spaudos platinimui gaudavo iš knygnešio Antano Baltrušaičio, gyvenusio Kudirkos Naumiestyje. Platindavo drauge su broliu Viktoru Olšausku.

Olšauskas Viktoras

[gyveno Vilkaviškyje] – knygnešys.

Liet. spaudos platinimui gaudavo iš knygnešio Antano Baltrušaičio, gyvenusio Kudirkos Naumiestyje. Platinti padėdavo jo sesutė.

Palteraitis Vincas

[gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
Pasienio sargybiniai 1898 06 13 iš jo atėmė 2 liet. maldaknyges.

Palukaitis Vladislovas

[gimė 1852 10 11 Vilkaviškio aps. – po 1914] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.
Mokėsi Marijampolėje, 1877 09 15 įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1883 01 28 išventintas į kunigus, paskirtas vikaru į Skriaudžius (Prienu r.). 1887 m. perkeltas į Keturvalakius (Vilkaviškio r.), 1888 – 1894 kunigavo Būdviečio filijoje (Lazdijų r.), 1899 m. perkeltas į Krasnopolį (Lenkija) klebonu. Čia keletą kartų baustas pinigineis baudomis. Nuo 1903 m. – Veisėjų (Lazdijų r.) klebonas. 1907 m. perkeltas į Jelenevą (Suvalkų vaivadija, Lenkija), vėliau (apie 1912) – Jelenevo klebonas. Yra daug prisidėjęs, kad Seinų krašto kaimai liktų lietuviški, nenutautėtų. Už liet. maldaknygių platinimą buvo įkliuvęs caro žandarams. Manoma, kad po Pirmojo pasaulinio karo liko Lenkijoje.

Papikienė (Popikienė) Marija

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėja.
Akcizininkai ir kt. 1887 04 18 kratė jo butą, sandėliuke rado 2 maišus spaudos – 117 liet. maldaknygių ir 18 lenkiškų neįrištų knygų. Buvo manoma, kad šios knygos priklausė K. Maikauskui. 1888 03 22 Suvalkų apygardos teismas jos bylą nutraukė.

Paškevičius Vincas

[gimė apie 1870 Pūstapėdžių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps., gyveno ten pat – 1962 ten pat, palaidotas Vilkaviškio kapinėse] – valstietis, pauparis, knygnešys.
Liet. spaudos parsigabendavo iš M. Lietuvos. Bendradarbiavo su savo krašto knygnešiais (Antanu Karuža ir kt.). Parsigabentą spaudą slėpti ir platinti padėdavo žmona Ona Garbukaitė – Paškevičienė.

Paukštys

[gyveno Naujininkų k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.
Brolis Juozas Paukštys gyveno JAV, leido „Vienybę lietuvininkų“. Buvo brolio ir Lietuvoje gyvenusio knygnešio Vinco Šlekio tarpininkas. Apie 1893 m. iš JAV atsiųstą spaudą V. Šlekys pats pasiėmė slaptai nuėjęs pas Paukštį į Naujininkus.

Pauliukaitis

[gyveno Kisiniškių k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.
Liet. spaudos gaudavo iš knygnešio Antano Baltrušaičio (gyvenusio Kudirkos Naumiestyje). Imdavo tik religinio turinio spaudinius (knygas ir laikraščius).

Pauliukevičius Jokūbas

[gyveno Pilviškiuose, Vilkaviškio aps.] – vienuolis, knygrišys, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.
Liet. spaudos į jo knygrišyklą atnešdavo knygnešys „Ponas“ (pavardė nežinoma) nuo Sudargo. Iš J. Pauliukevičiaus spaudos imdavo Motiejus Vosylis ir Pilviškių kunigai (Motiejus Oleka ir kt.). Kun. Motiejus Oleka globojo jį. Pas J. Pauliukevičių knygrišystės amato mokėsi būsimasis knygnešys Juozas Rimša.

Pautienius Antanas

[gimė 1862 Skerpievių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps. – 1917 Marijampolėje] – knygnešys.
Knygnešio darbo imtis paskatino brolis Jonas apie 1880 m. Parsigabentas iš M. Lietuvos knygas slėpdavo savo ūkyje arba, brolio Jono padedamas, Vilkaviškio aps. valdyboje. Buvo du kartus areštuotas. Sėdėjo Kalvarijos kalėjime. Iš kalėjimo išpirkdavo namiškiai. Po antrojo išlaisvinimo buvo paimtas į caro kariuomenę, tarnavo Kryme. Vėliau apsigyveno Marijampolėje. Dirbo teisme ir kitose įstaigose.

Pautienius Jonas

[gimė 1860 Skerpievių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps. – 1939 03 15] – knygrišys, knygnešys, visuomenės veikėjas.
Mokėsi Skerpievių ir Gražiškių pradžios mokyklose. Būdamas 17 metų kartu su knygnešiais Mykolu Skoruliu ir Konstantinu Maikausku nuvyko į Tilžę. Čia knygnešiai supažindino su liet. knygų gabenimu. Nutarė apsistoti Ragainėje ir mokyti knygrišio amato. Apie 1879 m. įsidarbino Vilkaviškio aps. valdybos raštininku. Palaikė ryšius su pažįstamais knygnešiais M. Skoruliu ir K. Maikausku. Dirbdamas raštininku ir perskaitęs slaptus

gubernatoriaus raštus apie numatomus knygnešių persekiojimus arba areštus, jiems pranešdavo. Knygnešiai suspėdavo turimą spaudą paslėpti. Nujausdamas, kad gali būti areštuotas, 1881 m. pasitraukė į M. Lietuvą ir apsigyveno Eitkūnuose. Užsiėmė knygrišyste. Įrišęs knygas, parduodavo valstiečiams, atvykstantiems iš Lietuvos į M. Lietuvos turgus, taip pat ir pats nugabendavo į Lietuvą. Perduodavo netoli Kybartų gyvenusiam knygnešiu Braniškai ir Vilkaviškyje gyvenusiam knygnešiu Gurskiui. Papirkdavo pasienio sargybinius, kurie už kyšius patys padėdavo nugabenti spaudinius į sutartą vietą. Gyvendamas Eitkūnuose įsteigė didelį knygų sandėlį, iš kurio daug knygų pirkdavo iš Lietuvos knygnešiai ir paupariai. Spaudinių pats parsigabendavo iš Karaliaučiaus, Tilžės, Ragainės. 1883 m. , prieš Kalėdas, buvo pažįstamų perspėtas apie areštą, vėl grįžo į Lietuvą. 1884 m. vėl slaptai perėjo M. Lietuvos sieną. Atvyko į Paryžių ir čia apsigyveno. Į Lietuvą grįžo 1933 m. Nuo 1934 07 01 paskirta 75 Lt knygnešio pensija.

Pautienius Kazimieras

[gimė 1867 05 16 Skerpievių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps. – 1937 12 02 Kaune] – gydytojas, varpininkas, knygnešių rėmėjas.

Baigęs Marijampolės g-jos 4 klases, atsisakė stoti į kunigų seminariją, neteko tėvų paramos. Toliau mokėsi Suvalkų ir Kolomnos (netoli Maskvos) g-jose. 1890 m. įstojo į Maskvos universiteto Medicinos fakultetą, kurį baigė 1895 m. Studijuodamas aktyviai dalyvavo slaptoje liet. studentų draugijoje. Baigęs mokslus paskyrimo į Lietuvą negavo – privalėjo atidirbti už stipendiją, be to, jau buvo įtartas liet. tautine veikla. 1897 m. išvyko į Astrachanės guberniją. Žandarai susekė, kad jis paliko ryšius su įtariamais tautine veikla Lietuvoje. Jo kelis rašytus laiškus žandarai buvo suradę pas L. Vaineikį ir jo bute padarė kratą. Apie kratą iš anksto buvo įspėtas, todėl liet. spaudos nesurado, tik kalendoriuje neišplėštą lapelį su vienos liet. organizacijos sąskaita, išrašyta liet. kalba. Jis paaiškino, kad tai „daktariški užrašai“. 1907 m. grįžo į Lietuvą ir buvo paskirtas Kalvarijos (Marijampolės r.) aps. ligoninės vedėju, nuo 1909 m. – Marijampolės aps. gydytoju. Priklausė „Šviesos“ draugijai, pinigais rėmė ir kitas liet. organizacijas. Per Pirmąjį pasaulinį karą vėl buvo mobilizuotas. 1920 m. su šeima vėl grįžo į Marijampolę. Dirbo gydytoju, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. Bendradarbiavo liet. spaudoje.

Pavalkytė – Griniuvienė Joana Dominyka

[gimė 1865 08 18 Šikšnių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. – 1918 10 08 Kislovodske (Rusija)] – knygnešė, visuomenės veikėja.

Mokėsi Marijampolėje, privačioje Prokopavičienės lenkiškoje progimnazijoje, ruošėsi mokytojos darbiui. Dvejus metus dirbo Peterburge Pipino bibliotekoje ir kt., gyveno pas vyresnįjį brolių Antaną. Grįžusi į Lietuvą, 1896 m. ištekėjo už gydytojo Kazio Griniaus ir buvo jo bendražygė iki mirties. Nuo 1895 m. pradėjo gabenti iš M. Lietuvos ir platinti liet. spaudą. Gyvendama su vyru Virbalyje, vėliau Kudirkos Naumiestyje, organizuodavo liet. spaudos pargabenimą iš M. Lietuvos, globojo politinius kalinius. Pati parsinešdavo liet. spaudos iš Širvintos (M. Lietuva). 1897 m. nugabeno nelegalios socialdemokratinio turinio spaudos į Vilnių. Palaikė ryšius su Vincu Kudirka – pargabendavo jam iš M. Lietuvos liet. spaudos, nuveždavo laiškus į Širvintos pašto dėžutes. Apie 1898 m. kartu su Antanu Baltrušaičiu užsakė išspausdinti Leipcige škaplierius su liet. užrašais, pargabeno juos į Lietuvą ir platino. Gyvendama Marijampolėje, organizavo pirmąjį liet. chorą ir pirmą viešą liet. vaidinimą „Amerika partyje“ dalyvavo 1905 m. revoliucijoje – teikdavo pagalbą revoliucionieriams ir politiniams kaliniams, išgelbėjo iš psichiatrijos ligoninės knygnešį J. Kanclerį. Bendradarbiavo liet. spaudoje (slap. Dėdienė). Aktyviai dalyvavo „Šviesos“ draugijos ir pirmos liet. mokyklos Marijampolėje kūrime. 1906 m. kartu su vyru buvo areštuota. Antrą kartą areštuota 1908 m. dėl veiklos „Šviesos“ draugijoje. Kalvarijos kalėjime kalinta apie 3 mėnesius ir 18-kai mėnesių abu ištremti į Vilnių. 1915 m. dėl paūmėjusios ligos išvyko gydytis į Kaukazą, čia, gyvenant Kislovodske, kartu su dukra Gražina buvo bolševikų nušauta.

Pavilčius Jonas

[gyveno Šuklių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Apie 1902 m. iš jo buvo atimtos 2 liet. knygos. Knygų gaudavo iš knygnešio Antano Baltrušaičio.

Pazareckas Juozas

[gimė apie 1855, gyveno Vištyčio k., Vilkaviškio aps. – 1925, ten pat, palaidotas Vištyčio kapinėse] – valstietis, knygnešys.

Turėjo 2 ha žemės. Liet. spaudos parsinešdavo iš M. Lietuvos kartu su kitomis prekėmis. Žandarų sulaukytas pasivadino Kambliausku. Pavyko pabėgti. Žandarai Vištytyje ieškojo Kambliausko. Tęsė spaudos platinimą.

Petkaitis Konstantinas

[gimė 1859 11 09] – kunigas, knygnešys, rėmėjas.

Baigė Seinų kunigų seminariją. Į kunigus įšventintas 1883 m. ir paskirtas vikaru į Rumbonis (Alytaus r.), 1885 m. – į Vištytį (Vilkaviškio r.). Nuo 1888 m. kunigavo įvairiose Lenkijos parapijose. Rodos, kad liko Lenkijoje. Į Lenkiją jo brolis valstietis siuntinėdavo katalikišką liet. spaudą (Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą).

Petraitienė (Boklerienė)

[gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Atgabendavo liet. spaudos į Naumiestį knygnešiui Antanui Baltrušaičiui. Bendradarbiavo su knygnešiu Juozu Kancleriu.

Petravičius Jonas

[gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps. – tėviškėje po Pirmojo pasaulinio karo, palaidotas Kudirkos Naumiesčio kapinėse] – knygnešys.

Buvo labai stiprus. Pasienio sargybinis, vienas būdamas, vengdavo jį sulaikyti. Nešdavo spaudą iš M. Lietuvos. Pargabentą spaudą duktė Agota nunešdavo į Kudirkos Naumiestį Antanui Baltrušaičiui. Bendradarbiavo su knygnešiu Jurgiu Dženkaičiu. Norintiems emigruoti padėdavo slaptai pereiti sieną. Su knygomis buvo sulaikytas, nuteistas tremties į Minską. Į tėviškę grįžo po spaudos draudimo panaikinimo, praradęs sveikatą.

Petravičiūtė – Ramanauskienė (Petravičia) Agota

[gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps. – 1942 Vilniuje, palaidota Rasų kapinėse] – valstietė, knygnešė.

Kilusi iš ūkininko šeimos – knygnešio Jono Petravičiaus duktė. Jaunystėje padėdavo platinti spaudą savo tėvui. Vėliau pati gabendavo iš M. Lietuvos ir pristatydavo Antanui Baltrušaičiui į Kudirkos Naumiestį arba į kitą jo nurodytą vietą.

Petrika J.

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

„Sietyno“ draugijos Bartninkų skyriaus (Vilkaviškio aps.) narė. Platino liet. spaudą, lipindavo atsišaukimus. Artimiausi bendradarbiai – draugijos nariai: J. Bulvičius, K. Kerevičius, J. Kizlaitis.

Petrika Silvestras

[gimė 1849 05 25 – 1896 08 03 Lankeliškių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps.] – kunigas, knygnešys.

1872 09 15 įstojo mokytis į Seinų kunigų seminariją. Čia tuo metu mokėsi Petras Kriaučiūnas, su kuriuo draugystė išliko visą gyvenimą. Įšventintas į kunigus 1877 01 28. Kunigavo Lenkijos parapijose. 1881 m. perkeltas į Lietuvą, iki 1892 – Naumiesčio (Šakių r.) vikaras, 1893 – 1894 Slavikų (Šakių r.) vikaras. Nuo 1895 m. iki mirties – Lankeliškių parapijos klebonas. Turėdavo liet. spaudos, kurią perduodavo knygnešiui kun. M. Sederevičiui. Į Marijampolę Petriui Kriaučiūnui atgabendavo „Aušrą“. Perneštas per sieną knygas susikraudavo į savo vežimą ir važiuodavo lyg iškvietas pas ligonį. Susitikęs žandarus skambindavo varpeliu. Tai būdavo ženklas, kad kunigas važiuoja pas ligonį. Pas jį liet. spaudos atėdavo knygnešys Petras Andriukaitis. Spaudos jam atnešdavo knygnešys J. Povilaitis. Kartais pats eidavo knygų į M. Lietuvą. Muitinėse kunigų tuo metu dar nekrėsdavo. Žandarai įtarė platinant liet. spaudą, būdavo kratų.

Petrukaitis (Petriukaitis) Pijus

[gimė 1877 04 25 Jurkšų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – siuvėjas, knygnešys.

Baigė pr. mokyklos 3 skyrius. Mokėsi siuvėjo amato. 1897 m. įstojo į LSDP. Nuo 1902 m. platino spaudą, kurią gaudavo iš Antano Grudzinsko. Atveždavo į Veiverius mokytojų seminarijos auklėtiniams. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, platino revoliucinę spaudą. 1905 m. vežė traukiniu spaudą. Prasidėjus traukinyje kratai, iššoko iš vagono, susižeidė koją, buvo areštuotas. Vėliau koją amputavo. Nuo 1933 04 01 paskirta 50 Lt knygnešio premija.

Pietaris (Pieteris) Kazimieras Adolfas

[gimė 1880 Žiūrių – Gudelių k., Vilkaviškio aps. – 1916 05 02 Maskvoje] – gydytojas, visuomenės veikėjas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Mokėsi Marijampolės g-joje. Palaikė ryšius su knygnešiais. 1901 m. įstojo į slaptą „Artojų“ draugiją. Susidraugavo su Liudviku Ciplijausku, kartu su juo dalyvavo slaptai ruošiant vaidinimą „Amerika pirtyje“, kuris buvo suvaidintas 1901 m. pas kaimyną Motiejų Šnirpūną. Buvo vienas iš artistų – Antanas. Užmezgė

ryšius su knygnešiais V. Palukaičiu, S. Matulaičiu, J. Dženkaičiu, J. Kačergiu ir kt. Dažnai susitikdavo Pilviškiuose. Gaudavo iš jų liet. spaudos. 1902 m. įstojo į Maskvos universiteto Medicinos fakultetą. Studijuodamas dalyvaudavo slaptuose studentų liet. sueigose. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. 1905 m. buvo areštuotas ir pusę metų kalėjo Kalvarijos kalėjime. 1908 m. baigė studijas, dirbo gydytoju Irkutske, o grįžęs į Lietuvą – Kaune. Pirmojo pasaulinio karo metu vėl atsidūrė Rusijoje. Dirbdamas gydytoju fronte prie Bobruisko, užsikrėtė šiltine. Pervežtas gydyti į Maskvą.

Piežaitis Jonas

[gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Žandarai 1897 05 kratė jo namus, rado keletą liet. knygų. Buvo kaltinamas jų platinimu, suimtas ir išvežtas į Kalvariją. Be to, buvo įskųstas, kad jis pristatydavo liet. knygas 1896 m. vasarą suimtam Jonui Jasinskui. Su J. Jasinsku padaryta akistata.

Pilius Juozas

[gimė a. 1876 Paežerių k. ir vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Žandarai 1896 09 04 kratė jo butą ir rado I liet. kalendorių. Kratos priežastis buvo knygnešės K. Jutaitės suėmimas. Tardoma prasitarė, kad knygų gavusi iš Juozo Piliaus.

Plečkaitis Motiejus

[gyveno Juodupėnų k., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1895 m. iš jo buvo atimtas laikraštis „Vienybė lietuvininkų“.

Podolskas (Padolskas) Juozas

[gimė apie 1862, gyveno Vilkaviškyje] – knygnešys.

Pasienio sargybiniai 1892 05 10 jį sulaikė prie Šiaudiniškių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. ir atėmė 3 liet. knygas.

Podolskas (Podolskis) Tomas

[gimė 1850 Kupreliškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Vertėsi medpadžių gamyba. Žandaras jo bute 1896 04 09 rado 2 liet. kalendorius. Byla buvo nutraukta dėl caro 1896 05 14 manifesto.

Ponas (slapyvardis, pavardė nežinoma)

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Apie 1890 – 1891 atnešdavo liet. spaudos knygrišiu Jokūbui Pauliukevičiui, gyvenusiam Pilviškiuose (Vilkaviškio aps.). Pas J. Pauliukevičių tuo metu knygrišystės amato mokėsi būsimasis knygnešys Juozas Rimša.

Povilaika Motiejus

[gyveno Čyčkų k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Per kratą 1896 07 14 iš jo buvo atimtos 3 liet. knygos ir 9 paveikslai su liet. tekstais.

Pranckevičius Matas

[gimė Keturvalakių parapijoje, Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėjas.

Mokėsi Marijampolės g-joje, Charkovo (Ukraina) universitete. 1893 m. dalyvavo Vilkaviškyje surengtame 10 metų liet. spaudos („Aušros“) minėjime. Dar dalyvavo V. Kudirka, Petras ir Antanas Kriaučiūnai, P. Matulaitis, S. Leonavičius, V. Palukaitis, J. Bulota (8 žmonės).

Prapuolenis Bronius

[gimė 1878 01 27 Pocviečio k., Žaliosios vls., Vilkaviškio aps. – 1965 07 18 Orland Parke, IL] – inžinierius, pedagogas, publicistas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas.

Mokėsi Marijampolės, Liepojos (Latvija) g-jose. Priklausė slaptam Liepjos liet. moksleivių būreliui, įkurtam 1894m. Į liet. spaudą („Ūkininką“, „Vienybę lietuvininkų“. „Tėvynės sargą“ ir kt.) pradėjo rašinėti dar būdamas gimnazistas. Buvo veiklus šio būrelio narys. 1903 m. baigė Rygos politechnikos institutą cheminės technologijos inžinieriaus laipsniu. Čia studijuodamas bendradarbiavo su knygnešiu Liudviku Jakavičiumi, dalyvavo slaptos „Šviesos“ draugijos veikloje. Baigęs studijas dirbo Gardino rinkliavų įstaigos spirito varyklų ir alaus gamyklų valdiniu tikrintoju. Keliaudamas po visą guberniją tyrinėjo išlikusius lietuviybės pėdsakus. 1909 m. savais pinigais Tilžėje pradėjo leisti J. Vanagaičio redaguojamą, bet jo sumanytą žurnalą vok. k.

„Allgemeine litauische Rundschau“, ėjusį ligi Pirmo pasaulinio karo. Jis ne tik apmokėjo pirmaisiais metais leidimo išlaidas, bet žurnale ir bendradarbiavo, pasirašydamas Perkūnelio slapyvardžiu. Paaiškėjus jo ryšiams su tuo žurnalu ir sužinojus, kad jis buvo kai kurių prieš caro administraciją nukreiptų straipsnių autorius, B. Prapuolenis nuo 1913 01 01 iškeltas į Irkutską – Tolimųjų Rytų muitinių apygardą. 1921 m. grįžęs iš Sibiro Lietuvon, paskirtas muitinių departamento direktoriumi. Jis paruošė muitinių įstatymo projektą, svorinius muito tarifus ir prekių nomenklatūrą. Nuo 1923 m. finansų ministerijos patarėjas, 1925 – 1937 VDU Matematikos – gamtos fakulteto vyr. asistentas. Spaudoje pradėjo rašinėti dar gimnazistu būdamas. Bendradarbiavo „Tėvynės sarge“, „Šaltinyje“, „Vilniaus žiniuose“, „Viltyje“ ir kt. pasirašinėdamas Pašeimeniečio slapyvardžiu, kartais inicialais B. P., retai kada pavarde. J. Vanagaičio 1938 m. išleistoje knygoje „Kovos keliais“ įdėjo savo atsiminimus apie M. Lietuvą. 1940 m. bolševikų atleistas iš tarnybos. 1944 m. išvyko iš Lietuvos, 1945 – 1946 gyveno Wiesbadeno liet. stovykloje, 1949 m. atvyko į JAV ir apsigyveno senelių prieglaudoje Orland Parke prie Čikagos.

Prapuolenis Kazimieras

[gimė 1858 03 01 Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps. – 1933 04 17 Palangoje, palaidotas bažnyčios šventoriuje] – kunigas, publicistas, spaudos darbuotojas, knygnešių rėmėjas.

1870 m. įstojo į Marijampolės g-ją, kurią baigė 1876 m., čia ypač susidraugavo su V. Kudirka ir J. Bulota. Du metus pasimokęs Varšuvos kunigų seminarijoje išstojo dėl aktyvios polonizacijos. Mokytojavo netoli Varšuvos. 1879 m. įstojo į Peterburgo kunigų seminariją. 1889 – 1904 dirbo Mogiliovo arkivyskupo metropolinės kurijos Peterburge sekretoriumi. Nesutarus lenkams su rusais, jis buvo atleistas iš sekretoriaus pareigų. 1902 m. parengė spaudai Mogiliovo arkivyskupystės 1903 metų rubricėles, kuriose buvo lietuviškų tekstų tradiciniu raidynu. Rūpinosi liet. spaudos atgavimu. Jo pastangomis Peterburge katalikų katedroje buvo leista liet. sakyti pamokslus ir giedoti. Buvo veiklus Peterburgo liet. visuomenės darbuotojas, išrūpino caro valdžios leidimą Peterburgo labdarinėjai lietuvių ir žemaičių draugijai steigti. 1904 m. išvažiavo į Seinus ir su bendraminčiais įsteigė ir redagavo žrn. „Vadovas“ ir „Šaltinis“. Daug rašė patriotinio turinio straipsnių nukreiptų prieš lenkinimo politiką. 1913 m. parašė ir išleido kn. „Lenkų apaštalavimas Lietuvoje“, kuri vėliau buvo išversta į prancūzų ir lietuvių kalbas. 1919 – 1921 buvo Romos šv. Stanislovo bažnyčios rektorius, neoficialus lietuvių atstovas Vatikane. 1921 – 1925 – Tikybos departamento direktorius. Už nuopelnus lietuvių tautai ir Tėvynei apdovanotas LDK Vytauto Didžiojo ir Gedimino ordinais.

Prečaitienė Ieva

[gyveno Kataučiznos k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Liet. spaudą iš Kudirkos Naumiesčio nešė į Vilkaviškį, Kisiniškius, Pilviškius.

Pumeris Simonas

[gimė apie 1857, gyveno Dobilyno k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Liet. spaudos parsigabendavo iš M. Lietuvos, taip pat imdavo iš knygnešio A. Ulevičiaus ir kt. Į Tilžę kurį laiką eidavo kartu su Andriumi Jermala. Vėliau A. Jermala pas jį sustodavo grįždamas iš M. Lietuvos. Jis parsigabentą spaudą slėpdavo kaimyno Antano Ulevičiaus ūkyje, čia klūone turėjo įsirengęs slėptuvę. Spaudos nunešdavo į Pajevonį ir tolimesnes gyvenvietes (Krosną, Kalvariją ir kt.). Spaudos pas jį atvažiuodavo Juozas Mickevičius. Akcizininkai 1901 05 12 kratė jo namus ir rado 3 liet. spaudos ryšulėlius. Juose buvo 3 kalendoriai ir 9 elementoriai. Caro paliepimu nubaustas 1 mėn. arešto policijos areštinėje. 1903 02 17 pasienio sargybiniai jį vėl sulaikė su liet. spauda, taip pat surado 2 knygų sąskaitas. Caro 1903 07 23 paliepimu nubaustas 3 mėn. arešto policijos areštinėje. Bausmę atliko Vilkaviškyje.

Račkauskaitė – Piečaitienė

[gyveno Kataučiznos k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietė, knygnešė.

Agotos Račkauskaitės – Seniausienės sesuo. Liet. spaudą gabeno iš M. Lietuvos ir platino Kudirkos Naumiesčio apylinkėse. Gyveno kartu su sūnumi.

Radušis Antanas

[gimė 1848 06 12 Oranų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. – 1918 09 04 Šilavote (Prienui)] – kunigas, knygnešys, visuomenės veikėjas.

Mokėsi Marijampolės g-joje, nuo 1870 m. – Seinų kunigų seminarijoje. 1874 02 28 įšventintas į kunigus. Paskirtas vikaru į Punską. 1877 m. perkeltas į Hožą (Augustavo dekanatas), 1878 m. į Alvitą (Vilkaviškio r.), 1891 m. – į Skriaudžius (Prienu r.). Nuo 1896 m. – Šilavoto klebonas. Jau besimokydamas Marijampolėje kartu su P. Kriaučiūnu dalyvavo slaptame liet. moksleivių būrelyje. Seinų kunigų seminarijoje platino liet. knygas. Visose parapijose, kuriose kunigavo rūpinosi liet. spaudos platinimo reikalais. Platinti knygas skatino

savo parapijiečius. Vikaraudamas Šakiuose padėjo Saliamonui Banaičiui, būsimam liet. spaudos platintojui, pasirengti egzaminams į Marijampolės g-ją. Platino tuo metu pradėtą leisti „Aušrą“ ir kt. liet. spaudą Šakių parapijoje. Prsidėjo prie varpininkų, buvo „Varpo“ leidimo komiteto narys., dalyvavo 1892 m. varpininkų suvažiavime, bet vėliau nuo varpininkų pasitraukė. Ūdrijos ir Šilavoto parapijose užrašė apie 180 liet. liaudies dainų su melodijomis. Rinkinį įteikė prof. E. Volteriui. 1905 m. dalyvavo Didžiojo Vilniaus Seimo darbe. Pinigais ir darbu rėmė švietimą. Bendradarbiavo periodinėje spaudoje.

Radziukynas Motiejus

[gimė 1837 02 14 Sutrės k., Žagarių vls., Lazdijų aps. – 1912 07 16 Krosnoje (Lazdijai)] – kunigas, knygnešys.

Baigė Seinų kunigų seminariją ir 1860 m. įšventintas į kunigus. Prasidėjus 1863 m. sukilimui vikaravo Garliavoje (Kauno r.). ragino žmones prisidėti prie sukilimo ir padėti sukilėliams, laidojo juos. Už paramą sukilimo dalyviams buvo suimtas ir išstremtas į Išimo miestelį (Vakarų Sibiras). Tremtyje praleido 12 metų. Grįžęs 1877 m. kunigavo Prienuose. 1879 – 1880 – Lazdijų vikaras. Iš čia perkeltas į Keturvalakius (Vilkaviškio r.). Vikaraudamas platino liet. spaudą, tarp jų ir M. Valančiaus knygeles. Buvo rusų administracijos tardytas. Nuo 1886 paskirtas Krosnos klebonu (Lazdijų r.). Brolis Juozapas Radziukynas buvo varpininkas, knygnešių rėmėjas.

Ramanauskas Juozas

[gimė 1870 Lapankos k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. – 1944 05 22 Minersville, Pa., JAV] – knygnešys, visuomenės veikėjas.

Vengdamas arešto 1889 m. atvyko Shenandoach, PA. Čia įsitraukė į kunigo Aleksandro Burbos vedamą kovą prieš lenkinimą, telkė lietuvius į draugijas. Bendradarbiavo liet. spaudoje. 1893 m. su klieriku A. Miluku kurį laiką leido „Garsą Amerikos lietuvių“. Paveiktas Jono Šliūpo dirbo su laisvamaniais. 1905 m. įsitraukė į Liet. socialistų sąjungą, vėliau – į komunistų partiją.

Ramonaitis Juozas

[gyveno Ramoniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., vėliau Marijampolėje – 1940 03 05 ten pat] – kalvis, knygnešys.

Dirbo Juozo Bliūdžiaus dirbtuvėse Marijampolėje. Įsitraukė į „Artojų“ draugijos veiklą. Parsigabentą liet. spaudą platino Marijampolės apylinkėse. Bendradarbiavo su knygnešiais Antanu Rucevičiumi, Juozu Bliūdžiumi ir kt. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, platino atsišaukimus, juos lipdydamas pakelėse. Kelis kartus dideles knygų siuntas nuvežė iki Vilniaus. Nuo 1934 07 01 paskirta 30 Lt valstybinė knygnešio premija.

Ramonaitis Mykolas

[gimė apie 1846, gyveno armoniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija 1904 06 07 kratė jo namus ir sode rado ryšulį su liet. spauda. Jis buvo suimtas ir iki birželio 29 jam taikytas kardomasis areštas Vilkaviškyje, paskui paleistas už 500 rb užstatą. Bylą nutraukė 1904 09 03 Suvalkų gubernijos pasitarimas.

Ravas Jurgis

[gyveno Kylininkų k., Vilkaviškio aps. – 1897 01 01] – valstietis, knygnešys.

Policija 1896 10 kratė jo namus ir rado 2 liet. kalendorius.

Riklikytė – Baltrušaitienė (Ryklytė, Rykliūtė) Ona

[gimė 1877 06 20 Šilgalių k., Slavikų vls., Sakių vls. – 1969 04 06 Vaterburyje (JAV)] – samdinė, knygnešė.

Knygnešio Antano Baltrušaičio žmona. Liet. skaityti ir rašyti išmokė motina prie ratelio. Paūgėjusi tarnavo Kudirkos Naumiestyje. Susipažino su Antanu Baltrušaičiu, kurį ji įtraukė į knygnešystę: pamokė, kaip spaudos parsinešti iš M. Lietuvos ir platinti. Dažniausiai į M. Lietuvą eidavo per Šūkelių k. (Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.). Čia buvo gana patogi vieta: negili Širvintos upė, arti prie sienos gyveno ūkininkai. Gerai pažinojo knygnešį J. Kandlerį, kartais su juo eidavo liet. spaudos į M. Lietuvą, pagelbėjo jam, kai buvo sužeistas, pranešė marijampoliečiams knygnešiams apie jo areštą. Daug knygų pristatydavo A. Baltrušaičiui, taip pat nešdavo į Vilkaviškį gydytojui J. Bagdonui ir netoliese, Kisiniškiuose (prie Alvito) gyvenusiam mokytojui V. Palukaičiui, Naumiestyje – K. Griniui. 1900 06 25 ją sulaukė Naumiesčio muitinės užkardoje ir batuose rado liet. spaudos. Per kratą jos bute dar rasta 1 liet. elementorius ir 1 knyga. Nubausta 14 dienų arešto policijos areštinėje. 1901 m. ištekėjusi už A. Baltrušaičio pradėjo dar aktyviau dirbti – pati nuykdavo į Tilžę užpirkti knygų, organizuodavo jų pernešimą per sieną, parneštus spaudinius slėpdavo. Artinantis antrajai sovietų okupacijai, kartu su vyru pasitraukė į Vokietiją.

Rimša Juozas

[gimė 1875 08 24 Naudžių k. (buv. Margių), Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1970 12 24, ten pat] – valstietis, knygrišys, knygnešys.

Liet. skaityti ir rašyti mokė motina ir mokyklos mokytojas A. Kilna. Mokėsi Paežerių valdinėje pradžios mokykloje. Baigusį mokyklą tėvai nuvežė į Pilviškius mokyti knygrišystės amato pas Jokūbą Pauliukevičių, kuris kartu buvo ir liet. spaudos platintojas. Spaudos atnešdavo Antanas Kriaučeliūnas. Pramokęs amato, atidarė knygrišyklą. Susipažino ir pradėjo bendradarbiauti su knygnešiais Motiejumi Baltūsiu, Juozu Kačergiu, Juozu Kancleriu ir su Pilviškiuose gyvenusiu gydytoju Stasiu Matulaičiu. Liet. spaudos pradėjo atnešti Juozas Kancleris. 1892 m. kartu su M. Baltūsiu užsisakė „Varpą“ ir „Ūkininką“. Perskaitę perduodavo kitiems kaimynams. Pats pradėjo rinkti prenumeratą. 1897 – 1899 jau turėjo apie 100 „Ūkininko“, 35 „Varpo“ ir 11 „Tėvynės sargo“ prenumeratorių. 1895 02 21 buvo krata, bet rado tik duotas įrišti maldaknyges, kurių nepaėmė. 1896 m. iš Stasio Matulaičio gavęs atsišaukimų, klijavo Gižuose, Šunskuose, Pilviškiuose. 1897 m. į Pilviškius vietoj ištremto S. Matulaičio atvyko gydytojas Kazys Grinius, kuris dar aktyviau įtraukė jį į knygnešystę. Vilkaviškyje susipažino su gydytoju Bagdonu, mokytoju Vincu Palukaičiu. Spaudą platindavo Gižų, Pilviškių apylinkėse, perduodavo į Seinų kunigų seminariją Vincui Mickevičiui, į Vilnių – Valentinui Urbanavičiui. Priklausė „Sietyno“ draugijai, aprūpindavo spauda draugijos Pilviškių kuopelę. 1899 m. jis pats nuvyko į Tilžę. Begrįžtant 1899 02 18 Vilkaviškio geležinkelio stotyje iškrito vienas laikraščių pundas. Pasienio sargybinių buvo sulaikytas ir nugabentas į Kalvarijos kalėjimą. Po kelių savaičių, kovo 7 d., paleistas už 1000 rb užstatą, bet gegužės 23 d. vėl suimtas ir išvežtas į Kalvariją. Caro 1899 11 10 paliepimu ištremtas 2 metams. Tremties vieta pasirinko Odesą. 1902 m. pr. grįžo į Lietuvą. Tais pačiais metais įstojo į LSDP. Pradėjo gabenti bei platinti ir socialdemokratinę spaudą, atsišaukimus. 1904 01 30 ūkyje buvo krata, bet liet. spaudos nesurado. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, vėl buvo kalintas. Sėkmingai ūkininkavo tėvo jam paliktame ūkyje. Bendradarbiavo spaudoje liet. spaudos draudimo metais, tiek ir vėliau.

Rimša Petras

[gimė 1881 11 23 Margių k. (dabar Naudžiai), Vilkaviškio aps. – 1961 10 02 Kaune, palaidotas Petrašiūnų kapinėse] – dailininkas, skulptorius, knygnešys.

Platinti spaudą paskatino brolis Juozas Rimša. Padėdavo slėpti atgabentą į Naudžius spaudą, pristatydavo laikraščius prenumeratoriams, lipindavo atsišaukimus. 1896 m. kartu su Vincu Grikičiu rengė lenteles, kuriose aplinkinių kaimų ir mokyklų pavadinimai buvo užrašyti liet. raidėmis, ir naktimis jas prikaldavo vietoj rusiškų. Brolis Juozas apie tai žinojo, pritardavo ir padėdavo. Apie 1898 m. padėdavo broliui lipinti bei platinti liet. atsišaukimus. Dalyvavo slaptos „Sietyno“ draugijos veikloje. Atlikdavo įvairias užduotis: palaikydavo ryšius, rinko mokesčius, nunešdavo ir slėpdavo 1900 – 1903 privačiai mokėsi Varšuvoje, 1903 – 1904 Paryžiaus dailės mokykloje, 1904 – 1905 Krokuvos dailės akademijoje. 1905 m. grįžo į Lietuvą. 1907 m. su kitais įkūrė lietuvių dailės draugiją, prisidėjo prie jos parodų rengimo. 1909 – 1911 Peterburge mokėsi „Dailei skatinti“ draugijos mokykloje, dalyvavo rusų dailininkų parodose. 1923 – 1924 tobulinosi Londone, 1928 m. Italijoje. 1935 – 1938 keliavo po JAV. Nuo 1900 m. dalyvavo parodose. Surengė apie 10 individualinių parodų. Ankstyvoji kūryba realistinė, ryškaus socialinio turinio; kūriniai: skulptūrų kompozicijos - „Lietuvos mokykla 1864 – 1904“ (dar vadinama „Vargo mokykla“; 1906, 1914, 1921, 1940, 1957), trilogija „Artojas“ (1907, 1922, 1923), „Gana to jungo“ (1909) ir „Finale“ (1910); „Ant pirmos žolės“ (1911); portretai (biustai – motinos, 1910, T. Naruševičiaus, 1924; reljefai – Motiejaus Valančiaus, 1904, Jono Basanavičiaus, 1906, V. O'Haros, P. Parkerio, abu 1923). Nuo 3 dešimtmečio ėmė kurti naujo stiliaus kūrinius, pasižyminčius savita, dekoratyvia formų stilizacija, grafiško pobūdžio ornamentišku („Safyras“, 1921, „Diena ir naktis“, 1922, dvipusės skulptūros „Riteris“, 1931, Dariaus ir Girėno paminklo projektas, 1934). Nuo 1923 m. kūrė medalius („Vilnius – Lietuvos sostinė“, 1923; Klaipėdos išvadavimo, 1924; „Gedimino sapnas“, 1905 metų Lietuvių suvažiavimo Vilniuje, „Kova“, „Nori unijos“, visi 1925 – 1926), reljefinius portretus (Žemaitės, 1926; E. Ortman, 1935; A. Kalvaitienės, Pašakarnyčių, abu 1937), Iliustravo knygų (Vydūno „Amžina ugnis“, 1912 – 1913; Prano Mašiotto „Žiemą ir vasarą“, 1920, ir „Sparnuočiai“, 1922). Tarybiniais metais medalius kūrė daugiausia kultūrinio visuomeninio gyvenimo aktualijų temomis: „Karas ir taika“, Juozo Gruodžio šešiasdešimtmečio (abu 1945), „400 metų lietuviškai knygai“ (1947), „Kristijonas Donelaitis“ (1955).

Romaitis Jonas

[gyveno Ramoniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija 1904 m. pradžioje kratė jo ir Mykolo Romaičio namus, rado 13 liet. kalendorių, kitokių knygų ir 13 laikraščių.

Rucevičius Antanas

[gimė 1880 05 30 Pavembrių k., Lankeliškių vls. ,Vilkaviškio aps. – 1949 04 11 Kaune] – spaudos darbuotojas, vertėjas, knygnešys.

Mokėsi Marijampolės g-joje. Čia besimokydamas (apie 1894) pradėjo skaityti liet. spaudą. 1898 m. baigęs 6 klases toliau mokėsi Jelgavos ir Liepojos g-jose. Aktyviai dalyvavo slaptųjų moksleivių būrelių veikloje. Stokodamas tolesniam mokslui lėšų, 1900 m. sugrįžo į Marijampolę, tęsė mokslą g-joje, vertėsi privačiomis pamokomis. Susirgęs mokslą g-joje nutraukė, bet liko gyventi Marijampolėje. Pradėjo dalyvauti visuomeninėje veikloje. 1901 07 01 karu su bendraminčiais Suvalkijoje įkūrė „Artojų“ draugiją, buvo vienas jos vadovų, turėjo slaptą „Ūkininko“ redakcijos adresą, kuriuo siųsdavo savo ir kitų rašančiųjų korespondencijas, surinktą tautosaką. Gabeno ir platino liet. spaudą, organizavo jos gabenimą iš M. Lietuvos. Tuo reikalu pats slapta važinėjo į Tilžę, esančių liet. laikraščių redakcijas ir į Rokaičius pas M. Zauniūtę. Į Marijampolę daug spaudos atveždavo Juozas Mickevičius. A. Rucevičius arba Juozas Bliūdžius perimdavo iš jo spaudą ir paslėpdavo pas kitus draugijos narius aplinkiniuose kaimuose, o iš čia jau naktimis parsinešdavo miestan ir išdalydavo kitiems knygnešiams. Nuveždavo į Suvalkus – Karaliui, į Vilnių – J. Vileišiui, į Šiaulius – P. Višinskiui, A. Janulaičiui, J. Biliūnui. Paštu išsiųsdavo į Odesą, Peterburgą, Jakaterinoslavą, Varšuvą. Siųsdavo korespondencijas į „Ūkininką“, „Varpą“, „Naujienas“. Suorganizavo vaidintojų trupę, kuri 1901 – 1902 Marijampolės apylinkėse suvaidino apie 10 slaptų spektaklių. 1902 m. įstojo į Kazanės pramonės mokyklą. Prasidėjus „Artojų“ draugijos bylai, žandarai kratė jo butą Kazanėje, rado 10 kažkokio anticarinio leidinio lapelių lenkų k. ir jų vertimą į liet. kalbą, cenzūruotos A. Vilkutaičio komedijos „Amerika pirtyje“ rankraštį. Nuo 1903 07 25 jam paskirtas kardomasis areštas Marijampolėje, rugpjūčio mėnesį paleistas už 1000 rb užstatą ir išsiųstas į tėviškę. Dėl caro 1904 08 11 manifesto byla nutraukta. Vėliau gyveno Vilniuje ir Kaune, dirbo redakcijose, leidyklose, spaustuvėse. 1905 m. dirbo „Vilniaus žinių“ redakcijoje, 1908 – 1910 Seinuose „Šaltinyje“, 1909 m. redagavo vaikams skirtą leidinį „Šaltinėlis“. 1918 m. įkūrė „Švyturio“ knygų leidimo bendrovę. Priklausė Vilniaus lietuvių artistų bendrovei – buvo aktorius ir režisierius. 1928 – 1938 „Spindulio“ spaustuvės vedėjas. Išleido apsakymų rink. „Rugiapjūtė“ (1905), atsiminimų, išvertė dramos kūrinių, romanų (A. Schnitzlerio „Fariziejai“, 1920; G. Zapolskos „Kvailų žmonių tragedija“, 1929; P. Benoit „Aurora“, 1931, ir kt.).

Rudaitis Jonas

[gyveno Daugėlaičių k., Kybartų vls., Vilkaviškio vls.] – valdininkas, knygnešių rėmėjas.

Tarnavo Kybartų muitinėje prižiūrėtoju. Padėdavo knygnešiams pergabenti per muitinės sieną liet. spaudą.

Rudvalis Motiejus

[gimė 1876 01 23 Keturvalakių k., Vilkaviškio vls.] – knygnešių rėmėjas.

1895 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. Palaikė ryšius su knygnešiu gyd. Petru Matulaičiu, tuo metu dirbusiu Seinuose. Gyd. P. Matulaičio patariamasis pradėjo susirašinėti su „Sietyno“ draugijos nariu Pranu Matulaičiu. Žandarams 1897 m. užtikus šią draugiją ir jo laiškus, gegužės mėnesį, kai buvo parvykęs atostogų į savo tėviškę, buvo kratytas. Surado daug ranka rašytų eilėraščių (aiškino, kad dalis yra jo kūrybos). Kaltintas priklausymu „Sietyno“ draugijai, taip pat patriotine propaganda. Dvi su puse savaitės taikytas kardomasis areštas Kalvarijos kalėjime, paskui paleistas už 200 rb. užstatą. 1897 m. iš kunigų seminarijos pašalintas. 1899 02 03 caro paliepimu nubaustas 6 mėn. kalėjimo ir 1 m. tremties už Kuršo gub., Pavyslio ir Šiaurės vakarų kraštų. Kalėjo Peterburge, tremties vietą pasirinko Slavutį, Voluinės gub.

Ružaitė – Parataitienė Ona

[gimė 1859 Būblelių k., Pūstelninkų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė.

Nuo jaunų dienų jau žinojo apie knygnešius. Tėvas Stanislovas Ružas parsinešdavo liet. spaudos iš M. Lietuvos. Paaugusi tarnavo virėja. 1882 m. ištekėjo už Simano Parataičio ir apsigyveno Kudirkos Naumiestyje (Šakiai). Tarnavo šeimininke pas mokytojus Pranciškų Užupį ir Stasį Piečiauską. Mokytojams pasiūlius nuo 1889 m. pradėjo gabenti iš M. Lietuvos liet. spaudą ir gabeno iki spaudos draudimo panaikinimo. Eidavo į Širvintą per pasienio muitinės postą. Parsinešdavo maldaknygių, elementorių, kalendorių, laikraščių ir kt., ir perduodavo mokytojams, pas kuriuos tarnavo, taip pat vietiniams kunigams. Nešant per muitinę 6 elementorius, buvo sulaikyta ir 17 parų uždaryta į areštinę.

Sabaitienė Marijona

[gyveno Šuklelių k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps. – 1923 ten pat] – knygnešė, knygnešių globėja.

Aktyviai dirbo knygneše 1890 – 1904. Pargabendavo iš M. Lietuvos liet. spaudos knygnešiu Antanui Baltrušaičiui. Jos sūnus Juozas ir Vincas Sabai (Sabaičiai) taip pat gabendavo A. Baltrušaičiui liet. spaudą. Pati ji platino spaudą, kurios visuomet turėdavo savo namų slėptuvėse. Eidami į M. Lietuvą arba grįždami

jos namuose apsidodavo knygnešiai. Ypač ši vieta buvo mėgstama knygnešių Juozo Kanclerio, Onos Riklikytės – Baltrušaitienės ir kt.

Sabas – Sabaitis Juozas

[gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps., vėliau – Kudirkos Naumiestyje (Tilto g. 16), Šakių aps.] – knygnešys.

Parsigabendavo iš M. Lietuvos liet. spaudos knygnešio Antano Baltrušaičio užsakymu. Taip pat artimai bendradarbiavo su Juozu Kancleriu – padėdavo jam pargabenti iš M. Lietuvos liet. spaudos, ją slėpti, platinti. Parneštą spaudą perduodavo kitiems knygnešiams, kurie ją gabeno toliau į krašto gilumą, platindavo. Jis aprūpindavo spauda ir knygnešį Joną Dubinską. Buvo įtariamasis, persekiojamas, bet su knygomis neįkliuvo. Brolis Vincas taip pat buvo knygnešys. Nuo 1939 03 01 paskirta 25 Lt knygnešio premija.

Sabas – Sabaitis Vincas

[gyveno Slibinų k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps., vėliau – Meištų k., Būblelių vls., Šakių aps.] – knygnešys.

Pargabendavo iš M. Lietuvos liet. spaudos Antano Baltrušaičio užsakymu. Taip pat artimai bendradarbiavo su Juozu Kancleriu – kartu su broliu jam padėdavo pargabenti iš M. Lietuvos liet. spaudos, ją slėpti, platinti. Parneštą spaudą perduodavo kitiems knygnešiams, kurie ją gabeno toliau į krašto gilumą, ją platindavo. Buvo padavęs prašymą knygnešio pensijai gauti.

Sakalauskas Jonas

[gimė apie 1861, gyveno Pūstapėdžių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

Policininkas 1900 01 22 Jurgio Sakalausko namuose rado 1 liet. kalendorių. Knygos savininku prisipažino ten gyvenęs brolis Jonas. Buvo nubaustas 5 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Sarpalius Motiejus

[gyveno Znočkų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.]

1896 06 iš jo buvo atimta 1 liet. knyga (Pamokslai).

Sederevičius (Sederavičius, Sideravičius) Martynas

[gimė 1829 11 09 Plėgių k., Lukšių vls., Šakių aps. – 1907 03 07 Sudarge (Šakiai)] – kunigas, religinių raštų leidėjas, vertėjas, knygnešys, liet. spaudos platinimo organizatorius.

Tėvas vaikystėje pamokė liet. rašto. Baigęs Lukšių kunigo A. Tatarės įsteigtą parapiinę mokyklą, toliau mokėsi Marijampolės keturklasėje mokykloje. Baigusį mokyklą jį pradėjo globoti pusbrolis kunigas Antanas Martynaitis (Marcinskis), tuo metu dirbęs Varšuvos vyskupijoje. Išvykęs pas pusbrolių į Varšuvą ir dar šiek tiek pasimokęs, 1855 m. įstojo į Varšuvos kunigų seminariją. Vėliau persikėlė į Seinų kunigų seminariją. 1858 11 27 vysk. M. Valančius išventino jį kunigus, kviesdamas talkinti dorinimo, švietimo ir blaivinimo darbe. 1858 – 1863 – Alvito (Vilkaviškio aps.) vikaras. Čia gyvendamas nuykdavo į Eitkūnus, kur susipažino su ūkininkais lietuviais. Ragino žmones mokyti savo vaikus lietuviškai, surasdavo daraktorius ir pats daraktoriavo. 1863 sukilimo metais slapstėsi Žemaitijoje. Čia susipažino su policijos nuovados, kurios teritorijoje slapstėsi, viršininku Serafinu Kušeliausku. Ši pažintis M. Sederevičiui vėliau turėjo labai didelės reikšmės. Grįžęs į Užnemunę vikaravo Griškabūdyje, Liudvinave ir Šakiuose. 1873 m. paskirtas Sudargo klebonu. Patogi geografinė padėtis (parapija ribojasi su M. Lietuva) leido atsiskleisti jo, kaip religinių raštų kūrėjo, vertėjo, leidėjo ir platintojo, talentui. Jo suburta organizacija tęsė tuo metu jau likviduotos vysk. M. Valančiaus organizacijos darbą, apimdama visą Užnemunę ir didelę dalį Žemaitijos. Leido ir platino tik religinio turinio spaudinius. Parengė ir išleido apie 30 knygelių ir maldaknygių. Jų platinimą laikydamas ypač svarbiu reikalu, pats tapo knygnešiu, subūrė ir išugdė daug padėjėjų. Talkino kunigai, apšvietę ūkininkai, vietos inteligentai. Pats važinėdavo vežimu, kuriame buvo pasidirdinėš dvigubą dugninę. Keliaudavo daugiausia naktimis po tolimiausias parapijas Suvalkijoje ir Žemaitijoje, nuveždavo knygu į Seinų kunigų seminariją, Kauną ir kt. Buvo drąsus ir kartu atsargus, ištvermingas ir sumanus knygnešys. Mokėdavo panaudoti caro valdininkų silpnybes, jų polinkį į alkoholį. Už pinigus padėdavo pernešti per sieną spaudinius ir muitininkai. Atvykusius daryti kratų gausiai pavaišindavo, todėl ir knygų nė karto nebuvo radę ir pats nebuvo areštuotas. Turtų nesusikrovė, viską išleisdavo knygų spausdinimui ir platinimui. Išleido apie 30 knygų.

Sidabra Antanas

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Knygnešys Vincas Matusevičius rašė, kad kartu su A. Sidabra eidavo į M. Lietuvą parsigabenti liet. spaudos.

Sigmundas (Zigmantas) Motiejus

[gimė apie 1828 Unijos dvare (buvo vadinama Pyragine), dvaras, buv. Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – dvarininko tarnas, knygnešys.

Virbalio muitinėje 1892 03 22 iš jo buvo atimtos 4 lietuviškos knygos. Spalio 7 d. jį teisė Suvalkų apygardos teismas ir nubaudė 1 rb bauda.

Skatikas Jonas

[gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1904 10 29 jį sulaikė Virbalio muitinėje (Vilkaviškio aps.) su 1 religine knyga (Naujas altorius).

Skinkys (Skinkis) Jonas

[gimė 1879 12 12 Antupių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1947 06 21 Vilniuje] – farmacininkas, dramaturgas, knygnešys.

Pradžios mokyklą baigė Žemojoje Panemunėje (Šakiai). 1892 – 1898 mokėsi Marijampolės g-joje. Gyvendamas Sienauskienės bendrabutyje buvo čia susibūrusio nelegalaus mokinių liet. ratelio narys. Per atostogas su broliu Juozu (vėliau baigusiu kunigų seminariją) vežiojo po kaimus liet. laikraščius, kalendorius, knygas. Liet. spaudą laikydavo bendrabučio rūsyje. Dėl liet. veiklos 1898 m. g-ją turėjo palikti. Vienerius metus mokė vaikus. 1899 m. nuvykęs į Peterburgą dirbo vaistinėje mokiniu ir ruošėsi brandos atestato egzaminams. 1891 m. išlaikęs brandos egzaminus, Peterburgo karo medicinos akademijoje išlaikė provizoriaus padėjėjo egzaminus – tapo farmacininku. 1910 m. Kijevo universitete baigė farmacijos studijas, gavo provizoriaus laipsnį. Studijų metais dalyvavo liet. studentų būrelio veikloje, ne kartą žandarų buvo kratomas, persekiojamas. 1914 m. apsigyveno Grozne, administravo miesto savivaldybės vaistinę ir įsteigė Lietuvių draugiją, 1918 m. gyveno Kislovodske. 1919 m. grįžo į Lietuvą. Dirbo vaistininku Vilkaviškyje, Joniškyje, Vilniuje. 1926 – 1930 – Lietuvos konsulas Argentinoje. Paskelbė 11 pjesių mėgėjų scenai.

Skinkys (Skinkis) Juozapas

[gimė 1870 12 01 Antupių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1943 01 25 Žemoji Panemunė (Šakiai)] – kunigas, poetas, publicistas, knygnešys.

Mokėsi Lukšių ir Vilkaviškio pr. mokyklose, Suvalkų g-joje. Jau besimokydamas platino tarp mokinių liet. spaudą. 1889 – 1894 mokėsi Seinų kunigų seminarijoje. Įšventintas į kunigus 1894 07 01 vikaravo Igliaukoje, Sintautuose, Garliavoje, Keturvalakiuose, Vygriuose, Lukšiuose, Zapyškyje. Nuo 1909 m. klebonavo Žemojoje Panemunėje. Seminarijoje garsėjo kaip dainininkas ir liet. dainų mokytojas, rašinėjo į seminarijos slaptus liet. laikraščius („Knapč“, „Visko po biskį“, „Viltį“). Visose parapijose, kuriose dirbo, platino liet. spaudą. Bendradarbiavo su knygnešiu kun. M. Sederavičiumi, buvo jo padėjėjas. Važinėdamas po parapijų kaimus dalydavo žmonėms liet. knygeles. Rašė eilėraščius lietuvių ir lenkų kalbomis, parašė poemą „Šv. Cecilija“. Jono slapyvardžiu paskelbė straipsnių „Vilniaus žiniose“, „Šaltinyje“ ir kt. Rinko tautosaką kompozitoriui J. Šimkui yra padainavęs apie 100 dainų. Nuo 1907 m. priklausė Lietuvių mokslo draugijai. Buvo didelis praeities gerbėjas, rinko senuosius raštus, išsaugojo nemažai liet. rankraščių, senų dokumentų. Paliko Žemosios Panemunės parapijos istorijos rankraštį. Pirmojo pasaulinio karo metais buvo pasitraukęs į Rusiją. 1918 m. grįžęs vėl klebonavo Žemojoje Panemunėje. Čia atgaivino pradžios mokyklą, įsteigė „Žiburio“ draugijos skyrių, turėjo įvairius bandymų laukelius ir mokė ūkininkus pavyzdinčiai ūkininkauti. [Eilėraščius rašė lenkų kalba.]

Skinkys (Skinkis) Simonas

[gimė 1842 10 09 Antupių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1937 04 16 Žemoji Panemunė (Šakiai)] – kunigas, tautosakos rinkėjas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas, knygnešių rėmėjas.

Mokėsi Antupių ir Vilkaviškio pr. mokyklose. Baigęs Marijampolės g-jos 4 klases, trejus metus mokytojavo Gižuose (Vilkaviškio r.). 1864 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją, 1868 03 07 įšventintas į kunigus. Nuo 1870 m. buvo Seinų vyskupijos kurijos sekretorius, vėliau kurijos vedėjas. Seinuose jis pirmasis mokė vaikus katekizmo lietuviškai. 1879 – 1888 vikaravo Pajevonyje ir Lukšiuose. 1888 – 1918 – Žemosios Panemunės parapijos klebonas. Čia klebonaudamas skatino blaivybę, platino liet. spaudą – maldaknyges ir religines knygeles, rėmė jų leidimą pinigais. Rinko tautosaką ir perduodavo ją Petruui Kriaučiūnui. Palaikė ryšius su kitais kovotojais už lietuvių. Surinko daug medžiagos lietuvių – rusų kalbų žodynui, buvo pradėjęs jį rašyti, bet nebaigė.

Skystimas Andrius

[gyveno Baltrakio k., Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1903 10 24 jis atėjo į Vilkaviškio valdybą prašyti legitimacinio bilieto sienai pereiti ir per apsirikimą vietoj asmens pažymėjimo iš kišenės išsitraukė liet. atsišaukimą.

Skorulis Mykolas

[gimė apie 1850, gyveno Vilkaviškyje – 1936 09 08] – bažnyčios sargas, knygnešys.

Liet. spaudą pradėjo gabenti apie 1874 m. ir dirbo iki spaudos draudimo panaikinimo. Gabeno daugiausia iš Tilžės dvasinio turinio liet. ir latviškas knygas, kartais savo lėšomis jas ir spausdino Tilžėje arba Karaliaučiuje. Slėpdavo pas pažįstamus Vilkaviškyje ir aplinkiniuose kaimuose. Artimai bendradarbiavo su knygnešiais J. Pautieniumi ir K. Maikausku, kauniečiu Mykolu Simanoniū. Platinimui parduodavo knygų paupariams Gurskiui, Alšauskui, M. Staškuvienei ir kt. Didelius kiekius išsiuntinėdavo ir išveždavo į tolimas Suvalkų ir Kauno gubernijos vietas. Latviškas knygas iš Lenkijos (Čiževo stotis, Lomžos gub.) traukiniu persiųsdavo pažįstamiems užsakovams į Zarasus, taip pat į Daugpilio arba Balbienenos stotis (Latvijoje). 1887 m. Kaune žandarų su 116 liet. maldaknygių sulaikė knygnešę M. Staškuvienę, kuri pasakė jas gavusi iš Mykolo Skorulio. Išvengti represijų – jam padėjo apsimestinis lenkavimas.

Slabinskas Jonas

[gyveno gyveno Pociviečio k., Augalų vls., Vilkaviškio aps.]

1898 11 28 iš jo Virbalio muitinės zonoje buvo atimta 1 liet. maldaknygė.

Slivinskas Antanas

[gimė 1855 09 22 – 1905 08 28 Sintautų k., Šakių r.] – kunigas, knygnešių rėmėjas.

1873 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1878 09 29 įšventintas į kunigus ir paskirtas kapelionu į Rumbonis (Alytaus r.). 1881 m. perkeltas vikaru į Pakuonį (Prienuų r.), 1884 m. – į Radkus (Augustavo dekanatas). 1885 – 1887 buvo be pareigų. 1888 m. paskirtas vikaru į Lukšius. Čia vikaraujant apie 1890 m. buvo žandarų įtartas ir tardomas dėl liet. spaudos platinimo, kai įkliuvo knygnešys Jonas Kriaučiūnas. 1891 m. perkeltas į Miroslovą, 1893 m. – į Alvitą (Vilkaviškio r.), 1897 m. – į Punską (Lenkija), 1899 m. vėl perkeltas į Pakuonį, 1900 m. – į Kaimelį (Šakių r.), 1903 m. – į Sintautus (Šakių r.).

Stalioraitis Jonas

[gimė 1858 06 23 Zygmantų k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1934 03 14 Kubilėlių k., Būblėlių vls., Šakių aps.] – mokytojas, varpininkas, spaudos bendradarbis, knygnešys.

Mokėsi Marijampolės g-joje. Čia baigęs 3 klases toliau mokėsi Varšuvos g-joje. Baigęs 4 klases, 1874 m. įstojo į Seinų kunigų seminariją. 1878 m. iš seminarijos pašalintas už aktyvų lietuviybės skleidimą. 1880 m. Veiverių mokytojų seminarijoje išlaikė egzaminus mokytojo vardui gauti. Mokytojavo Suvalkų gubernijoje – Vižainyje, Vištytyje, Šiaudinėje, Slavikuose. Gyvendamas pasienio miesteliuose lengviau gaudavo liet. spaudos, taip pat ir atsišaukimų, kuriuos sėkmingai platindavo. Slaptai mokė vaikus lietuviško rašto: po pamokų pasilikdavo liet. vaikus katalikus tikybos pamokoms. Vietoj tikybos mokydavo liet. skaityti ir rašyti. Yra mokęs ir knygnešio Jono Povilaičio vaikus. Pas J. Povilaitį užsisakydavo liet. laikraščius. Lietuviškos spaudos taip pat gaudavo iš Juozo Būčio. Pažinojo ir bendravo su V. Kudirka – kartu mokėsi g-joje ir kunigų seminarijoje. Nunešdavo į M. Lietuvą Varpo redakcijai V. Kudirkos rankraščius. Rašė korespondencijas į „Varpą“, vėliau į „Vilniaus žinias“. 1910 persikėlė gyventi į Kudirkos Naumių. Po poros metų Kubilėlių k. nusipirko ūkį ir toliau mokytojavo Kudirkos Naumiestyje (iki 1928 m.). Atšventęs 50 m. mokytojavimo jubiliejų išėjo į pensiją. Apdovanotas Gedimino IV laipsnio ordinu.

Stanaitis Pranas

[gimė 1869 08 26 Matarnų k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio r. – 1936 03 20 Kaune, palaidotas Slabadų kapinėse (Juodupėnų vls., Vilkaviškio r.)] – fizikas, statybos inžinierius, visuomenės veikėjas, knygnešių rėmėjas.

Baigė Marijampolės g-ją, čia mokydamasis kartu su kitais įkūrė liet. moksleivių būrelį. Toliau mokėsi Maskvos universiteto matematikos – fizikos fakulteto ir Maskvos aukštojoje technikos mokykloje. Dalyvavo Maskvos lietuvių studentų draugijos veikloje. Dirbo Rusijoje kaip geležinkelių statybos inžinierius. Pasižymėjo kaip uolus kovotojas dėl lietuvių teisių. Dirbo įvairiose valstybinėse įstaigose. Buvo pažįstamas su Petru Vileišiu, su juo bendradarbiavo, parengė P. Vileišio geležies dirbinių gamyklos projektą Vilniuje. P. Stanaičio vardu į Rusiją buvo siunčiamos liet. knygos, skirtos ten gyvenusiems lietuviams. Pats jas atsiimdavo iš stoties. Į Lietuvą grįžo 1922 m., iš pradžių tarnavo valstybės kontrolėje, 1924 m. perėjo susisiekimo ministeriją, kur 1924 m. buvo Telšių – Amalių geležinkelio statybos viršininko padėjėjas, 1925 m. paskirtas ministerijos inspektoriumi; 1929 m. plentų ir vandens kelių valdybos viršininkas, 1930 m. plentų ir vandens kelių

valdybos direktoriaus padėjėjas, nuo 1933 m. ligi mirties pašto valdybos direktorius. Veikė „Lietuvos atgimimo“ draugijoje, „Tautininkuose“, „Verslininkuose“ (pasirašinėjo Verslo redaktoriumi).

Stanelis Juozas

[gyveno Paliūnų k., Būdviečio vls., Lazdijų aps., vėliau – Geisteriškių k., Keturvalakių vls., Vilkaviškio aps. – 1910 Coaldale, Pa (JAV)] – valstietis, pauparis, knygnešys.

Liet. spaudos parsiveždavo iš M. Lietuvos pasienyje gyvenusių knygnešių. Slėpdavo savo ūkyje ir perduodavo pas jį atvykstantiems knygnešiams. Pas jį apsidavė eidami į M. Lietuvą knygnešiai Jurgis Ripelis, Andrius Jermala ir kiti. 1894 03 13 policija jį patikrino Židikuose prekiaujantį devocionalijomis ir surado liet. spaudos. Knygos perduotos Kauno gubernijai. Apie nuobaudą žinių nerasta. Sūnūs Petras, Antanas ir Juozas žinojo apie slaptą tėvo veiklą, patalkindavo jam. Žandarai įtarė platinantį spaudą. Jis, vengdamas persekiojimo ir arešto, 1900 m. kartu su sūnumi Antanu slapta išvyko į JAV. Po 1905 m. revoliucijos išvyko ir visi trys sūnūs. Jis dirbo anglų kasyklose, dalyvavo Lietuvių socialistų sąjungos veikloje. Žuvo šachtoje per avariją.

Staniškis Vincas

[gimė apie 1850 Išlandžių k., Gižų vls., Vilkaviškio aps. – apie 1920 Kinešmoje (Rusija)] – mokytojas, kalbininkas, varpininkas, knygnešių rėmėjas.

Baigė Marijampolės g-ją ir Maskvos universitetą. Apie 1880 m. atkeltas į Marijampolės g-ją, dėstė graikų, lotynų ir lietuvių k. Bendradarbiavo su P. Kriaučiūnu. Gaudavo „Aušrą“. Pirmuosius „Aušros“ numerius persiuntė gyd. Petru Matulaičiui. Vienam Seinų klierikui neatsargiai parašius, kad liet. raštų galima gauti pas Staniškį, laišką sugriebė inspektorius, ir po 1895 m. Staniškis buvo nutremtas mokytoju į Lomžą. Gyvendamas Marijampolėje ir Lomžoje kasmet aukodavo 25 rublius „Varpo“ reikalams, dr. K. Griniui suteikdavo žinių apie Marijampolės ir kitų mokyklų rusinimą. Parvykęs vasaros atostogų iš Lomžos susitikdavo su buvusiais mokiniais, liet. spaudos platintojais.

Stankevičienė Ona

[gimė apie 1862 Strielčiškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps., gyveno ten pat, vėliau Kudirkos Naumiestyje (Sakiai), nuo 1903 Vilkaviškyje] – tarnautoja, samdinė, knygnešė.

Su vyru Augustinu apsigyveno Kudirkos Naumiestyje, abu tarnavo sargais muitinėje. Retkarčiais parsigabendavo iš M. Lietuvos liet. spaudos. Bet greitai susekė ir abu buvo atleisti. Persikėlę į Vilkaviškį dirbo kiemsargiais, nuomojo daržus, augino kiaules. 1903 m. sūnus Pranas pradėjo tarnauti pas ūkininką Juozą Mičiulį (Matuliškių k., Vilkaviškio aps.). Pas J. Mičiulį knygnešiai atnešdavo slėpti liet. spaudą. Čia Pranas Stankevičius susipažino su knygnešiais, padėdavo platinti spaudą. Nunešdavo spaudos į Vilkaviškį savo motinai Stankevičienei Onai, kuri ją platindavo Vilkaviškio miestelyje ir aplinkiniuose kaimuose. Daug knygų Vilkaviškyje perduodavo siuvėjui Juozui Miščikui. Už platinamą spaudą pinigų neimdavo. Daug atsisaukimų išplatindavo Vilkaviškio miestelyje, kai eidavo ryte šluoti gatvių. Aktyviai dalyvavo 1905 m. revoliucijoje. Gabeno ne tik spaudą, bet ir ginklus. 1907 m. buvo areštuota ir apie 1,5 m. sėdėjo kalėjime.

Stankevičius

[gyveno Vilkaviškyje] – knygnešys.

Aprūpindavo liet. spauda pradėjusį knygnešio darbą Antaną Baltrušaitį. Vėliau pats iš A. Baltrušaičio imdavo platinimui spaudos.

Stankevičius Stasys

[gyveno Garšvinių k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1897 m. rugsėjo ir gruodžio mėn. Opšrūtų k. (Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.) buvo išklijuotas atsisaukimas „Broliai lietuviai!“ Ieškant kaltininkų, kratyti jo tėvo Motiejaus Stankevičiaus namai Varnagirių k. (Alytus). Rasta 1 liet. knyga apie Kražių žudynes ir daug sūnaus Stasio laiškų, kurie rodė, kad jis gauna ir platina „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą“, „Varpą“. Jis nuo kvotos pasislėpė.

Staškuvienė Marija

[gyveno Vilkaviškyje] – valstietė, knygnešė.

Pasienio sargybinis ir žandaras ją sulaukė 1887 02 24 Kauno geležinkelio stotyje ir po drabužiais rado 116 liet. maldaknygių. Sakė jas gavusi iš bažnyčios sargo Mykolo Skorulio, gyvenusio Vilkaviškyje.

Staugaitis Antanas

[gyveno Parausių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

Nuolat prenumeruodavo ir knygnešiai jam atnešdavo liet. laikraščių („Varpa“, „Ūkininką“). Daug liet. spaudos pristatydavo knygnešys Juozas Rimša.

Staugaitis Jonas

[gimė 1868 06 01 Omentiškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1952 01 18 Kaune, palaidotas Petrašiūnų kapinėse] – gydytojas, varpininkas, knygnešys, visuomenės veikėjas.

Liet. skaityti ir rašyti išmoko iš kaimo daraktoriaus Glavacko. 1876 – 1879 lankė Liudvinavo pradinę mokyklą. Vėliau mokėsi Marijampolės g-joje. 1887 – 1893 studijavo Varšuvos universitete mediciną. Jau pirmaisiais studentavimo metais (1888) jis įsitraukė į slaptos „Lietuvos“ draugijos veiklą. 1894 – 1919 (su pertraukomis Rusijos ir Japonijos, I pasaul. karo metais) gyveno Šakiuose. Vertėsi gydytojo praktika. 1918 – 1919 buvo Šakių aps. gydytojas, Šakių aps. ligoninės vedėjas. Už nuopelnus Lietuvos medicinai Lietuvos universitetas 1929 m. J. Staugaičiui suteikė medicinos garbės daktaro vardą. 1945 m. jam pirmam respublikoje suteiktas nusipelnusio gydytojo vardas. J. Staugaitis į visuomeninę veiklą įsitraukė dar studijų Varšuvoje metais. Buvo „Lietuvos“ draugijos (1888 – 1889) Varšuvoje steigėjas ir narys. Priklausė varpininkams, 1888 – 1890 dalyvavo jų suvažiavimuose. Artimai bendradarbiavo su Vincu Kudirka. Priklausė LDP. Buvo aktyvus „Varpo“, „Ūkininko“, „Lietuvos ūkininko“, „Vilniaus žinių“, „Lietuvos žinių“ bendradarbis, finansinis rėmėjas. Palaikė ryšius su knygnešiais. Šakiuose įsteigė „Ugniagesių“ draugiją, buvo ilgametis jos pirmininkas. Kilus Rusijos ir Japonijos karui buvo mobilizuotas į kariuomenę, tarnavo karo gydytoju. Karui pasibaigus grįžo į Šakius. Ten įkūrė Marijampolės ūkininkų draugovės Šakių skyrių, kuris netrukus išsiplėtė ir virto Sintautų, Lukšių ir Plokščių skyriais. Jis buvo visų skyrių vadovas. Šakiuose dar įsteigė švietimo draugijos „Šviesa“ skyrių ir buvo jos pirmininkas. Už visuomeninę veiklą 1909 m. buvo suimtas 5 mėn. ir kalinamas Kalvarijos kalėjime. Jis buvo išrinktas į Lietuvos Steigiamąjį Seimą. Priklausė LVS frakcijai, LVS ir LSLDP frakcijų blokui. Buvo Sveikatos komisijos narys. Nuo 1920 07 05 pakeitė Kazį Grinių Užsienio reikalų komisijoje. Jis dar buvo išrinktas ir dirbo I, II, III Seimuose. Su kitais įsteigė knygų ir laikraščių leidimo AB „Varpas“ (veikė 1920 – 1940), daug metų priklausė jos valdybai, jai pirmininkavo. Buvo LSS narys ir ilgametis jos valdybos pirmininkas. 1922 – 1940 pirmininkavo Medicinos d-jai Kaune ir kartu buvo žurnalo „Medicina“ redaktorius. Garsėjo labdaringais darbais. Šelpė jaunimą. Nuo 1946 m. ėjo Higienos muziejaus vedėjo pareigas.

Staugaitis Juozas

[Gyveno Parausių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

Nuolat prenumeruodavo ir knygnešiai jam atnešdavo liet. laikraščių. Daug spaudos jam pristatydavo knygnešys Juozas Rimša.

Staugaitis Lukas (Lukošius)

[gimė 1838 02 07 Ramoniškių k., Sintautų vls., Šakių aps. – 1913 08 01 Gižuose, Vilkaviškio r.] – kunigas, vertėjas, knygnešys.

Baigė Marijampolės keturklasę mokyklą ir Seinų kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1865 03 05. Vikaravo Zapyškyje. 1875 m. toms pačioms pareigoms perkeltas į Lukšius, 1876 m. – į Krosną, 1880 m. – į Ūdriją, 1881 m. – į Aukštąją Panemunę, 1881 m. – į Alvitą, 1893 m. – į Miroslovą. 1895 m. paskirtas Didvyžių kuratu, 1901 m. – Barglovo (Lenkija). Nuo 1902 m. – Gižų klebonas. Artimas knygnešio kunigo M. Sederevičiaus bendradarbis – savo darbu ir pinigais daug prisidėjo prie liet. knygų leidimo ir gabenimo į Lietuvą, padėjo uoliai jas platinti. Parūpindavo M. Sederevičiui dvasinio turinio knygų vertimų, pats jas vertė ir perduodavo išleisti. Savo, kaip vertėjo, pavardės nerašydavo. 1888 perdirbo ir išspausdino M. Brundzos „Lietuvišką lamentorių dėl mažų vaikelių“.

Stelmokas A.

[gyveno Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Parsigabendavo liet. spaudos iš M. Lietuvos. Viena iš poilsio vietų ir slėptuvė buvo Barzdų k. valstiečių Maksvyčių sodyboje. Nuo 1905 m. gyveno Pilviškiuose (Vilkaviškio aps.), prekiaavo knygomis, devocionalijomis ir kitomis prekėmis.

Stepšys Juozas

[gimė 1872 Sakalupio k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. – 1921 04 Rockland, Mass (JAV)] – samdomas valstietis, dvaro darbininkas (kumetis), knygnešys.

Broliui Vincentui grįžus iš caro armijos (1893), abu pradėjo gabenti iš M. Lietuvos liet. spaudą. Platino 1893 – 1900. Perneštą per sieną spaudą nugabendavo į Pilviškius (Vilkaviškio r.) Pradedėjus įtarinėjimams, sekimui ir kratoms, 1900 m. emigravo į Škotiją. Dirbo metalo fabrike. Prieš I pasaulinį karą išvyko į JAV. Įsigijo fabrikėlį. Mirė susižeidęs koją (sidūrė vinimi).

Stepšys Vincentas

[gimė 1870 07 07 Sakalupio k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps. – 1954 01 23 Stevenston (Škotija)] – samdomas valstietis, dvaro darbininkas (kumetis) knygnešys.

Tarnavo caro armijoje. Įspyrus arkliui į galvą buvo sužeistas ir 1893 m. demobilizuotas. Grįžęs į gimtinę įsitraukė į liet. spaudos platinimą. Gimtinė buvo netoli Senaširvintės upės, kuria ėjo siena su M. Lietuva. Gerai žinojo visus praėjimus ir sienos apsaugos tvarką. Gabeno liet. spaudą iki 1903 m. Eidavo į M. Lietuvą kartu su jaunesniu broliu Juozu. Pernešę spaudą per sieną toliau gabendavo į Pilviškį (Vilkaviškio r.), kur perduodavo vietiniams knygnešiams. Tais metais Pilviškiuose gyveno knygnešys J. Kačergis, kuris priimdavo jo ir kitų knygnešių atgabentą spaudą, ją slėpdavo, perduodavo platintojams. Iš pradžių į Pilviškį nešdavo pėsčias, vėliau samdydavo vežimą, kuriame buvo pasidaręs dvigubą dugninę. Palaikė ryšius su knygnešiu Juozu Stasiulaičiu. Buvo įtariamas, bet su knygomis nesugautas, arešto pavyko išvengti. Sužinojęs, kad yra policijos ieškomas, pasitraukė į Škotiją. Čia jau gyveno brolis Juozas. Įsidarbino metalo fabrike ir dirbo iki pensijos.

Stoškus Antanas

[gyveno Vokiškėlių k., Augalų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Akcizininkai jį sulaukė 1886 08 18 Alvite (Vilkaviškio r.) vežantį 113 liet. maldaknygių. Jis prieš kvotą pasislėpė, jo arklį su vežimu Virbalio muitinė pardavė iš varžytinių.

Stoškus Motiejus

[gyveno Bardauskų k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1895 m. iš jo buvo atimta 1 liet. knyga.

Strimaitis (Štrimaitis) Juozas

[gimė 1868 11 13 Užbalių k., Vilkaviškio aps. – 1942 09 23 Vilkaviškyje] – knygnešys.

Jaunystėje pramokęs batsiuvio amato, persikėlė gyventi ir dirbti į Vilkaviškį. Draudžiamą lietuvišką spaudą pradėjo platinti būdamas 18 metų. Parsigabendavo iš Tilžės. Dažniausiai eidavo su knygnešiu J. Simonaičiu. Pirkdavo O. Mauderodės spaustuvėje knygelių, laikraščių, maldaknygių, iki 100 rb. vertės. Kai kada spaudos pirkdavo iš Virbalyje gyvenusio knygnešio Vinco Danisevičiaus. Namuose tris kartus buvo kratos, bet arešto pavykdavo išvengti. Platinė pats Vilkaviškio apylinkėse ir parduodavo kitiems platintojams. Iš laikraščių daugiausia platindavo „Žemaičių ir Lietuvos apžvalgą“, o jai nustojus eiti – „Tėvynės sargą“. Talkininkavo susikūrusiai „Sietyno“ draugijai, buvo jos narys. Perduodavo parsigabentos spaudos Jurgiui Lietuvininkui, Juozui Kačergiui ir kitiems. 1897 m. žandarai susekė „Sietyno“ draugiją. Pas J. ir P. Lietuvininkus surado sąskaitas ir sąrašus, kuriuose buvo J. Strimaičio pavardė. Per kratą jo namuose Vilkaviškyje rado naujų knygų ryšulį, kuriame buvo religinio ir pasaulietinio turinio knygų, maldaknygių, kalendorių. Be to, žandarai užtiko sąsiuvinį, į kurį jis užsirašinėjo, kiek gauta knygų, kainą ir pajamas. 1897 04 30 – 1897 10 10 jam paskirtas kardomasis areštas Kalvarijos kalėjime. Paleistas už 300 rb. užstatą. Caro 1899 02 03 paliepimu nubaustas 6 mėn. kalėti ir 2 m. tremties už Pavyslio, Šiaurės vakarų kraštų ir Kuršo gub. Kalėjo Peterburgo „Kryžių“ kalėjimo vienutėje. Tremties bausmę atliko Žitomire. Grįžęs į Vilkaviškį, buvo policijos priežiūroje, bet ir toliau slapta platino draudžiamą liet. spaudą iki spaudos atgavimo. Nuo 1935 11 01 iki gyvos galvos buvo paskirta 25 Lt. knygnešio pensija. 1940 12 sovietų okupacinė valdžia pensijos mokėjimą nutraukė. Nuo 1942 03 01 pensijos mokėjimas pratęstas – po 15 RM mėnesiui.

Striukis (Pravardė?)

Draudžiamosios liet. spaudos platintojas. Vienas aktyviausių slaptos „Spindulio“ draugijos, veikusios 1903 – 1905 Žiūriuose – Gudeliuose (dabar Žiūrių k., Vilkaviškio r.) narių.

Šakalys Juozas

[gimė apie 1867, gyveno Kumečių k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai jį sulaukė 1903 08 31 prie Skardupių kaimo, netoli Pajevonio (Vilkaviškio r.). Dvikinkiam vežime, kuriuo važiuojo jis, buvo rastas maišas su 76 liet. leidiniais (buvo 50 „Varpo“ egz., 1903, nr. 6/7). Tai kytas kardomasis areštas, paskui paleistas už 500 rb užstatą. 1904 03 03 byla nutraukta.

Šarkanevičius

[gyveno Vilkaviškio aps.] – žemdirbys, knygnešys.

1897 – 1899 už liet. spaudą 3 mėn. baustas kardomuoju areštu, paskui paleistas už 600 rb užstatą.

Šaukščius Baltramiejus

[apie 1855 gyveno Vilkaviškio aps. – 1930 02 11 Kisiniškių k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys. Liet. spaudą gabenti iš M. Lietuvos paskatino parapijos kunigai apie 1878 m. Įsitraukė į Sederevičiaus knygnešių gretas. Pats platindavo savo apylinkėje, dalį spaudinių perduodavo paupariams. Buvo daug kartų krečiamas ir areštuotas. Darbavosi iki spaudos draudimo panaikinimo.

Šikšnelis Jonas

[gyveno Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys. 1894 m. iš jo buvo atimtos 4 liet. maldaknygės. Byla nutraukta dėl caro 1894 11 14 manifesto.

Šleivys

[gyveno Gražiškių k., Vilkaviškio aps.] – daraktorius. Slaptai mokė vaikus liet. rašto.

Šmulkštys Juozapas

[gimė 1866 03 14 – 1931 06 21 Bartninkų k., Vilkaviškio aps., palaidotas ten pat] – kunigas, knygnešys. Baigė Seinų kunigų seminariją. 1889 04 06 įšventintas į kunigus ir paskirtas Kalvarijos kalėjimo kapelionu. 1894 m. perkeltas vikaru į Pakuonį (Prienu r.). parapijiečių buvo gerbiamas kaip geras pamokslininkas, draugiškas žmonėms. Daug pasidarbovo stiprindamas lietuvių, platindamas liet. spaudą. Jau anksčiau Pakuonyje prieš jį buvę vikarai Pranas Bučys ir jį pakeitęs Juozas Jankauskas, vietinių knygnešių padedami, platindavo liet. spaudą. J. Šmulkštys atvykęs į Pakuonį netrukus susipažino su čia gyvenusiu knygnešiu, smulkių prekių parduotuvės savininku Antanu Bajoraičiu. Duodavo jam pinigų liet. kalendoriams, brošiūroms pirkti iš knygnešių, ateinančių į Pakuonį. Daugiausia jų pristatydavo Juozas Kancleris. Dalį įsigytų spaudinių A. Bajoraitis pasilikdavo sau, o kitus perduodavo J. Šmulkščiui. Iš apskrities pareigūnų jo giminės sužinojo, kad klebonas Vincentas Bukontas apie vikaro slaptą veiklą skųsdavo žandarams. Jo bute buvo daromos kratos, bet nieko draudžiamo neužtikdavo. 1898 m. žandarai susekė A. Bajoraitį ir namuose padarė kratą rado daug liet. spaudos (už 550 rb). Per kvotą paaiškėjo A. Bajoraičio ryšiai su J. Šmulkščiu, kurio bute taip pat padaryta krata. Caro 1899 06 23 paliepimu dvejiems metams ištremtas į Odesą. Čia susipažino su lietuviais, anksčiau ištremtais į šį miestą. Artimai bendradarbiavo su knygnešiu Juozu Rimša, ištremtu kiek vėliau. Abu susidėję pinigų užsiprenumeruodavo „Varpą“ ir „Ūkininką“, kuriuos reguliariai gaudavo. Grįžęs iš tremties paskirtas vikaru toliau nuo Lietuvos – į Zambrovą (Lomžos vaivadija, Lenkija). Nuo 1907 m. – Plutiškių klebonas (Marijampolės r.). Už parapijiečių reikalų gynimą Pirmojo pasaulinio karo pradžioje išvežtas į Vokietiją. Grįžo 1915 m. ir paskirtas klebonu į Bartninkus (Vilkaviškio r.). Didelę savo biblioteką testamentu užrašė Vilkauskio kunigų seminarijai.

Šopys Juozas

[gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – knygnešys. Nuo 1934 07 01 paskirta 25 Lt knygnešio pensija.

Šprengelis Juozas

[gyveno Vilkaviškyje] 1876 11 26 pasienio sargybiniai jį ir Konstantiną Maikauską sulaikė prie Bajorų ir Sakalupio postų, netoli Kybartų, su liet., lenkiškais ir vokiškais knygomis.

Šteinys E.

[gyveno Gražiškių k., Vilkaviškio aps.] – mokytojas. Gražiškių valdinės mokyklos, įsteigtos 1865 m., pirmasis mokytojas. Slaptai pamokydavo vaikus lietuviškai.

Šteinys Juozas

[gyveno Krūzmergių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps. – 1929 05 15, ten pat, palaidotas Antupių k. kapinėse (Vilkaviškio r.)] – ūkininkas, knygnešys. Spaudos draudimo metais platino liet. spaudą.

Šulinskas Jonas

[gimė apie 1874, gyveno Šūklių k., Kybartų vls., Vilkaviškio aps.] – žemdirbys, knygnešių rėmėjas. Stražnikas jo namuose 1900 05 16 rado liet. 1900 m. kalendorių. Nubaustas 7 d. arešto vėlesniais daboklėje. Pas knygnešį Antaną Baltrušaitį prenumeruodavo liet. laikraščius. Juos slaptai atnešdavo iš Kudirkos Naumiesčio paštininkas J. Šalnaitis.

Šulinskas Vincas

[gimė 1874 Šilsodžio k., Gražiškių vls., Vilkaviškio aps. – 1909 Pajevonyje (Vilkaviškio r.)] – smulkus prekybininkas, knygnešys.

Turėjo nuosavą krautuvėlę. Parsigabendavo liet. spaudos iš M. Lietuvos . Sieną pereidavo netoli Kaupiškių k. (Vilkaviškio r.). Bėgdamas nuo jį persekiojusių žandarų įlindo į beužšalantį ežerą, išbuvo vandenyje apie 2 val., susirgo. Mirė sulaukęs 35 metų. Spaudai nuvežti į kitas gyvenvietes turėjo vežimą su dvigubu dugnu. Veždavo į Kaupiškio, Vištyčio, Pajevonio, Virbalio, Alvito ir kitas tolimesnes apylinkes.

Šurmaitis Jonas

[gimė apie 1863 Vilkaviškio aps. – 1928 Vilkaviškio ligoninėje] – knygnešys.

Švedas Jeronimas

[gimė apie 1882, gyveno Pūstapėdžių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija 1904 03 01 kratė jo namus ir stalčiuje rado 16 liet. knygų. Buvo suimtas ir uždarytas į Vilkaviškio kalėjimą. 1904 09 03 byla nutraukta. Priklausė LSDP, dalyvavo 1905 m. revoliucijoje.

Švilpa Simeonas

[gimė 1864 02 18 Sparvinių k., Griškabūdžio vls., Šakių aps. – 1947, palaidotas Pilviškių (Vilkaviškio r.) bažnyčios šventoriuje] – kunigas, knygnešys.

Mokėsi Seinų kunigų seminarijoje. Įšventintas į kunigus 1886 06 29. Buvo vikaras Novogrudke (Gudija), Kapčiamiestyje (Lazdijų r.) ir 14 metų Prienuose. Paskui perkeltas klebonu į Pilviškius ir čia dirbo iki mirties. Ėjo ne tik Pilviškių klebono, bet ir Marijampolės dekanato pareigas. Buvo geras pamokslininkas, tolerantiškas kitoms tikyboms ir įvairioms organizacijoms. Spaudos draudimo laikais dirbdamas Kapčiamiestyje ir Prienuose platino liet. spaudą, skatino saugoti lietuvių, kėlė tautinį susipratimą.

Tacilauskas J.

[gyveno Aleksandravo k., Vilkaviškio aps.] – valstybės tarnautojas (revizorius), knygnešys.

Apie 1885 – 1890 platino liet. spaudą pietinėje Vilkaviškio r. dalyje. Iš jo liet. spaudos gaudavo pradėjęs knygnešystę Vincas Jokubynas iš Klimavo k. (Marijampolės r.). Apie 1890 m. buvo perkeltas į Prienus.

Tauskus Tomas

[gyveno Merkšiškių k., Šeimenos vls., Vilkaviškio aps.]

Policija 1892 m. iš jo atėmė lietuviškų 1892 m. kalendorių.

Tepliušis Andrius

[gyveno Alvito k., Vilkaviškio aps.] – tretininkas, knygnešys.

Vienas pirmųjų Suvalkijos knygnešių. Vikaraujant Alvite kun. Martynui Sederevičiui, palaikė su juo ryšius, padėdavo platinti liet. spaudą Alvito parapijoje. Rusų žandarams susekus jo darbus, vengdamas arešto, po 1869 m. pasitraukė į Ameriką. Dirbo anglių kasykloje. Po kurio laiko ėmė verstis keliaujančio agento, knygnešio – knygų pardavėjo amatu. Aktyviai dalyvavo Amerikos lietuvių visuomeninėje organizacijoje veikloje.

Tiškevičiūtė Kotryna

[gyveno Paežerių k., Vilkaviškio aps.]

Policininkas ją sulaukė 1869 08 prie Kybartų ir atėmė 1 liet. religinę knygą (M. Valančiaus) ir 10 liet. maldaknygių.

Tupčiauskas Juozas

[gimė 1868 Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – vaistininkas, varpininkas, knygnešys.

Pradžios mokyklą baigė Kudirkos Naumiestyje, toliau mokėsi Marijampolės g-joje. Studento J. Bagdono prikalbintas apie 1890 m. išvažiavo į Maskvą ir 4 metus dirbo Maskvos vaistinėje. Grįžęs į Lietuvą šešerius metus dirbo Kybartų vaistinėje, vėliau pradėjo ūkininkauti tėviškėje. Po spaudos draudimo panaikinimo dirbo prekyboje, baigė pienininkystės kursus. Dar besimokant g-joje J. Bagdonas jam duodavo liet. spaudos. Gyvendamas Maskvoje susitiko su pažįstamais iš Marijampolės g-jos, lankė jų slaptus susirinkimus. Grįžęs į Lietuvą , užmezgė ryšius su knygnešiais (V. Mickevičiumi), J. Rimša, M. Baltūsiu, J. Lozoraičiu, A.

Naujokaičiu, A. Rudaičiu ir kt.), priimdavo nakvoti, pailsėti. Gerai sugyveno su žandais ir aukštesniaisiais valdininkais, kurie pranešdavo apie numatomas kratas. Ypač glaudžiai bendradarbiavo su J. Bagdonu, kuriam iš M. Lietuvos parnešdavo liet. spaudos, nunešdavo jo laiškus į Eitkūnus. Pažinojo ir V. Kudirką, yra buvęs jo namuose, atnešdavo spaudos. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, rašė peticijas, pargabendavo iš M. Lietuvos nelegalios spaudos.

Ulevičius Andrius

[gimė apie 1859, gyveno Gražiškių k., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Parsinešdavo liet. spaudos iš M. Lietuvos. Įkliuvęs nebuvo. Nuo 1892 – 1901 liet. spaudos eidavo kartu su knygnešiu Jonu Katiliumi. Gabendavo ir platindavo elementorius, kalendorius, maldaknyges, laikraščius.

Ulevičius Antanas

[gyveno Dobilynių k. (buv. Lazdynai), Vištyčio k., Vilkaviškio aps. – apie 1940] – valstietis, daraktorius, knygnešių globėjas.

Turėjo apie 6 margus žemės. Slėpdavo Simo Pumerio ir kitų knygnešių iš M. Lietuvos atgabentą liet. spaudą. Dalį spaudinių nuveždavo į Kumečių k. netoli Virbalio (Vilkaviškio r.). Slėptuvės buvo įrengtos kluonelyje ir pašiūrėje. Pas jį užeidavo knygnešys Petras Mikolainis.

Urbaitytė Ieva

[gimė 1869 Turčinų k., Būblelių vls., Šakių aps.] – vienuolė (davatka), knygnešė.

Lietuviškai skaityti išmokė tėvas. Liet. spaudą gabenti ir platinti paskatino kun. M. Sederevičius. Pasiėmusi knygų Sudarge nešdavo į Kudirkos Naumiestį – S. Olekui, į Alvitą kun. Karužai, į Garliavą – kun. J. Grajauskui, Sintautų zakristijonui Jonui basčiui, taip pat į Marijampolę ir kitur. Persikėlus gyventi į Kudirkos Naumiestį knygų platinimas labai pagyvėjo. Keletą kartu su seserimi buvo nuėjusi knygų į Tilžę, bet labiausiai rūpinosi knygų slėpimu ir saugojimu. Slėpdavo ant klebono tvarto, taip pat pas savo draugę Marijoną Brikšniūtę ir klebonijoje pas virėją Mortą. Muitininkas 1904 04 08 ją sulaikė Kauno geležinkelio stotyje su 10 liet. knygų.

Urbaitytė Ona (pravardė Muzikančiūtė)

[gimė apie 1859 Turčinų k., Būblelių vls., Šakių aps. – po 1931] – vienuolė (davatka), knygnešė.

Lietuviškai skaityti išmokė tėvas. Liet. spaudą gabenti ir platinti paskatino kun. M. Sederevičius. Platino spaudą apie 20 m. Pasiėmusi knygų Sudarge nešdavo į Kudirkos Naumiestį – S. Olekai, į Alvitą kun. J. Karužai, į Garliavą – kun. J. Grajauskui, Sintautų zakristijonui Jonui Basčiui, taip pat į Marijampolę ir kitur. Persikėlus gyventi į Kudirkos Naumiestį, knygų platinimas labai pagyvėjo. Pradėjo gabenti knygas iš Tilžės. Per metus nuvykdavo 3 – 4 kartus. Dažniausiai vykdavo viena, keletą kartų buvo nuvažiavusi su seserimi. Iš pradžių knygų imdavo už 30 – 50 rb, o vėliau jau už 200 – 300 rb. Atsiveždavo į Širvintą pas Keilį. Naktį pasamdytas vyras – dvaro prievaizdas D. Dunaitis arba jos brolis Jurgis ties Meištų dvariuku pernešdavo per Šešupę. Pati per Šešupę knygų nenešdavo. Buvo ir nuostolių – knygų ryšuliai gabenant per sieną dingdavo. Liet. spaudą platino aplinkiniuose kaimuose ir bažnytkaimiuose. Daug išdalydavo veltui, todėl pristigdavo pinigų užmokėti už gautus spaudinius. Namuose buvo kratų. Suradę liet. maldaknygių areštavo. Nubaudė 3 savaites kalėti. Nuo 1931 12 01 paskirta 30 Lt valstybinė knygnešio pensija.

Urbonavičius Jurgis

[gimė 1844 04 19 – 1907 08 16 Alvito k., Vilkaviškio aps.] – kunigas, draudžiamosios liet. spaudos platintojas ir platinimo organizatorius.

Į kunigus įšventintas 1869 03 21 ir paskirtas vikaru į Liubavą (Marijampolės r.). Čia dirbo iki 1890 m. Organizavo liet. spaudos (maldaknygių, giesmynų) gabenimą į parapiją. Tam tikslui susirado Skaisčių k. gyventoją Miką Vasiliauską, kuris sutiko nešti knygas iš M. Lietuvos. 1883 m. buvo paskirtas Liubavo klebonu. 1890 m. perkeltas klebonauti į Krasnopolį (Seinų dekanatas, Lenkija), kitais metais – į Vygrius (Lenkija). Nuo 1893 m. – Šakių klebonas. 1901 m. susirgo ir buvo išlaikytinis (rezidentas), nuo 1904 . gyveno Alvite (Vilkaviškio r.).

Vabalas Baltramiejus

[gimė apie 1868 Virbalyje, Vilkaviškio aps. – 1914 Pirmajame pasauliniame kare] – gydytojas, varpininkas, knygnešių rėmėjas.

1887 m. baigė Marijampolės g-ją ir įstojo į Varšuvos universiteto Medicinos fakultetą, baigė 1892 m. Dirbo Varšuvoje okulistu. Buvo vienas iš Lietuvių studentų draugijos steigėjų Varšuvoje (1888). Dalyvavo

varpininkų suvažiavimuose, bet į spaudos bendradarbius neįsitraukė. Rėmė liet. spaudą pinigais. Mirė Rusijoje. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę.

Vaičaitis Antanas

[gimė apie 1849, gyveno Ožkabalių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

1897 01 09 policininkas Gražiškių smuklėje (Vilkaviškio r.) iš jo atėmė 1897 m. liet. kalendorių. Nubaustas 14 d. arešto valsčiaus daboklėje. Bausmę atliko Bartninkuose.

Valinskas (Valickis) Kristupas

[gimė apie 1824, gyveno Galkiemio k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.]

Policija 1896 m. pradžioje jo namuose rado liet. kalendorių. Byla nutraukta.

Vasiliauskas Gustavas

[gyveno Virbalyje, Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Prūsijos pilietis. Muitininkai jį sulaukė 1892 07 09 Virbalio muitinės užkardoje, važiuojantį arkliais iš M. Lietuvos drauge su Juozu Konstantinu Čižausku. Per kratą pas jį rado 3 liet. maldaknyges. Suvalkų apygardos teismas 1893 05 08 nuosprendžiu nubaudė 3 rb bauda arba 2 d. arešto.

Vasiukevičius Juozas

[gimė 1830 04 14 Būdviečių k., Pajevonio vls., Vilkaviškio aps. – 1898 10 20 Sintautuose (Šakiai)] – kunigas, knygnešių ir blaivybės rėmėjas.

Mokėsi pas daraktorių ir dviklasėje mokykloje. Baigė Varšuvos kunigų seminariją. 1856 06 23 įšventintas kunigu. 1856 – 1857 dirbo Omske ir Tomske. 1858 m. Aukštosios Panemunės vikaras. 1861 – 1862 vikaras Raigrode (Lenkija). Nuo 1862 m. – vikaras Veisėjuose. M. Valančiui prašant atkeltas į Lietuvą ir nuo 1864 m. Sintautų klebonas. Klebonavo apie 35 metus zanavykuose. Rūpinosi A. Tatarės rankraščiais ir biblioteka. Rėmė A. Tatarę materialiai, kuris buvo ištremtas į Penzos guberniją. Kunigas „suviniavojo“ ir pakrikštijo daug būsimų garsių žmonių, sintautiškį J. Vailokaitį, J. Staugaitį, Pr. Račiūną ir Pr. Vaičiaičius, J. J. Jakaitį ir kt. Tęsė ir labai palaikė blaivybės siekius. Rėmė knygnešius, slėpė ir platino draudžiamą liet. spaudą. Bendradarbiavo su knygnešių tėvu M. Sederevičiumi.

Vaškevičius Juozas

[gyveno Kaupiškių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis.

Apie 1897 m. pradžią policija iš jo atėmė 1 liet. maldaknygę.

Vencius Jurgis Morkus

[gimė 1855 Būdos k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1938 11 30 Marijampolėje] – aušrininkas, mokytojas, knygnešys, daraktorius.

1878 m. baigė Veiverių mokytojų seminariją, paskirtas mokytojauti Augustavo aps. (Lenkija) tarp unitų. Po dviejų metų (1880) perkeltas į savo gimtinę, į Paežerių mokyklą, 1883 m. – į Sasnavos mokyklą. Vaikus poteries mokydavo liet. kalba. Skaityti ir rašyti taip pat mokė lotyniškėmis raidėmis lietuviškai. Gavę skundą ir padarę kratą pas mokinius surado kelias liet. knygas. Buvo areštuotas, nuvežtas į Marijampolės kalėjimą. Po savaitės paleistas, nubaustas 50 rb bauda. Keturvalakių valdinėje mokykloje mokytojavo apie 40 metų. Pasirodžius „Aušrai“ buvo vienas aktyviausių aušrininkų. Mokytojaudamas valdinėse mokyklose slaptai mokė vaikus liet. skaityti ir rašyti, be to, dar liet. giesmių bei dainų, motyvuodamas, kad jam įsakyta mokyti tikybos. Po pamokų slaptai pasirinkęs kai kuriuos mokinius, mokė savo kambaryje lietuviškai iš liet. elementoriaus. Parūpindavo šiems savo mokiniams liet. elementorių. Rinko tautosaką. Buvo surinkęs apie 5000 įvairių kūrinių. Rašė straipsnius liet. enciklopedijai, lietuvių kalbos žodynui, periodinei spaudai.

Vilčinskas Juozas

[gyveno Kybartuose, Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Pargabendavo iš Eitkūnų (M. Lietuva) į Kybartus (Vilkaviškio r.) „Varpo“ ir „Ūkininko“ rankraščius ir perduodavo redaguoti Stasiui Matulaičiui. Suredagavęs bei papildęs gautą medžiagą S. Matulaitis vėl atiduodavo rankraščius J. Vilčinskui, kuris nunešdavo į Eitkūnus ir paštu pasiųsdavo redakcijai į Tilžę. Padėdavo Lenkų socialistų partijos veikėjui P. Sulkevičiui iš Eitkūnų pargabenti į Lietuvą nelegalią socialistinę spaudą lenkų ir rusų k., nuveždavo ją traukiniu į Vilnių.

Vilktrakis Jonas

[gyveno Užbalių k., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

1895 m. iš jo buvo atimta 18 liet. knygų ir 16 paveikslėlių.

Viltrakis Motiejus

[gimė 1865 Rudžių k., Augalų vls., Vilkaviškio aps. – 1944 01 19 Vilkaviškyje] – knygnešys.

Liet. spaudą platinti pradėjo 1892 m., kai atitarnavęs rusų kariuomenėje apsigyveno Kudirkos Naumiestyje (Šakių r.). Vertėsi fotografo ir knygnešio amatu. Namuose buvo įsirengęs iš M. Lietuvos parsigabendamas liet. spaudos slėptuvę – sandėlį. Tarnaudamas rusų kariuomenėje buvo gavęs medicinos felčerio laipsnį. 1893 m. gavo felčerio tarnybą prie Vilkaviškio aps. gydytojo. Gyvendamas Vilkaviškyje toliau tęsė liet. spaudos platinimą. Iš jo liet. spaudos imdavo knygnešiai Juozas Navickas, Navicko sesuo Mičiulienė, Juozas Rimša ir kt. Daug spaudos nunešdavo 1892 – 1895 Vilkaviškyje dirbusiam gydytojui Petruui Matulaičiui.

Viltrakis Pranas

[gimė 1863 09 01, gyveno Opšrūtų k. (Vilkaviškio aps.)] – valstietis, knygnešys, knygnešių rėmėjas.

Priklausė „Sietyno“ draugijai. Savo ūkyje paslėpdavo knygnešių Juozo Navicko, Juozo Kanclerio pargabentą iš M. Lietuvos liet. spaudą. Pats platino 1883 – 1905 Paežerių, Pilviškių ir Vilkaviškio buv. vls. kaimuose. Nunešdavo liet. spaudos K. Griniui, J. Rimšai, V. Palukaičiui, kun. M. Sakevičiui, kun. V. Paulioniui, taip pat į Pilviškius S. Matulaičiui, J. Kačergiui. 1905 m. revoliucijos metais platino liet. atsišaukimus.

Vingevičius Juozas

[gyveno Viščiakaimio k., Alvito vls., Vilkaviškio aps., vėliau Maldėnų k., Alvito vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Policija 1895 m. pradžioje iš jo atėmė 3 liet. knygas.

Vitkauskas Viktoras

[gimė 1877 Putriškių k., Padovinio vls., Marijampolės aps.] – žemdirbys, knygnešys.

Nuo 1901 m. priklausė „Artojų“ draugijai. Jo namuose kartais vykdavo draugijos susirinkimai, taip pat lietuviški vaidinimai, ir jis kaip artistas juose dalyvaudavo. Įkliuvo 1902 m. birželio mėnesį, kai per kratą surado lietuviškos spaudos. Kaltintas kaip vienas „Artojų“ draugijos vadovų – jos kasininkas, kaip liet. spaudos, atsišaukimų buvusios Kalvarijos apskrities platintojas. Buvo įpareigotas platinti atsišaukimus pietinėje Lietuvos dalyje. Kartu su P. Penčyla pasiekdavo net Suvalkų miestą. Areštuotas, paleistas už užstatą. Nuteistas tremčiai, bet byla nutraukta dėl caro 1904 08 11 manifesto. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, areštuotas Pilviškiuose ir rusų kareivių sumuštas. Reakcijai stiprėjant išvyko į Ameriką. Po Pirmojo pasaulinio karo grįžo į Lietuvą, dirbo agronomu. 1930 m. apsigyveno Giedrių kaime prie Alvito. Kaip tautos sąmonės žadintojui ir knygnešiui nuo 1930 06 01 buvo paskirta 100 Lt valstybinė pensija. 1930 m. Respublikos Prezidento aktu Nr. 994 apdovanotas Vytauto Didžiojo I laipsnio medaliu.

Vizbaras (Vyzga) Jonas

[gimė apie 1867, gyveno Marijanavo k., Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai 1902 05 12 prie Kaupiškių k. (Vištytis, Vilkaviškio r.) pastebėjo nuo M. Lietuvos sienos einančius 6 žmones. Joną ir Marijoną Vizbarus, valstietį Martyną Miesčianskį. Kiti metę maišus, pabėgo. Tarp paimtų prekių surado liet. spaudos. Byla nutraukta.

Vizbaras Marijonas

[gyveno Marijanave, Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Pasienio sargybiniai 1902 05 12 prie Kaupiškių k. (Vištytis, Vilkaviškio r.) pastebėjo nuo M. Lietuvos sienos einančius 6 žmones. Sulaikė Marijoną ir Joną Vizbarus, Martyną Miesčianskį. Kiti, metę maišus, pabėgo. Tarp paimtų prekių surado liet. spaudos. Byla nutraukta.

Vižanskis Jankelis Boruchas

[gyveno Vilkaviškyje] – prekybininkas.

Apie 1888 m. pr. iš jo ir jo žmonos Rachilės (Rocha) Vižanskienės policija atėmė 3 liet. elementorius. Juos pardavinėjo savo namuose.

Vosylius Motiejus

[gyveno Jurkšų k., Alksnėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešių rėmėjas.

Ateidavo 1890 – 1891 į Pilviškius pas knygrišį J. Pauliukevičių atsiimti jam paliktų laikraščių („Ūkininko“ ir „Varpo“).

Vosylius Motiejus

[gimė 1868 Jurkšų k., Alksnėnų k., Vilkaviškio aps. – 1939 03 03 ten pat] – valstietis, knygnešys, visuomenės veikėjas.

Baigė keturias Marijampolės gimnazijos klases. Liet. spaudą pradėjo platinti sulaukęs 16 m. ir platino apie 20 metų (1885 – 1904). Palaikė ryšius su knygnešiais J. Pauliukevičiumi, Juozu Rimša, gaudavo iš jų liet. spaudos. Po spaudos draudimo panaikinimo įsitraukė į legalių liet. draugijų veiklą – priklausė „Lietuvių mokslo“ draugijai, „Žagarei“, „Šviesai“, „Ūkininkų“ draugijai ir kt. 1937 m. parengė ir savo lėšomis išleido praktiškų patarlių ir priežodžių knygą „Gyvenimo mokykla“. 1897 m. apsigyveno Parausių k. (Vilkaviškio r.).

Zolekeris (Zoleckis) Frydrikas

[gimė apie 1866, gyveno Kaupiškių k., Vištyčio vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys. Policija apie 1896 m. pr. iš jo atėmė 1 liet. kalendorių. Byla nutraukta.

Žalnieriukynas (Žalnieriūnas) Kazimieras

[gimė apie 1868 Karužų k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – 1924 Vilkaviškyje] – gydytojas, knygnešys, liet. spaudos ir knygnešių rėmėjas.

Mokėsi Marijampolės g-joje. Studijuodamas Maskvoje priklausė slaptai liet. studentų draugijai. 1899 m. dalyvavo Palangoje pirmame viešame spektaklyje „Amerika pirtyje“. Prasidėjus Liudo Vaineikio bylai 1900 m. K. Žalnieriukynas buvo įtariamasis liet. spaudos rėmimu, platinimu. Tačiau per kratą jo bute įkalčių nerasta, todėl byla jam neiškelta. Baigęs universitetą dirbo gydytoju Smolenske (Rusija). Grįžęs į Lietuvą dirbo Vilkaviškyje ligoninės vedėju. Mirė nuo plaučių džiovos.

Žebrauskas

[gyveno Šūkelių k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys. Knygnešio Antano Baltrušaičio užsakymu pargabendavo jam iš M. Lietuvos liet. spaudos.

Žemaitis

Knygnešys. 1900m. buvo sulaikytas Kybartuose (Vilkaviškio r.) su 100 knygelių vaikams ir dar 75 kitais spaudiniais.

Žemaitytė – Dapkevičienė Marijona

[gyveno Lauckaimio k., Juodupėnų vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešė. Bendradarbiavo su knygnešiu Antanu Baltrušaičiu.

Žemantauskas (Žementauskas) Antanas

[gyveno Gudelių k., Vilkaviškio aps.] – pašto vežėjas, knygnešys. Vežiodamas paštą iš Vilkaviškio į Kudirkos Naumiestį, nemokamai vežiodavo ir liet. spaudą knygnešiui Antanui Baltrušaičiui. Policija 1902 m. rugpjūčio mėn. pab. kratė jo namus ir rado 1902 m. liet. kalendorių. Vėliau A. Žemantauskas išvyko gyventi į JAV.

Žičkus (Žičkis, Žičkauskas) Tomas

[gimė 1884 12 21 Simanėliškių k., Alvito vls., Vilkaviškio aps. – 1929 07 21 Marijampolėje] – pedagogas, aušrininkas, poetas, spaudos darbuotojas, knygnešys, choro vadovas.

Kilęs iš sulenkėjusios šeimos, vedęs lenkę ir sukūręs lenkišką šeimą, buvo P. Kriaučiūno atverstas į lietuvius. Mokėsi Zyplių dvaro mokykloje, 1859 – 1863 – Marijampolės keturklasėje mokykloje. Dalyvavo 1863 m. sukilime. Po amnestijos sukilėliams paskelbimo, 1865 m. baigė Suvalkų g-jos keturias klases ir pradėjo mokytojauti. Gavo mokytojo vietą Krosnos (Lazdijų r.) valdinėje mokykloje ir čia mokytojavo 15 metų (1866 – 1881). Papildomai mokė liet., lotynų ir vokiečių k. norinčius stoti į g-ją. Perkeltas į Marijampolės valdinę mokyklą dirbo 12 metų. Iš mokinių atsiminimų žinoma, kad 1885 m. šioje mokykloje mokė liet. rašto lotynišku raidynu. Švietimo apygardos globėjo dėl to perspėtas viešai raštu įrodinėjo savo teisėtumą ir, kad graždanka netinka liet. kalbai. Buvo lietuviybės puoselėtojas, inteligentų slaptų pasitarimų dėl liet. spaudos atgavimo dalyvis. Bendradarbiavo su g-jos laikų bendramoksliu Kalvarijos vikaru knygnešiu Adomu Grinevičiumi, padėjo jam platinti liet. spaudą. Nuo pirmojo numerio gaudavo „Aušrą“, platino ją. 1884 – 1886 „Aušroje“ paskelbė istorinės ir grožinės literatūros kūrinėlių. Vėliau rašė į „Šviesą“, „Uniją“ (slapyv. T. Linkis). 1892 m. perkeltas mokytojauti į Zubrinką (Suvalkų aps.). 1896 m. išėjo į pensiją ir apsigyveno

Marijampolėje, bet ir toliau mokytojavo Marijampolėje, Degučiuose („Žiburio“ mokyklose), Žaiginyje (Raseinių r.).

Žiemelytė – Mikolainienė Ieva

[gimė apie 1865, gyveno Čižiškių k., Vištyčio apyl., Vilkaviškio aps. – 1940] – valstietė, knygnešė.

Tėvų Žiemelių ūkis buvo šalia knygnešio Petro Mikolainio tėvų ūkio. Jaunystėje tarnavo Vištyčio klebonijoje. Čia dirbdama susipažino su jaunuoju Petru Mikolainiu, tuo metu iš M. Lietuvos jau pradėjusiu gabenti liet. spaudą. Padėdavo P. Mikolainiui pargabenti iš pasienio knygas į Čižiškius. Dalį parsigabentų spaudinių P. Mikolainis paslėpdavo klebonijos klėtyje ir zakristijoje. Ištekėjusi už Juozo Žmuidino apsigyveno savo tėvų ūkyje Čižiškiuose. Tęsė bendradarbiavimą su P. Mikolainiu – kartu su vyru gabeno ir slėpė knygas. Nunešdavo į Kalvariją knygnešiui kun. Adomui Grinevičiui ir Agotai Zigmantaitėi, taip pat Gražiškių zakristijonui, į Vižainį (dabar – Lenkija) ir į kitus bažnytkaimius ir kaimus. Mirus vyrui J. Žmuidinui, 1900 m. ištekėjo už P. Mikolainio tėvo Martyno. Su liet. spauda dabar jau nereikėjo pėsčiai eiti – abu su Martynu važiuodavo vežimu. Ieva Žiemelytė pasipuošdavo kaip martį į krikštynas, o ryšulėlyje būdavo knygos. Policijos buvo įtariama, kratoma, bet knygų nesurado. Apie I. Žiemelytę liet. spaudos platinimą paliudijo A. Zigmantaitė.

Žilinskas Antanas

[gimė 1877 03 28 Bebrininkų k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1962 06 19 Brukline (JAV)] – knygnešys, visuomenės veikėjas.

Baigė Pilviškių pradžios mokyklą. Į liet. spaudos platinimą įtraukė Pilviškiuose gyvenęs St. Matulaitis. Priklausė „Sietyno“ draugijos Pilviškių kuopelei, buvo šios kuopelės išdinininkas. 1901 m. išvyko į JAV, dirbo žemės ūkyje, metalo pramonėje, siuvyklose. Priklausė socialdemokratų sąjungai. Bendradarbiavo JAV liet. spaudoje.

Žilinskas Bronius

[gimė 1881 Juodupių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps. – 1947 Kaune, palaidotas Petrašiūnų kapinėse] – knygnešys.

Knygnešio Mykolo Žilinsko sūnus. Mokėsi Paežerių pradžios mokyloje ir Veiverių mokytojų seminarijoje, tarnavo caro kariuomenėje. Padėdavo tėvui Mykolui gabenti ir platinti liet. spaudą.

Žilinskas Mykolas

[gimė 1850 Domeikų k., Šunskų vls., Marijampolės aps. – apie 1921 Moliniškių k., Bartninkų vls., Vilkaviškio aps., palaidotas ten pat] – knygnešys.

Mokėsi Varšuvos g-joje. Grįžęs į Lietuvą ėmė ūkininkauti Juodupiuose (Keturalakių vls., Vilkaviškio aps.). Pažinojo J. Basanavičių, V. Kudirką. Gabendavo iš M. Lietuvos liet. spaudą. Slėpdavo savo sodyboje. Padėdavo gabenti ir platinti liet. spaudą sūnus Bronius Žilinskas.

Žiūrys Baltrus

[gimė apie 1886, gyveno Juozūniškių k., Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.]

Žandarai per kratą 1904 03 21 pas jį rado liet. kalendorių ir Kauno tvirtovės planą (jis pripažintas neslaptu). B. Žiūrys pabėgo į Ameriką.

Žiūrys Vladas

[gimė 1884 12 13 Žiūrių – Gudelių k. (dabar – Žiūriai), Pilviškių vls., Vilkaviškio aps.] – knygnešys.

Mokėsi valdinėje pradžios mokykloje, 1899 – 1905 – Veiverių pavyzdinėje pradžios mokykloje ir mokytojų seminarijoje, baigė 3 kursus. Iš seminarijos buvo pašalintas už revoliucinę veiklą, liet. spaudos platinimą. Dar piemenaudamas tėviškėje, liet. spaudos gaudavo iš pusbrolio knygnešio Motiejaus Baltūsis. Mokydamasis seminarijoje grįždamas iš atostogų parsiveždavo spaudos iš Pilviškių. Vėliau susipažino su knygnešiu Jonu Griniumi (Kazio Griniaus broliu, gyv. Selemos Būdoje, Marijampolės r.), kuris spaudą atvežęs palikdavo Skriaudžiuose pas Petrą Šeštoką (paslėpdavo aviliuose) arba pas Veiverių vargonininką Pijų Bukšnaitį (paslėpdavo bažnyčios vargonuose). V. Žiūrys pasiėmęs atvežtą spaudą, paslėpdavo Veiverių kapinėse po antkapiniais paminklais. Iš slėptuvių pasiimdamas nedidelius kiekius, daugiausia platindavo tarp savo bendramokslių, slaptos moksleivių kuopelės narių (tai buvo Bronius ir Juozas Palukaičiai, Sluoksnaitis, Panebažis, Vinickas, A. Jasinauskas, M. Krupavičius, M. Miliukas, Pr. Dovydaitis, Čžauskas, Jonas Štrimaitis ir kt.). Palaikė ryšius su Marijampolės gimnazistais. Dalyvavo 1905 m. revoliucijoje, seminaristų streike. Buvo įtariamas ir sekamas. 1906 m., vengdamas persekiojimo ir arešto emigravo į Daniją (ten gyveno 1906 –

1920), dirbo vairuotoju. Vėliau persikėlė į JAV, po kiek laiko į Argentiją (1920 – 1927). Nuo 1938 02 16 paskirta 50 Lt valstybinė knygnešio pensija. Nuo 1939 03 01 pensija padidinta iki 75 Lt.

Žmuidinas (Žmuidzina, Žmuidina) Antanas

[gyveno Keturvalakiuose (Vilkaviškio r.)] – valstietis, knygnešių rėmėjas.

Buvo slaptos „Sietyno“ draugijos narys. Jo namuose įvyko keletas draugijos susirinkimų, tarp jų ir steigiamasis. Bendradarbiavo su knygnešiu iš Teizininkų k. (Lazdijų r.) Andriumi Jarmala, kuris, gabendamas knygas iš M. Lietuvos, pas jį apsistodavo.

Žmuidinas Juozas

[gyveno Čižiškių k., Vištyčio apyl., Vilkaviškio aps.] – valstietis, knygnešys.

Kartu su žmona Ieva Žiemelyte – Žmuidiniene platindavo liet. spaudą, nuveždavo kitiems spaudos platintojams. Liet. spaudos jiems atgabendavo knygnešys Petras Mikolainis.

Žvirblienė Elzbieta

[gyveno Pagramdų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – valstietė, knygnešė.

Policija 1903 10 21 kratė jos namus ir ant krosnies rado 6 liet. knygas.

Žvirblis Jonas

[gimė apie 1852, gyveno Pagramdų k., Gižų vls., Vilkaviškio aps.] – seniūnas.

Policininkas 1897 05 27 jo namuose ant stalo rado liet. 1895 metų kalendorių. Nubaustas 14 d. arešto valsčiaus daboklėje.

Parengė Vilkaviškio viešosios bibliotekos bibliografė Gražina Cikanavičienė